Rok V WARSZAWA 1949 Nr 6

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

TREŚĆ:

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W KWIETNIU 1949 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań oddziałów)

Wstęp. Wzmożony wysiłek załóg pracowniczych w kwietniu w związku z przyjętymi zobowiązaniami 1-szo majowymi wpłynął korzystnie na rezultaty procesów ekonomicznych w okresie sprawozdawczym.

Przemysł państwowy osiągnął na ogół wydatne przekroczenie ogólnych planów miesięcznych, a w podstawowych dziedzinach produkcji poziom wykonania kształtował się powyżej 120% w stosunku do odpowiednich wyników roku ubiegłego.

W niektórych przemysłach osiągnięcia w rozmiarach nieco niższych od limitów produkcyjnych spowodowane były przyczynami sezonowego ograniczenia zbytu (gaz ziemny, węgiel brunatny, energia elektryczna), lub zmniejszeniem podaży surowców (przemysł tłuszczowy).

Jednocześnie na odcinku mięsnym nastąpiło wyraźne odprężenie, a uzyskane rezultaty w kontraktowaniu trzody chlewnej, przekraczające wysoko planowane ilości (planowano — 1 mil. szt., wykonano do końca kwietnia—1.200 tys. szt.), upoważniają do stwierdzenia, że zagadnienie zaopatrzenia w mięso zostanie rozwiązane pomyślnie.

W rolnictwie, mimo zmiennych warunków atmosferycznych, siewy zbóż jarych i wczesnych odmian roślin strączkowych zostały wykonane. W toku pełnego wykonywania znajdowały się prace siewne i okopowe pozostałych kultur obejmujących łącznie 8.850 tys. ha obszarów rolnych, przeznaczonych w br. na uprawy wiosenne. Zapoczątkowane w 1947 r. współzawodnictwo pracy na terenie wiejskim poczyniło w międzyczasie znakomite postępy, ogarniając swym zasięgiem poszczególne gromady i wraz z kontynuowaną realizacją pomocy sąsiedzkiej, w znacznym stopniu ożywiło tempo osiąganych wyników w gospodarce rolnej.

Nieco późniejsze zakwitnięcie w br. sadów i krzewów owocowych, wobec chłodów przedwiośnia (w marcu i częściowo w kwietniu) odbyło się zarazem w korzystnych warunkach zawiązywania się owoców, zapowiadając pomyślne ich zbiory.

W dziedzinie połowów morskich obserwujemy w kwietniu utrzymywanie się na ogół pomyślnych warunków połowowych znajdujących gospodarczy wyraz w ilościach złowionych ryb, przekraczających planowane rozmiary.

Obroty portu szczecińskiego osiągnęły rekordowe cyfry ilościowe przeładunku, przy nieco niższych wynikach zespołu Gdynia—Gdańsk. Od początku 1949 r. plan ogólnych przeładunków dla wszystkich portów morskich został wykonany w 107%.

W obrotach zagranicznych zaznaczył się wzrost eksportu produktów rolnych, przy czym przejściowy spadek udziału przetworów mięsnych skompensowany został zwiększeniem wywozu przetworów roślinnych, a ogólny tonaż eksportu w tej dziedzinie osiągnął w stosunku do odpowiedniego okresu ubiegłego roku, wzrost o 53%.

Na rynku pracy nastąpiło znaczne ożywienie spowodowane wzrostem robót inwestycyjnych w budownictwie mieszkaniowym, przemysłowym i komunikacyjnym, jak również natężeniem prac uprawowych w rolnictwie.

Ostateczne rozliczenia dokonane w okresie sprawozdawczym przez instytucje zatrudniające, w związku ze zmianą siatki płac obowiązujących od 1 stycznia 1949 r., spowodowały efektywny wzrost funduszu płac w kwietniu, zwiększając

tym samym siłę nabywczą świata pracy, co z kolei wyraziło się wzrostem obrotów na rynku towarowym.

Na odcinku gospodarki pieniężno-kredytowej zanotowano w kwietniu br. dalszy wzrost kredytów obrotowych i środków zrealizowanych na finansowanie inwestycji. Również dalszy rozwój zaobserwowano w zakresie operacji biernych.

1. **Przemysł węglowy.** W związku z przeprowadzoną reorganizacją naczelnych władz gospodarczych ogłoszono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia (Dz. U. R. P. poz. 192) ustalające zakres działania ministra górnictwa i energetyki, do którego kompetencji należą sprawy przemysłu: węglowego, torfowego, solnego, naftowego, gazowniczego i energetycznego oraz sprawy administracji górniczej i służby geologicznej.

W szczególności do zakresu działania ministra górnictwa i energetyki należy: planowanie gospodarcze i polityka inwestycji, kierowanie działalnością odnośnych przedsiębiorstw, nadzór nad urządzeniami technicznymi, arbitraż w sprawach majątkowych przedsiębiorstw, organizowanie badań naukowych oraz sprawy zatrudnienia i kadr podległego mu resortu.

Przemysł węglowy w kwietniu 1949 r. wykonał plan wydobycia węgla kamiennego w 100% osiągając ogółem 5.934 tys. t przy 25 dniach pracy. W marcu 1949 r. przy 27 dniach pracy wydobycie wyniosło 6.401 tys. t.

Tabela 1

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu węglowego (w tys. ton)

Treść	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.	% wykon. planu w kwietniu 1949 r.
Węgiel kamienny	6.401	5.934	101
„ brunatny	391	556	87
Brykiety z węgla kamiennego	61	51	102
Koks	295	433	107

W stosunku do poprzedniego miesiąca — w kwietniu wydobycie węgla kamiennego spadło, co tłumaczy się mniejszą ilością dni pracy w miesiącu sprawozdawczym, niż w marcu br. oraz nieco niższym wykonaniem miesięcznego planu produkcji przez 3 Zjednoczenia, a mianowicie: Katowickie 98,4%, Chorzowskie 92,0% i Dolnośląskie 89,6%. W miesiącu sprawozdawczym nastąpiła znaczna poprawa wydajności pracy na robotniko-dniówkę, przeciętnie 1.273 kg dziennie, a więc wzrost wydajności wyniósł 25 kg na dniówkę, czyli o 2% w porównaniu z marcem br.

Plan załadunku węgla na kopalniach osiągnął ogółem 4.547 tys. t przy planowanej wysyłce 4.396 tys. t, czyli plan wykonano w 103,4%. Najlepsze rezultaty osiągnęły Zjednoczenia: Rybnickie, Jaworznicko-Mikołowskie i Bytomskie.

Rozmiary wydobycia oraz stopień wykonania planu miesięcznego przez poszczególne zjednoczenia ilustruje poniższa tabela:

Tabela 2

Wydobycie węgla kamiennego według zjednoczeń (w tys. ton)

Zjednoczenie	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Rybnickie	635	591	105,6
Jaworzn.-Mikołowskie	620	585	103,7
Dąbrowskie . . .	757	719	103,4
Gliwickie	729	675	101,5
Rudzkie.	795	739	100,7
Zabrskie	615	568	100,1
Bytomskie	623	584	100,0
Katowickie . . .	675	618	98,4
Chorzowskie . . .	683	584	92,0
Dolnośląskie . . .	269	271	89,6
Ogółem	6.401	5.934	101,1

Jeśli chodzi o wydajność na robotniko-dniówkę osiągniętą w kwietniu przez poszczególne Zjednoczenia, najlepsze wyniki uzyskano w Zjednoczeniu Katowickim — 1429 kg/dn. i Chorzowskim — 1412 kg/dn., a w dalszej kolejności poprawę wydajności wykazały załogi Zjednoczeń: Bytomskiego i Rudzkiego. Planowaną wydajność w kwietniu nie przekroczyły jedynie 3 Zjednoczenia.

Na naradach wytwórczych Zarządu Głównego Zw. Zaw. Górników postanowiono wydobyć w br. ogółem 74 mil. t węgla, wykonać plan roczny do dnia 22 grudnia br., uzyskać do końca roku nadwyżkę 1,5 mil. t węgla oraz zaoszczędzić w ramach akcji oszczędnościowej około 9 mlrd. złotych.

2. **Przemysł naftowy** wykonał w kwietniu br. miesięczny plan wydobycia ropy naftowej w 107%, gazoliny surowej w 110%, smarów stałych w 120%, a w dziedzinie olejów cylindrowych i innych produktów rafineryjnych osiągnął on jeszcze wyższy poziom, przekraczając plan ponad 150%.

Tabela 3

Wykonanie planu wytwórczości ważniejszych produktów przemysłu naftowego.

	% wykonania planu	
	marzec	kwiecień
	1949 r.	
Ropa	107	107
Gaz ziemny	93	81
Gazolina surowa	123	110
Benzyna	104	92
Oleje cylindrowe	118	159
Inne produkty rafiner.	76	151
Smary stałe	235	120

Inwestycje przemysłowe w zakresie wierceń eksploatacyjnych w trzech naszych przedsiębiorstwach przemysłu naftowego (Sanok, Krosno i Gorlice) wyniosły w miesiącu sprawozdawczym 4.189 m dowierceń, osiągając wykonanie planu w 117%.

Stan zatrudnienia w kwietniu obejmował 13.864 pracowników.

Dostawy materiałowe z importu wyniosły w okresie sprawozdawczym tylko 5% ogółu dostaw.

W ramach planu 6-cioletniego Centrala Produktów Naftowych zamierza scentralizować przeładunki morskie ropy pochodzenia zagranicznego w porcie szczecińskim. Z inwestycjami tego rodzaju łączy się sprawa zaopatrywania polskich statków w ropę bunkrową w portach krajowych. Dla zaopatrywania kutrów motorowych w ropę istnieją obecnie cztery stacje bunkrowe i sieć tych stacji musi być utrzymana i rozbudowana, aby całkowicie sprostać potrzebom zaopatrzenia taboru rybackiego.

Sieć dystrybucyjna produktów naftowych ma wielkie znaczenie nie tylko dla ruchu samochodowego, ale również i dla rolniczych ośrodków maszynowych. Do rozprowadzania produktów naftowych po kraju należałoby również wyzyskać drogi rzeczne, gdyż paliwa płynne nie potrzebują stosunkowo szybkiego transportu ale wymagają za to taniego przewozu. Ponieważ żegluga rzeczna dysponuje niedostateczną ilością odpowiedniego taboru, rozbudowa rzecznej flotylli cystern jest sprawą pilną.

3. **Przemysł energetyczny.** — Około 90% energii elektrycznej produkowanej w Polsce przypada na elektrownie cieplne, a zaledwie 10% pochodzi z elektrowni wodnych, co wynika m. in. z układu warunków topograficznych kraju. Polska na ogół jest krajem nizinnym a góry są skupione u południowych granic państwa i nie leżą w pobliżu większych obszarów wodnych.

W kwietniu 1949 r. Centralny Zarząd Energetyki przejął w administrację również większe elektrownie komunalne (ponad 500 MWh) wobec czego normalny sezonowy spadek produkcji energii nie został zaznaczony, gdyż do produkcji zakładów dawnych dodano w miesiącu sprawozdawczym produkcję zakładów nowoobjętych. Rozpatrując poniższą tabelę należy mieć na uwadze, że dane produkcyjne za pierwsze 3 miesiące br. nie są całkowicie porównywalne z osiągnięciami w kwietniu br.

Tabela 4

Produkcja energii elektrycznej.
(zakłady podległe CZE)

Rok i miesiąc	Planowano	Wykonano	% wykonania planu
	w MWh		
1949 r.			
I	371.719	371.644	100
II	342.336	345.375	100
III	365.103	371.788	102
IV	371.930	372.021 a)	100

a) — dane prowizoryczne.

Na odbytej krajowej naradzie energetycznej postanowiono umasowić współzawodnictwo i racjonalizację pracy, osiągnąć skrócenie remontów maszyn i urządzeń, zmniejszyć zużycie węgla i obniżyć straty sieciowe. Oszczędności w roku bieżącym, uzyskane w omawianym zakresie mają wynieść 1.874 mil. zł.

Rozpoczęta walka z marnotrawstwem energii elektrycznej polega głównie na właściwym kierowaniu wymiany zbędnych lub niedociążonych urządzeń energetycznych celem uzyskania maksimum korzyści eksploatacyjnych.

Elektryfikacja kraju czyni dalsze wybitne postępy. Na istniejących w Polsce 40.600 gromad wiejskich do końca 1948 r. zostało zelektryfikowane 10.000 czyli około 25%. Do końca planu sześcioletniego (czyli do końca 1955 r.) ma być zelektryfikowane dalsze 11.000 gromad, czyli do tego czasu połowa wsi będzie zelektryfikowana. Już obecnie niektóre powiaty są zelektryfikowane w 85—100%.

Do zakresu energetyki należy również gazownictwo. Rozróżniamy 3 typy zakładów produkujących gaz: gazownie miejskie, koksownie i kopalnie gazu ziemnego. Po zakończeniu wojny Polska objęła 261 przeważnie zdewastowanych gazowni, z których w końcu 1948 r. było 190 uruchomionych. Przed wojną 103 gazownie produkowały około 150 mil. m³ gazu. W roku ubiegłym

gazownie dostarczyły około 290 mil. m³, a w roku bieżącym planuje się produkcję 348 mil. m³.

Ilość koksowni przemysłu energetycznego obecnie wynosi 21 zakładów (przed wojną — 9), a ilość rozprowadzonego gazu koksowniczego w ub. roku wyniosła przeszło 300 mil. m³. Nadwyżkowy gaz koksowniczy przesyłany jest gazociągami o długości 550 km bądź bezpośrednio do wielkich odbiorców, bądź też zasila miasta położone w pobliżu sieci gazociągów.

Kopalnie gazu ziemnego dostarczały przed wojną około 460 mil. m³ gazu. Sieć gazociągów dalekosiężnych gazu ziemnego wynosi obecnie około 900 km przeważnie na południowym obszarze naszego kraju. Z gazu ziemnego korzysta głównie przemysł hutniczy, metalowy i ceramiczny oraz częściowo miasta.

Projektowane połączenie sieci gazu ziemnego z siecią gazu koksowniczego przyczyni się do powstania polskiej „szyny" południowej, która stanie się podstawą do rozbudowy terenowej sieci gazowej w przylegających miastach i dostarczy taniego źródła energii dla miejscowego przemysłu oraz gospodarstw domowych.

W ramach wspomnianej organizacji władz naczelnych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1949 r. powołano do życia Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego. Do zakresu jego działania należą sprawy przemysłu hutniczego, metalowego, elektrotechnicznego, sprawy nadzoru nad kotłami, dźwigami i zbiornikami pod ciśnieniem oraz sprawy obrotu i gospodarowania żelastwem, druzgiem żeliwnym, żelastwem żeliwnym oraz złomem metali.

W zakresie powyższych gałęzi przemysłowych ministerstwu podlegają między innymi sprawy związane z planowaniem gospodarczym oraz polityką inwestycji. Ministerstwo nadzoruje urządzenia techniczne, kieruje działalnością podległych przedsiębiorstw państwowych, państwowo-spółdzielczych oraz pozostających pod zarządem państwowym.

4. **Przemysł hutniczy** wykonał w kwietniu, według danych prowizorycznych, plan produkcji następująco:

Tabela 5

Nazwa artykułu	Procent wykonania planu	
	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.
Koks	110	111
Surówka	103	109
Stal surowa	105	105
Wyroby walcowane	103	101
Wyroby kute i prasowane	109	111

Należy podkreślić zarówno przekraczanie planów miesięcznych przez przemysł hutniczy jak i stały wzrost ilościowy jego produkcji. Rozwój tej ostatniej obrazuje osiągnięty wzrost wytwórczości w kwietniu 1949 r. w porównaniu do kwietnia ubr. W okresie tym produkcja surówki wzrosła o 12%, stali o 11%, a wyrobów walcowanych o 9%.

W okresie sprawozdawczym uruchomiono nowy wielki piec w hucie Florian o wydajności surówki martenowskiej 300 t na dobę.

Stan zatrudnienia na dzień 1. IV. 49 r. wynosił 144.094 osoby w czym pracowników produkcyjnych 131.507 z czego 116.575 fizycznych i 14.932 umysłowych.

Produkcja Zjednoczonych Zakładów Metali Nieżelaznych kształtowała się w miesiącu sprawozdawczym jak następuje:

	Procent wykonania planu (dane prowizoryczne) marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.
Cynk	111	109
Siarka elementowa	108	105
Ołów	102	108
Kwas siarkowy	113	114

Wzrost produkcji w kwietniu występował prawie równomiernie we wszystkich gałęziach produkcji ZZMN z pewną przewagą po stronie zakładów hutniczych i górniczych.

Zakłady górnicze podniosły wydajność zarówno w odbudowie górniczej jak i przy mechanicznej przeróbce urobku. Rentowność tych zakładów uległa poprawie.

5. **Przemysł metalowy** przekroczył w kwietniu planowaną produkcję miesięczną prawie we wszystkich dziedzinach wytwórczości. Obrazuje to nam tabela 6.

Tabela 6

Produkcja ważniejszych wyrobów zakładów Centralnego Zarządu Przemysłu Metalowego
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Wykonano sztuk w marcu 1949 r.	Wykonano sztuk w kwietniu 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Obrabiarki do metali i drzewa ogółem	386	356	87
Wagony osobowe	18	20	118
Węglarki	824	1.499	105
Motocykle	314	471	150
Maszyny rolnicze	32.253	41.902	144
Liny	638	636	105
Maszyny włókiennicze (w t)	420	369	91
Krosna	42	43	100
Głowice Eickhoffa	5	6	75

Należy podkreślić osiągnięcia przemysłu metalowego w dziedzinie produkcji maszyn rolniczych. Wzrost i przekroczenie planu na tym odcinku jest szczególnie ważne, gdyż następująca stopniowo przebudowa struktury społeczno - gospodarczej wsi polskiej i związane z tym zwiększenie mechanizacji pracy na wsi jest możliwe jedynie dzięki wzrostowi produkcji maszyn rolniczych.

Niewykonanie planu w kilku pozycjach było spowodowane przejściowymi trudnościami surowcowymi i maszynowymi. Ogólnie natomiast produkcja kształtowała się pomyślnie, a poszczególne branże przemysłu nie tylko plan wykonały ale go nawet przekroczyły.

Tabela 7

Wykonanie planu produkcji w kwietniu 1949 r. według pionów branżowych

(w tys. zł wg cen z 1937 r.)

Przemysł	Plan	Wykonanie	%
1. Obrabiarkowy	5.481,8	5.286,5	96,4
2. Narzędziowy	4.585,5	5.192,7	113,2
3. Art. Ściernych	859,7	1.189,7	138,3
4. Prec. i Optyczny	1.915,1	2.103,4	109,8
5. Maszyn Roln. i Młyńsk.	4.239,2	4.723,1	111,4
6. Tab. i Sprz. Kol.	28.389,3	31.039,0	109,3
7. Motoryzacyjny	8.609,1	9.456,8	109,8
8. Maszynowy	6.183,9	7.290,3	117,9
9. Odlewniczy	9.792,9	11.185,6	113,5
10. Wyr. z Blachy	6.513,1	6.869,8	105,5
11. Wyr. z Drutu i Części Kut.	10.894,5	12.204,0	112,0
12. Mebli Stalowych	1.272,1	1.366,4	107,4
13. Kotlarski	7.856,9	8.906,0	113,3
14. Włókienniczy	2.581,9	3.016,1	116,8
15. Różne	3.336,7	3.815,0	114,3
	102.511,7	113.642,5	110,8

6. **Przemysł elektrotechniczny** wykonał w kwietniu ilościowy plan wytwórczości w 105%, produkując ogółem 5.019 ton wyrobów.

Osiągnięcia wytwórcze poszczególnych branż były następujące:

	Planowano w tonach	Wykonano w tonach	% wykon. planu
Branża maszynowa	689	766	111
„ aparatów	473	551	116
„ kablowo-chemicz.	3.454	3.555	103
„ telekomun.	158	147	93

Wszystkie więc branże — z wyjątkiem telekomunikacyjnej (trudności materiałowe) — plan znacznie przekroczyły. Należy to przypisać przede wszystkim ciągłemu wzrostowi współzawodnictwa pracy oraz zobowiązaniom załóg pracowniczych w ramach czynu 1-szo majowego.

Rozwój jednak przemysłu elektrotechnicznego obrazuje najlepiej porównanie z produkcją bieżącą analogicznych liczb z kwietnia ub. r.

	Produkcja w kwietn. 1948 r. w tonach	% wzrostu produkcji w r. bież.
Branża maszyn	487	63,5
„ aparatowa	352	63,8
„ kablowo-chem.	2.962	83,3

Tabela 8 obrazuje produkcję przemysłu elektrotechnicznego w najważniejszych asortymentach.

Tabela 8

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Maszyny wirujące	sztuk	3.262	3.726	117
Transformatory	„	328	550	.
Liczniki i zegary elektr.	„	15.830	16.381	103
Baterie i ogniwa	ton	98	60	107
Żarówki oświetleniowe	1000 szt.	2.423	2.249	109
Aparaty telefoniczne	sztuk	3.835	2.015	40
Odbiorniki	„	8.360	3.800	190

7. **Przemysł chemiczny.** Wykonanie planu produkcyjnego przemysłu chemicznego w kwietniu br. kształtowało się pomyślnie we wszystkich pozycjach. Obrazuje to zamieszczona tabela 9.

Tabela 9

Produkcja ważniejszych artykułów Centralnego Zarządu Przemysłu Chemicznego

(Dane prowizoryczne w tonach)

Wyszczególnienie	Ilość wykonana w marcu 1949 r.	Ilość wykonana w kwietniu 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Kwas solny w przeliczeniu na 100%-wy	461	575	150
Soda surowa	17.028	17.879	108
„ kalcynowana	10.461	10.864	122
„ kaustyczna	4.380	4.625	102
Karbid	12.902	11.258	94
Azotniak	14.100	12.770	102
Superfosfat	33.291	25.884	101
Smoła surowa	2.337	2.324	116

Jak wynika z tabeli 9 we wszystkich głównych dziedzinach produkcji przemysłu chemicznego plan został przekroczony. Odnosi się to w pierwszym rzędzie do kwasu solnego, którego plan produkcji wykonano w 150%, produkując o 114

ton więcej niż w ubiegłym miesiącu. Wzrost ilościowy produkcji w pozostałych asortymentach był również znaczny. Należy podkreślić stałe przekraczanie planu produkcji nawozów sztucznych, jak superfosfatu i azotniaku, artykułów szczególnie ważnych dla produkcji rolnej.

W związku ze stałym wzrostem wytwórczości oraz celem lepszego rozprowadzenia masy towarowej chemikaliów zostanie przeprowadzona reorganizacja sieci sprzedaży terenowej Centrali Handlowej Przemysłu Chemicznego pod kątem skrócenia dróg obiegu towaru, a przez to zmniejszenia kosztów handlowych.

W ramach reorganizacji władz naczelnych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 kwietnia 1949 r. powołano do życia Ministerstwo Przemysłu Lekkiego.

Do zakresu jego działania należą sprawy przemysłu włókienniczego ,odzieżowego, skórzanego, drzewnego, zapałczanego, papierniczego, mineralnego i poligraficznego, sprawy państwowego przemysłu miejscowego, gospodarki odpadkami użytkowymi, sprawy przemysłu artystycznego.

W zakresie tych gałęzi przemysłu ministerstwu podlegają między innymi sprawy związane z planowaniem gospodarczym oraz polityką inwestycji. Ministerstwo nadzoruje urządzenia techniczne, kieruje działalnością podległych przedsiębiorstw państwowych, państwowo-spółdzielczych oraz pozostających pod zarządem państwowym.

8. **Przemysł włókienniczy.** Wykonanie planu w poszczególnych branżach przemysłu włókienniczego przedstawia się następująco:

Przemysł	bawełniany	100,2%
„	wełniany	100,0%
„	włókien łykowych	109,3%
„	jedwabn.-galant.	103,3%
„	dziewiarski	106,9%
„	włókien sztuczn.	103,9%
„	art. i tkanin techn.	106,5%
Roszarnie lnu i konopi		103,2%

Łącznie wartościowy plan produkcji przemysłu włókienniczego wykonany został w kwietniu 1949 r. w 102,2% o wartości, w cenach niezmienionych (z 1937 r.) 205.536 tys. zł.

Obniżenie się wykonania planu wartościowego produkcji o 6% w stosunku do marca nastąpiło na skutek podwyższenia planu produkcji w liczbach bezwzględnych, przy jednoczesnym wzmożeniu walki o jakość produkcji. W wyniku tej akcji wzrósł prawie we wszystkich artykułach procent I gatunku — np. w tkaninach jedwabnych o 1,3%, w pluszach o 1,6%, w tkaninach wełnianych o 1,9%.

Wykonanie planu produkcji w poszczególnych branżach kształtowało się następująco:

Tabela 10

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu włókienniczego
(dane prowizoryczne)

Rodzaj przemysłu i artykuł	Jedn. miary	Ilość wyprodukowana w marcu 1949 r.	Ilość wyprodukowana w kwietniu 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Bawełniany:				
przędza cienkoprzęd.	ton	390	338	101
„ odpadkowa	„	931	811	100
tkaniny bawełniane.	tys. m	32.583	32.219	100
Wełniany:				
przędza zgrzebna. .	ton	.	2.165	99
„ czesankowa	„	924	850	107
tkaniny wełniane. .	tys. m	4.104	3.833	101
Włókien łykowych:				
tkaniny lniane. . .	„	3.182	3.059	104
„ jutowe . .	„	332	207	126
Włókien sztucznych				
włókna cięte . . .	ton	987	1.014	104
przędza »Artex« . .	„	38	42	101

Stan zatrudnienia wzrósł w okresie sprawozdawczym o 1917 osób i wynosił na dzień 30. IV. 1949 r. 310.286 pracowników, z czego pracowników fizycznych 282.499 i umysłowych 27.787. Ilość czynnych przedsiębiorstw na skutek przeprowadzonej komasacji zmniejszyła się o 10, do liczby 209.

W zaopatrzeniu w surowce większych zmian nie zanotowano. Zapotrzebowanie na wełnę zostało zaspokojone w 100%, a na odcinku wełny czesankowej zapotrzebowanie pokryto z dużą nadwyżką. Pewne braki odczuwano natomiast w dziedzinie bawełny długowłóknistej, a z artykułów technicznych igieł dziewiarskich.

9. **Przemysł odzieżowy.** Procentowe wykonanie planu przemysłu odzieżowego przedstawia się w miesiącu sprawozdawczym następująco:

Przemysł	konfekcyjny	państwowy	— 107,4%
„	„	prywatny	— 66,6%
„	guzikarski		— 118,0%
„	kapeluszniczy		— 97,6%

Ogólnie plan produkcji wykonano w 100,6%. Planowana wartość produkcji według cen niezmiennych (z 1937 r.) wynosiła zł 22.311.000, wykonana—zł 22.443.000. W stosunku do ubiegłego miesiąca nastąpiła dalsza poprawa wykonania planu produkcji w wyniku stałego zwiększania wydajności pracy. W stosunku do marca br. wykonanie planu wzrosło o 2,6%. Stan czynnych

zakładów jak również stan uruchomienia maszyn nie uległ zmianie. Stan zatrudnienia wynosił na ultimo kwietnia ogółem 42.927 pracowników z czego 38.842 fizycznych i 4.085 umysłowych, obniżył się więc o 317 osób.

Zaopatrzenie działało na ogół sprawnie; pewne trudności odczuwał przemysł guzikarski z powodu braku taśm stalowych do produkcji guzików.

10. **Przemysł skórzany.** Wykonanie planu w poszczególnych działach produkcji przemysłu skórzanego przedstawia się następująco:

Przemysł	garbarski	109,8%
„	obuwiowy	107,1%
„	wyrob.skórz.	86,0%
„	futrzarski	121,0%
„	białoskórniczo-rękawiczniczy	126,5%
„	prod. pomocn.	121,8%

Łącznie plan produkcji przemysłu skórzanego w kwietniu 1949 r. wykonany został w 106,9%, a wartość produkcji według cen z 1937 r. wyniosła zł 25.049.000. Wyniki produkcji w poszczególnych działach przemysłu skórzanego były następujące:

a plan został wykonany w 116% (399 t). Należy podkreślić stałe rozpowszechnianie się ściągania skór świńskich, co właśnie zwiększa racjonalne wykorzystanie tego surowca.

Dostawy do garbarni skór reglamentowanych i niereglamentowanych, łącznie ze świńskimi a bez futerkowych, wyniosły w kwietniu 1949 r. 4.137 ton wagi zielonej. Zaopatrzenie garbarni przebiegało na ogół planowo, a odczuwano braki jedynie w skórach pasowych.

Plan zaopatrzenia przemysłu skórzanego w chemikalia został zrealizowany, poza trudnościami w dostawie farb kryjących i kredy mielonej, w 100%. Odczuwano tylko pewne braki w dziedzinie okuć do galanterii oraz w zaopatrzeniu zakładów obuwiowych w nici lniane i pasmanterię.

Import skór surowych w kwietniu br. wyniósł 1.241 t. Poza tym nadeszła również partia skór jagnięcych z Bułgarii w ilości 38.850 sztuk, wagi 18.690 kg, z przeznaczeniem na uszlachetnienie. Eksportowano w tym czasie 20.000 sztuk skór cielęcych.

Stan zatrudnienia wzrósł, w stosunku do okresu poprzedniego, o 503 osoby i wyniósł 20.793

Tabela 11

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu skórzanego
(dane prowizoryczne)

Artykuł	Jedn. miary	Ilość wykonana w marcu 1949 r.	Ilość wykonana w kwietniu 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Produkcja garbarska ogółem w przelicz. na skóry surowe	t	3.801,7	3.980,7	116,4
Produkcja ważniejszych gatunków skór:				
podeszwowych	t	1.060,8	1.081,4	110,8
juchtowych	t	74,1	75,6	141,6
technicznych	t	22,2	24,0	141,3
blankowych	t	21,1	26,3	131,6
wierzchnich	tys. m²	119,1	111,8	86,6
Produkcja obuwia				
ogółem	tys. par	926,5	839,4	108,7
w tym skórzane	„ „	606,6	586,6	109,9
Produkcja artyk. technicznych	t	44,4	38,9	117,0
„ chemikaliów i garbnika	t	73,5	79,9	126,8

Zbiórka skór surowych w kwietniu wyniosła 1917 ton, co stanowi 110% wykonania planu Zbiórka skór bydlęcych i końskich utrzymała się na przewidywanym poziomie, przy czym w skórach cielęcych przewyższyła nawet oczekiwaną zwyżkę sezonową.

W zbiórce skór świńskich nastąpiła zwyżka w stosunku do miesiąca poprzedniego o 13%,

pracowników, z czego 18.521 fizycznych i 2.272 umysłowych. Stan czynnych zakładów (96) nie uległ zmianie.

11. **Przemysł drzewny** podległy CZPD wykonał plan produkcji w kwietniu br. w 126%. Wartość produkcji, wg cen z 1937 r. wyniosła 13,9 mil. zł, utrzymując się w ten sposób na poziomie ub. miesiąca.

Tabela 12

Wartość produkcji Centralnego Zarządu Przemysłu Drzewnego według zjednoczeń

(w tys. zł według cen z 1937 r.)

Zjednoczenie	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.
Dolnośląskie	2.379	2.111
Krakowsko-śląskie . .	1.730	1.661
Mebli giętych	1.110	1.044
Zachodnie	2.747	2.014
Centralne	1.271	1.301
Pomorskie	2.763	3.582
Mazurskie	1.818	1.481
Zamojskie	214	232
Bydgoskie	561	483

Tabela 13

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu drzewnego w kwietniu 1949 r.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Produkcja	% wyk. planu miesięczn.
Sortymenty tarte:	m^3	19.909	109
a) deski miękkie . . .	„	12.697	.
b) „ twarde	„	4.892	.
c) inne sortym. tarte .	„	2.320	.
Skrzynie:	szt.	359.685	160
a) skrzynie grubościen.	„	21.019	.
b) „ cienkościen.	„	338.666	.
Meble gięte:	„	76.115	108
krzesła	„	63.207	.
fotele	„	3.433	.
inne wyroby gięte . .	„	9.485	.
Beczki:	„	33.762	168
a) beczki do płynów .	„	4.129	.
b) „ do ciał stałych	„	29.633	.
Sklejki i płyty stolarskie	m^3	2.560	119

Na uwagę zasługuje znaczne przekroczenie planu produkcji beczek, a mianowicie o 15.725 sztuk więcej, niż w miesiącu poprzednim oraz zwiększenie ponad plan produkcji mebli giętych i desek stolarskich.

Najważniejszym producentem uszlachetnionych wyrobów drzewnych jest CZPD, którego produkcja stanowi około 40% krajowej wytwórczości. Udział pozostałych pionów organizacyjnych w produkcji uszlachetnionych wyrobów przemysłu drzewnego przedstawia się następująco: Min. Leśnictwa 12%, Dep. Przemysłu Miejscowego 10%, produkcja podległa innym resortom państwowym 3%, podczas gdy zakłady spółdzielcze i prywatne produkują 35%.

Zasadniczą produkcją zakładów podległych CZPD są asortymenty meblowe (ok. 45% całkowitej produkcji) oraz sklejki i stolarka budowlana (ok. 25%).

W dziedzinie zbytu Centrala Handlowa Przemysłu Drzewnego wykonała w I kwartale plan osiągając 1.277.445.000 zł obrotu. Największe przekroczenie planu — o 26% pod względem wysokości obrotu uzyskały oddziały lubelski i krakowski. W zakupie mebli w sprzedaży ratalnej udział pracowników fizycznych wynosi ponad 40% co jest dowodem pomyślnego rezultatu akcji zaopatrzenia świata pracy w sprzęt domowy na dogodnych warunkach płatności.

Zaplanowany obrót CHPD na br. wyniesie ok. 8 mlrd. zł, czyli dwukrotnie więcej od kwoty planowanej na 1948 r. Również sieć punktów sprzedaży wyrobów tego przemysłu zwiększy się w br. o nowe 32 sklepy.

12. **Przemysł papierniczy.** Osiągnięcia produkcyjne przemysłu papierniczego w okresie sprawozdawczym przedstawia tabela 14.

Tabela 14

Produkcja przemysłu papierniczego

(dane prowizoryczne w tonach)

Wyszczególnienie	Ilość		% wykonania planu w kwietniu
	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.	
Miazga drzewna . . .	10.558	9.782	111
Celuloza	10.494	10.285	117
Papier	23.797	21.556	118
Tektura	3.482	3.065	100

Ogólne wykonanie ilościowego planu produkcji w kwietniu wyniosło:

dla przedsiębiorstw wytwórczych — 115,8%
„ „ przetwórczych — 127,5%
„ całego przemysłu papierniczego — 119,9%

Zaopatrzenie przemysłu papierniczego w zasadnicze surowce i inne materiały do produkcji nie nasuwało specjalnych trudności, z wyjątkiem fabryk materiałów biurowych, które odczuwały brak pewnych artykułów importowanych jak np. tragantu, nieodzownego do wyrobu ołówków dobrej jakości oraz chemikaliów do produkcji atramentu.

W zakresie zbytu dokonała Centrala Handlowa Przemysłu Papierniczego reorganizacji sieci dystrybucyjnej, otwierając na terenie kraju nowe hurtownie i sklepy detaliczne.

13. **Przemysł mineralny.** Wartość produkcji przemysłu mineralnego w kwietniu br. wyniosła w cenach niezmiennych (z 1937 r.) 26,5 mil. zł, utrzymując się na poziomie miesiąca poprzedniego. Plan został wykonany w 113%.

Tabela 15 **Produkcja ważniejszych wytworów przemysłu mineralnego**

Wyszczególnienie	Jedn. miary	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Wapno palone . .	ton	54.688	66.381	105
Cement portl. . .	„	191.753	176.487	123
Szkło okienne . .	tys. m²	980	744	106
Cegła	„ szt.	11.435	20.262	94
Papa smołowana .	„ m²	2.319	2.301	119

Niewykonanie w całości planu produkcji cegły pełnej i dziurawki zostało spowodowane niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, które wpłynęły na opóźnienie uruchomienia zakładów sezonowych.

Ilość czynnych zakładów na Ziemiach Centralnych i Odzyskanych wynosiła w miesiącu sprawozdawczym 439, tj. o 2 zakłady więcej, niż w miesiącu poprzednim.

Stan pracowników zatrudnionych w przemyśle mineralnym wynosił na dzień 1. V. br. — 68.134 osoby wobec 63.446 w miesiącu ubiegłym.

Eksport cementu osiągnął w kwietniu br. — 46.740 ton, przekraczając o 594 tony poziom wywozu — miesiąca poprzedniego. Najpoważniejszym importerem naszego cementu były: Holandia — 19.644 tony, ZSRR — 12.008 ton, Brazylia — 6.000 ton, Afryka Płd. (m. in. Rodezja) — 9.088 ton cementu.

Uruchomienie zakładów posiadających naturalne bazy surowcowe na ziemiach zachodnich dało poważne zwiększenie potencjału produkcyjnego Polski w dziedzinie wytwórczości artykułów mineralnych. Wytwórczość tych zakładów przekroczyła w wielu artykułach masowych, jak cement, wapno, dachówka i szkło, produkcję przedwojenną.

14. **Przemysł fermentacyjny** w kwietniu przekroczył na ogół plan w najważniejszych pozycjach wytwórczości.

Poważne osiągnięcia notujemy na odcinku produkcji piwa, która wzrosła w stosunku do ub. miesiąca o 23.000 hl.

Tabela 16
Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu fermentacyjnego (dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	1949 r. marzec	1949 r. kwiecień	% wykonania planu w kwietniu 1949 r.
Piwo	hl	174.000	197.000	102
Wino . . .	„	5.976	4.971	99
Ocet	„	10.520	3.862	113
Słód	ton	5.019	4.789	98
Drożdże (prasowane)	„	641	723	125

Na odcinku eksportu słodu browarnianego, artykułu poszukiwanego na rynkach zagranicznych, obserwujemy poważne osiągnięcia. W okresie tegorocznej kończącej się obecnie kampanii produkcyjnej eksport słodu wyniósł ok. 10 tys. ton, głównymi odbiorcami były: Szwecja, Szwajcaria, Belgia i Liban.

Spożycie wina owocowego przed wojną na jednego mieszkańca wynosiło 0,08 l rocznie, obecnie zaś ok. 0,4 l. Jest to duży krok naprzód, choć daleko jeszcze do poziomu spożycia zachodnioeuropejskiego, gdzie przemysł winiarski oparty na winie gronowym stanowi ważną gałąź produkcji o charakterze masowej konsumcji. Rozwój winiarstwa w Polsce jest ze wszech miar pożądany zarówno ze stanowiska konsumenta (m. in. ograniczenie spożycia alkoholu) jak i ze względu na rozbudowę gospodarki sadowniczej, jako podstawy surowcowej dla tego przemysłu. Wzrost produkcji wina postępuje, mimo szeregu trudności, jak np. niedostatecznej podaży odpowiedniego surowca, spowodowanej niską kulturą ogrodniczą i braku fachowców (kiprów) z nieodzowną w tej dziedzinie praktyką oraz mimo trudności w zaopatrzeniu w artykuły techniczne.

15. **Przemysł konserwowy** wykonał plan miesięczny w 159%. Wykonanie planu przez poszczególne branże przedstawia się następująco: mięsna — 162%, owocowo-warzywna — 132%, chłodnictwo — 135%.

Tabela 17
Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu konserwowego
(w tonach)

Wyszczególnienie	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.
Branża mięsna:		
Tłuszcze świeże	213	576
„ topione	220	483
Wędliny.	355	903
Bekony	691	1.315
Konserwy mięsne	285	494
Szynki w puszkach.	60	103
Branża owoc.-warzywna:		
Marmolady i powidła. . . .	765	559
Soki	133	113

Znaczny wzrost produkcji w branży mięsnej (tabela 17) wynika nie tylko z faktycznego zwiększenia wytwórczości omawianej branży, ale głównie wskutek objęcia planem w kwietniu 8 dużych przetwórni mięsnych i uwidocznienia ich produkcji w statystyce.

Dane CZPK nie obejmują w 1949 r. produkcji wszystkich podległych mu przetwórni mięsnych, ponieważ przetwórnie przejęte w styczniu od Centrali Mięsnej nie zostały włączone do planów produkcji przemysłu konserwowego.

16. **Przemysł tłuszczowy** przekroczył na ogół znacznie plan produkcji poszczególnych artykułów.

Przerób nasion oleistych wyniósł 7.361 tonę, przy czym plan wykonano na tym odcinku w 107%.

Tabela 18

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu tłuszczowego

(dane prowizoryczne w tonach)

Wyszczególnienie	marzec 1949 r.	kwiecień 1949 r.
Olej surowy	3.962	3.452
„ rafinowany	2.584	2.542
Margaryna	1.714	1.598
Mydło do prania	2.562	3.100

Najpoważniejsze przekroczenie planu notuje produkcja oleju rafinowanego — 133%.

Jednym z podstawowych surowców przetwarzanych w przemyśle tłuszczowym są kości, dzięki pochodnym produktom otrzymywanym z ich przerobu. Nowoczesne metody techniczne pozwalają na oddzielanie z kości szeregu substancji, jak tłuszcz kostny znajdujący między innymi zastosowanie przy produkcji mydła, stearynę, klej kostny. W ciągu czterech miesięcy br. wyprodukowano 338 ton kleju kostnego, co stanowi 42% planu rocznego. W ub. r. zebrano 10 tys. ton kości, z których otrzymano 500 ton czystego i wartościowego tłuszczu.

17. **Przemysły inne.** a) **Monopol Tytoniowy** wyprodukował w miesiącu sprawozdawczym ogółem 1.663.235 tys. sztuk papierosów, przekraczając plan o 21%. Podniesiono produkcję tytoniu do 78.859 kg, wykonując plan w 107%.

Kontraktacja upraw tytoniu objęła w br. 14.801 ha, przekraczając plan o 9%. Największą część upraw, obejmującą 7.056 ha przeznacza się na tytoń papierosowy jasny. Największy obszar plantacji tytoniu zakontraktowano w woj. lubelskim — 5.936 ha, krakowskim — 2.936 ha, kieleckim — 2.856 ha. Plantatorzy otrzymali poważne ilości nawozów sztucznych za pośrednictwem Samopomocy Chłopskiej, przyznano im również kredyty na budowę wzorowych suszarni. Zwrócono również uwagę na szkolenie fachowych plantatorów, urządzając w styczniu br. szereg kursów, które objęły kilkaset osób.

Plan produkcji na 1949 r. przewiduje osiągnięcie 16.625 mil. sztuk papierosów, co wobec 13.030 mil. sztuk planowanych w ub. r. stanowi poważny wzrost wytwórczości.

b) **Przemysł Spirytusowy** przekroczył w kwietniu plan produkcji we wszystkich artykułach, z wyjątkiem produkcji wódki, co się tłumaczy zmniejszonym zapotrzebowaniem będącym rezultatem walki z alkoholizmem. Wódki czystej wyprodukowano 3.130 tys. litrów, wykonując plan w 94%. Plan potrzebnego w lecznictwie i chemii spirytusu rektyfikowanego wykonano w 117%, dostarczając na rynek 5.854 tys. l, zaś spirytusu surowego w 101%, wytwarzając 2.721 tys. litrów. Produkcja denaturatu zamknęła się cyfrą 651 tys. litrów, osiągając 107% planu.

c) **Zjednoczenie Przemysłu Ziemniaczanego** wykonało plan w 152% wytwarzając 2.781 tonę produktów ziemniaczanych. Względy techniczne i warunki atmosferyczne (ocieplenie umożliwiające wczesne otworzenie kopców) przyczyniły się do rozpoczęcia kampanii ziemniaczanej w przyśpieszonym tempie.

d) **Zjednoczenie Przemysłu Cukierniczego** przekroczyło plan produkcji w kwietniu br., produkując m. in. 2.149 ton cukierków i czekolady, czyli o 213 ton więcej niż w miesiącu ubiegłym.

e) **Zjednoczenie Przemysłu Surogatów Kawowych i Namiastek Spożywczych** wykonało plan produkcji surogatów kawy w 122%, wytwarzając 2.621 tonę.

Wzrastające zapotrzebowanie rynku wewnętrznego oraz możliwości eksportowe przyczyniły się do powiększenia obszaru uprawy cykorii do 7.320 ha, czyli o 85% więcej niż w ub. r.

18. **Rolnictwo.** Siew zbóż jarych został pomyślnie ukończony. Mimo zmiennej pogody w pierwszych tygodniach wiosny, zasiewy zbóż kłosowych i roślin strączkowych wykonane zostały we właściwym terminie i zgodnie z przewidzianym planem. Plan ten przewidywał pod obsiewy wiosenne ogółem 8.850 tys. ha, z czego na zboża jare przypadało 3.745 tys. ha.

W pierwszych dniach maja wysiew buraków cukrowych i sadzenie ziemniaków dobiegało końca, np. województwo łódzkie roboty te wykonało w 100%. Stan ozimin utrzymywał się powyżej średniej normy, przy czym szczególnie pomyślnie zapowiadają się uprawy rzepaku ozimego.

W roku bieżącym zwiększono poważnie powierzchnię zasiewu roślin pastewnych, co ma

duże znaczenie w związku z prowadzoną obecnie akcją hodowlaną. Do końca kwietnia obsiano 1.464 tys. ha nasionami roślin pastewnych, tj. tyle, ile wynosił całkowity obszar upraw tych roślin w zeszłym roku. Obszar powyższych zasiewów w br. osiągnie 1.830 tys. ha tzn., że do końca kwietnia plan w tym zakresie wykonano już w 80%, mimo iż termin siewu niektórych roślin j. np. rzepaku jarego, łubinu, mieszanek na paszę zieloną przypada na drugą połowę maja, a nawet na początek czerwca. Dostateczne i na ogół terminowe zaopatrzenie rolników w nasiona siewne — zbóż, roślin pastewnych i przemysłowych oraz sadzeniaki zostało dokonane głównie za pośrednictwem aparatu spółdzielczości wiejskiej, podobnie jak i terminowa dostawa nawozów sztucznych. Jeżeli chodzi o nawozy sztuczne, to na okres wiosenny dostarczono chłopom 386.913 t nawozów azotowych, fosforowych i potasowych, co w porównaniu do wiosny ub. r. stanowi wzrost prawie o 100%.

Notowano wyraźny wzrost popytu na nawozy sztuczne w województwach, które w latach ubiegłych nie wykorzystały w pełni dostarczonej im ilości nawozów (białostockie, olsztyńskie, szczecińskie).

Dzięki pomocy kredytowej nastąpił wzrost ilości zakupowanych nawozów, szczególnie wśród chłopów mało- i średniorolnych.

W wiosennych pracach polnych zaznaczył się wydatnie udział traktorów, co wpłynęło pomyślnie na przeprowadzenie tegorocznej kampanii wiosennej. Na podkreślenie zasługuje wzrost ilości spółdzielczych ośrodków maszynowych, ich dobre zaopatrzenie w maszyny rolnicze oraz wzrost wydajności pracy i stopnia wykorzystania urządzeń technicznych. W pracach wiosennych brało udział 2.368 SOM oraz ok. 1.500 stałych i sezonowych punktów gromadzkich pomocy sąsiedzkiej. W kampanii czynnych było 16 tys. siewników (w ub. r. 3 tys.) oraz 1.580 traktorów (w ub. r. 780).

W pracach wiosennych spółdzielcze ośrodki maszynowe wykonały 182 tys. ha obsiewów siewnikami oraz 40.700 ha orki traktorowej (w ub. r. obsiano siewnikami 14 tys. ha, a traktorami zaorano ok. 27.300 ha). Najlepsze wyniki osiągnięto w marcu i kwietniu w wojew. pomorskim, śląsko-dąbrowskim, wrocławskim, warszawskim i szczecińskim.

Obecnie traktory wykorzystuje się przy likwidacji odłogów na terenie wojew. zachodnich, północno-wchodnich i Lubelszczyzny.

Charakterystycznym zjawiskiem obserwowanym w okresie tegorocznych siewów wiosennych jest postępujący proces stopniowego włączania się gospodarstw indywidualnych do planu ogólnopaństwowego, tak w zakresie stosowania się do wytycznych państwowego planu upraw i hodowli jak i na odcinku bezpośredniej współpracy gospodarczej. Wyrazem właściwego stanowiska chłopów są wyniki kontraktacji roślin przemysłowych, wzrost obsiewu roślin pastewnych w poszczególnych gospodarstwach chłopskich oraz duży udział chłopów w likwidacji odłogów. Pomyślne przeprowadzenie kontraktacji zwierząt rzeźnych jest niewątpliwie również wyrazem uświadomienia potrzeby ścisłej współpracy gospodarstw rolnych w realizacji planów państwowych.

Tegoroczny plan zasiewów wiosennych w Państwowych Gospodarstwach Rolnych został już całkowicie wykonany, przy czym 95% zasiewów w 26 zespołach zakończono przedterminowo w końcu kwietnia.

Następnie PGR przystąpiły do zleconej im akcji likwidowania i zagospodarowywania ugorów „bezpańskich", znajdujących się zwłaszcza na terenie żuław lewobrzeżnych. Ogółem obszar tych ugorów wynosił 15 tys. ha.

Akcja współzawodnictwa, ogarniająca w coraz większym stopniu również rolnictwo, rozwija się pomyślnie, osiągając doskonałe rezultaty w pracach wsi np., w wojew. krakowskim plan bloków nasiennych został przekroczony 14 krotnie, zamiast 300 ha — akcją bloków nasiennych objęto 4.431 ha. Chłopi w wojew. olsztyńskim zaplanowali zlikwidowanie 128 tys. ha odłogów, a zlikwidowali już 205 tys. ha, zaś w wojew. szczecińskim — 237 tys. ha czyli 117% planu.

W ramach akcji „H" zakontraktowano ogółem do pierwszych dni maja br. 1.205.590 sztuk trzody chlewnej, co stanowi 113,3% planu. W akcji kontraktowania przodują w dalszym ciągu województwa: lubelskie, łódzkie, olsztyńskie. Pomimo znacznego przekroczenia planu akcja trwa nadal. Daje się zauważyć, że do kontraktacji przystępują powtórnie gospodarze, którzy zakontraktowali pewną ilość sztuk trzody chlewnej w poprzednich miesiącach.

Celem uzyskania szybszego zwiększenia stanu ilościowego pogłowia zwierząt hodowlanych, Ministerstwo Rolnictwa i R. R. organizuje poprzez swój aparat terenowy skup jałówek od gospodarzy, którzy nie mają odpowiednich warunków do wychowania przychówku. Państwowe Gospodarstwa Rolne prowadzą również skup cieląt i wy-

chowują je w specjalnych wychowalniach. Dotychczas zorganizowano już zespoły wychowu cieląt w 145 gromadach, wychowu prosiąt w 135 gromadach. Celem zapewnienia odpowiednich warunków hodowlanych PGR organizują na dużą skalę wypas kilku tysięcy sztuk bydła na pastwiskach województwa gdańskiego i olsztyńskiego. W samym województwie gdańskim znajdują się trzy duże ośrodki wypasowe obejmujące obszar 20 tys. ha. Największy z nich tworzy łąki pastwiskowe nad Łebą w pow. lęborskim. Zagospodarowano tu 8 tys. ha pastwisk, z czego 2 tys. ha należy do PGR. Tym sposobem znaczna ilość bydła i trzody chlewnej wyłączona zostanie od nieracjonalnego uboju w okresie braku paszy, co wpłynie korzystnie na wzrost pogłowia zwierząt gospodarskich.

Hodowla drobiu przedstawia się korzystnie, przy czym dobór rasowego materiału hodowlanego oraz rozwijająca się stale sieć wylęgarni i zwiększona opieka weterynaryjna zapewniają dalszy rozwój tej dziedziny gospodarki hodowlanej. W chwili obecnej są już czynne 164 zakłady wylęgowe.

Ostatnio ukazały się nowe przepisy o obrocie mięsem i zwierzętami gospodarskimi, które m. in. postanawiają:

1) obrót zwierzętami gospodarskimi w stanie żywym i bitym, ich mięsem, tłuszczem i produktami mięsnymi,
2) przetwórstwo mięsa, tłuszczu i produktów mięsnych pochodzących z uboju zwierząt gospodarskich,
3) świadczenie usług w zakresie obrotu zwierzętami gospodarskimi i przetwórstwa produktów pochodzących z uboju zwierząt przez przedsiębiorstwa usługowe, a w szczególności targowiska zwierzęce, hale mięsne i rzeźnie, — podlegają regulowaniu i kontroli Min. Handlu Wewnętrznego oraz mogą być wykonywane po uprzednim zezwoleniu tegoż ministerstwa. Od tego obowiązku są zwolnione przedsiębiorstwa państwowe, państwowo-spółdzielcze i centrale spółdzielczo-państwowe.

Ustawowe uprawnienia w dziedzinie organizacji i kontroli obrotu mogą być delegowane przez Ministerstwo Handlu Wewnętrznego instytucjom, organizacjom przezeń upoważnionym. Ustawa ma głównie na celu walkę z handlem nielegalnym w obrocie żywcem rzeźnym, mięsem i przetworami mięsnymi.

Min. Roln. i R. R. uruchomiło kredyt w wysokości 60 mil. zł na budowę silosów. W sezonie letnim zostanie wybudowanych 5 tys. nowych silosów dla kiszenia wartościowych pasz białkowych: 3.000 silosów wybuduje się w gospodarstwach drobnych i średnich, 1.200 w szkołach rolniczych i 800 w gospodarstwach uspołecznionych.

19. **Rybołówstwo morskie.** Połowy kwietniowe osiągnęły 6.888 t ryb, co w porównaniu do połowów ub. miesiąca (7.095), stanowi niewielki spadek.

Połowy bałtyckie
(w tonach)

		1949 r.	
		marzec	kwiecień
ogółem		7.095	6.888
w tym:	dorsze	6.595	6.035
	płocie	181	2 19
	sandacze	59	74
	łososie	22	12
	płastugi	24	42
	śledzie	35	208
	szproty	56	132
	leszcze	55	73
	inne	68	93

Sztormowa pogoda i podniesienie się poziomu wód na Bałtyku w pierwszej dekadzie kwietnia wywołały obniżenie wydajności połowów dorsza, który stanowi główną pozycję w naszym rybołówstwie. Na osłabienie połowów wpłynął również okres przedtarłowy, gdy dorsz znajduje się w rozproszeniu. Na ogół jednak, po przejściowym obniżeniu wydajności połowów dorsza, wyniki ogólne uległy poprawie.

Sytuacja atmosferyczna i niemal zupełny brak wiatrów sprzyjających połowom łososia z kierunków N i NE, wpłynęły niekorzystnie na połowy tak, że wyniki wiosennego sezonu pławnicowego dla łososia wypadły nadspodziewanie słabo.

Notowano wzmożone połowy śledzi, płoci i szprot. Szproty były łowione głównie w rejonie Darłowo—Kołobrzeg z bardzo dobrymi wynikami.

Mimo zmniejszonej podaży dorsza, zapotrzebowanie rynku na ryby morskie było całkowicie zaspokojone tym bardziej, że zwiększona jednocześnie podaż ryb słodkowodnych zapewniła w zupełności dostateczne zaopatrzenie rynku.

Centrala Rybna eksportowała w kwietniu do: Czechosłowacji 159,2 t różnych ryb (dorsze, sandacze, liny świeże i mrożone oraz szproty w oliwie i mrożone łososie), Izraela — 153 t (szproty w oliwie, skumbria), Wielkiej Brytanii — 20,2 t

łososia mrożonego oraz do Niemiec — 1.285,2 t dorsza świeżego. Poza tym przedsiębiorstwa prywatne wyeksportowały do Niemiec — 168, 3 t dorsza świeżego i szprot w oliwie.

Centrala Rybna importowała w kwietniu br. 5.843,7 t, głównie śledzi solonych z Holandii, Norwegii, Szwecji i Anglii.

Zarządzeniem Min. Żeglugi, wydanym w porozumieniu z Min. Skarbu i prezesem PKPG, ogłoszonym w Monitorze Polskim z dnia 21 kwietnia br., Towarzystwo Połowów Dalekomorskich i Handlu Zagranicznego „Arka" Sp. z o. o. zostało upaństwowione i działać będzie jako „Arka" — Przedsiębiorstwo Połowów Kutrowych.

„Dalmor" został również upaństwowiony; działać będzie jako Przedsiębiorstwo Państwowe „Dalmor" — Połowy Dalekomorskie. Obydwa przedsiębiorstwa były spółkami z ograniczoną odpowiedzialnością o kapitale państwowo-spółdzielczym.

20. **Sprawy morskie.** W miesiącu sprawozdawczym obroty zespołu portowego Gdańsk—Gdynia były nieco mniejsze niż wyniosła przeciętna obrotów miesięcznych I kwartału br. Ogółem przeładowano 991,4 tys. ton towarów, w tym 859,4 tys. t stanowił wywóz. W wywozie największą pozycję stanowiły paliwa stałe (węgiel, koks i bunkier), których eksportowano 713 tys. t, a w przywozie ruda — 33 tys. ton.

Obroty portu szczecińskiego kształtowały się nadal zwyżkowo i osiągnęły w kwietniu br. 398,9 tys. t, w tym eksport stanowił 354,9 tys. t. Ważniejsze pozycje wywozu stanowił węgiel — 328,6 tys. t, zboża i strączkowe — 19,1 tys. t, drzewo i wyroby z drzewa 468,6 t.

Import dokonany przez Szczecin osiągnął w kwietniu 43,9 tys. t i obejmował w tym, jako najważniejsze pozycje, wytwory mineralne — 13,4 tys. t, przetwory chemiczne — 4,0 tys. t, maszyny — 482 t.

Małe porty eksportowały w kwietniu br. blisko 40 tys. t węgla, z czego 19 tys. t przypadło na Ustkę, 13,5 tys. t na Kołobrzeg i około 7 tys. t na Darłowo.

Stałe powiększanie tonażu polskiej floty handlowej umożliwia uruchamianie dalszych linii regularnej żeglugi morskiej. W końcu kwietnia br. uruchomiona została regularna komunikacja morska między Gdynią i portami Finlandii. Linia ta będzie obsługiwana na przemian przez przedsiębiorstwo „Żegluga Polska" oraz przez jednostkę fińską firmy Anfartygs A/B w Helsinkach. Ze strony polskiej do obsługi nowej linii przeznaczony został parowiec towarowo - pasażerski „Śląsk" o wyporności 1402 BRT.

W porcie szczecińskim kontynuowano nadal budowę nabrzeża oraz prace regulacyjne. Nabrzeże „Noteckie", na którym znajdują się place ładunkowe „Pagedu", wykończono w 50%. Przy nabrzeżu „Duńczyca" i „Kanale Dąbickim" usuwano pozostałe przeszkody podwodne. Dwa magazyny drobnicowe budowane na nabrzeżu „Arsenał" i „Duńczyca" zostały wykończone. Z prac lądowych w porcie szczecińskim jest na ukończeniu odbudowa drogi kołowej na „Ewę" oraz remont torów kolejowych na Kanale Przemysłowym. Zakończono też budowę podciągarki wagonowej dla promu kolejowego przy „Kanale Dąbickim" Ponadto 24 kwietnia nastąpiło w Stoczni Gdańskiej wodowanie czwartego z kolei rudowęglowca „1 Maj".

W związku z zawartą umową handlową między Polską i Argentyną, argentyńska żegluga morska przeznaczyła 5 statków handlowych celem obsługi stałej linii komunikacyjnej między Buenos Aires a Gdynią. W ten sposób tabor żeglugi argentyńskiej wzmocni obsługę ruchu na trasie Gdynia— Buenos Aires, gdzie dotychczas regularnie rejsy odbywały jedynie statki polskie

21. **Handel państwowy.** a) **Powszechne Domy Towarowe.** Obroty Powszechnych Domów Towarowych osiągnęły w kwietniu br. 3.823,6 mil. zł realizując 115% zakreślonego planu. Tabela 19 ilustruje obroty PDT wg branż towarowych.

Tabela 19

Obroty PDT wg grup towarowych (w mil. zł)

Nazwa grupy towarowej	marzec 1949 r.		kwiecień 1949 r.	
	Osiągnięty obrót	% wykonania planu	Osiągnięty obrót	% wykonania planu
Spożywcza	539,4	164	635,2	148
Tkaniny	1.582,9	135	1.343,1	102
Konfekcja	635,0	108	795,7	110
Metale	106,9	130	120,7	122
Papier.	51,1	122	47,1	101
Szkło i ceram.	30,9	116	38,3	119
Chemiczna.	192,2	206	145,0	128
Drzewo i zabawki . .	21,0	82	23,7	85
Skóra	492,8	95	642,9	118
Tow. mieszane . . .	36,7	97	32,2	76
Ogółem. .	3.688,9	127	3.823,6	115

W miesiącu sprawozdawczym placówki PDT obsłużyły 4.669.500 klientów przy stanie zatrudnionego personelu w ilości 2.193 osoby.

Obroty Państwowej Centrali Handlowej w kwietniu br. wyniosły 12.580,2 mil. zł osiągając 105,9% planu. Sprzedaż realizowana przez po-

szczególne zespoły organizacyjne przedstawia się następująco:

Oddziały Branżowego Zaopatrzenia	—	2.752,9 mil zł
Hurtownie Spożywczo-Przemysłowe	—	7.763,2 „ „
Sklepy Detaliczne PCH	—	2,031,0 „ „
Oddział Morski	—	33,1 „ „

b) **Polskie Zakłady Zbożowe** zakupiły i odebrały w kwietniu br. 79.931 t zboża, z czego 2.809 t przypada na pobór podatku gruntowego.

Tabela 20

Skup i odbiór zbóż dokonany przez oddziały Polskich Zakładów Zbożowych (w tonach)

Oddziały	1949 r. marzec	1949 r. kwiecień
Białystok	4.002	2.283
Bydgoszcz	20.727	16.382
Gdańsk	4.132	2.067
Kielce	1.295	846
Kraków	686	402
Lublin	3.013	1.782
Łódź	5.341	4.081
Olsztyn	3.568	3.331
Poznań	24.319	18.783
Rzeszów	91	67
Szczecin	6.911	3.920
Warszawa	7.097	4.898
Wrocław	19.815	9.751
Zabrze	8.153	4.338
Razem . .	109.150	72.931

W ogólnej sumie 72.931 t zboża na poszczególne rodzaje przypada:

żyta	—	50.583,7 t
pszenicy	—	13.487.3 t
jęczmienia	—	3.143,3 t
owsa	—	5.035,2 t
gryki	—	228.7 t
prosa	—	73,8 t
innych	—	379.0 t

W kwietniu rozprowadzono 8.301 t zbóż, 65.098 t mąki żytniej, 49.566 t mąki pszennej, poza tym kaszy, płatków, otrąb, ogólnej wagi 36.876 t. W ramach akcji „H" dostarczono gospodarstwom hodowlanym 6.347,8 t otrąb.

Plan kwietniowy sprzedaży wykonano w 119%. Stopień zapełnienia magazynów PZZ zbożem wynosił 72%.

W miesiącu sprawozdawczym na rynki zagraniczne eksportowano:

		żyto	jęczmień	owies	Razem
Bizonia	—	39.126	—	24.190	63.316
Belgia	—	2.254	218	—	2.472
Szwajcaria	—	—	—	1.025	1.025
Ogółem ton		41.380	218	25.215	66.813

W ramach eksportu do Bizonii zakontraktowano 8.553 t żyta i 12.686 t owsa.

Import w miesiącu sprawozdawczym objął pszenicę: 11.132 t z Bizonii i 7.770 t z Węgier.

PZZ stoją obecnie w obliczu przygotowań do odbioru zbóż ze zbiorów tegorocznych. Pomyślnie zakończone siewy wiosenne i dobry stan ozimin zapowiadają obfite plony. Od sprawnego ujęcia całej podaży ziarna poprzez przygotowanie odpowiednich magazynów oraz przygotowanie produkcji przetworów zbożowych będzie zależało planowe zaopatrzenie rynku wewnętrznego, jak też ustalenie rozmiarów obrotu zbożowego z zagranicą.

22. **Spółdzielczość.** Rola spółdzielczości w życiu społeczno-gospodarczym Polski Ludowej wyraża się poważnymi osiągnięciami tak w dziedzinie uspołeczniania istniejących jeszcze form gospodarki drobno-towarowej na wsi i w mieście, jak również na odcinku obrotu towarowego, ze szczególnym uwzględnieniem wymiany między producentem rolnym a przemysłem fabrycznym.

Tabela 21

Produkcja spółdzielcza w r. 1948-49 według gałęzi przemysłowych (w mil. zł bież.)

Rodzaj przemysłu	Wykonanie produkcji w 1948 r.	Plan produkcji na 1949 r.	Wykonanie w I kw. 1949 r. [1]
Ogółem	90.057,5	156.159,4	26.463,7
Spożywczy . .	59.138,4	101.332,5	16.872,3
Mineralny . .	1.080,1	2.059,2	215,1
Metalowy . .	} 1.960,0	1.987,9	418,2
Elektrotechn. .		669,3	127,4
Chemiczny . .	2.140,0	3.130,9	538,8
Włókienniczy .	2.200,0	6.074,4	823,7
Papierniczy i Poligraficzny .	7.800,0	16.874,8	2.758,9
Skórzany . . .	3.700,0	5.228,9	957,3
Drzewny . . .	10.038,3	15.217,7	3.127,2
Odzieżowy . .	2.000,0	2.759,7	431,2
Inne	0,7	825,5	193,6

[1]) Dane tymczasowe. Źródło CZS.

Plan produkcji na 1948 r. wykonany został w 121,2% (przewidywana wartość — 74.398 mil. zł, wykonanie 90.058 mil.), a kwota planu na rok bieżący zwiększona została przeszło dwukrotnie. Jednocześnie liczba zakładów wytwórczych objętych planem wzrośnie do 7.798 (w 1948 r.—7.641) a ilość zatrudnionych do 124.924 (w ub. r. — 86.347) pracowników.

Stosunkowo nieduże osiągnięcie cyfr planu rocznego w I kwartale bież. roku (ca 17%), tłumaczy się sezonowością produkcji przemysłów, w których nasilenie działalności przypada na

okres późniejszy (wytwórnie napojów, materiałów budowlanych, przetwórnie warzyw i owoców, młyny), a także trudnościami zaopatrzenia surowcowego występującymi w przemyśle metalowym, chemicznym, włókienniczym i innych. Po usunięciu przeszkód plan roczny będzie niewątpliwie wykonany, choć mogą w nim powstać odchylenia na skutek możliwych zmian organizacyjnych w aparacie spółdzielczym.

Wymiana. Zmiany organizacyjne zachodzące w strukturze instytucji spółdzielczych utrudniają przejściowo uzyskanie ścisłych danych o wykonaniu planu obrotów, w szczególności na odcinku spółdzielni dołowych (handel detaliczny). Plan obrotu całego pionu central spółdzielczych i spółdzielczo-państwowych na 1949 r. wyraża się poważną kwotą — 954,5 miliarda złotych (w tym obroty spółdzielni dołowych — 469,4 mlrd.) czyli o prawie 50% więcej niż osiągnięcia roku ubiegłego (679,4 mlrd. zł).

Sprzedaż hurtowa dokonywana jest głównie przez aparat centralny, natomiast handel detaliczny prowadzony jest przez aparat spółdzielczości terenowej.

Wykonanie planu obrotu w I kwartale br. było na ogół niejednolite, przy czym, wobec wspomnianych wyżej trudności uzyskania danych statystycznych ograniczymy się do omówienia wyników ważniejszych pionów organizacyjnych.

a) **Centrala Spółdzielni Spożywców „Społem"** osiągnęła w I kwartale br. w zakresie sprzedaży hurtowej kwotę 38,7 miliarda złotych, co w stosunku do planu rocznego (159,6 mlrd.) stanowi 23,3%. Obroty w poszczególnych działach przedstawiały się następująco (według danych tymczasowych):

1. Placówki spożywcze:	
a) artykuły spożywczo-kolonialne .	21.767 mil. zł
b) wyroby monopolowe PMS i PMT	15.464 „
2. Oddział odzieżowy	180 „
3. Inne placówki specjalne	804 „
4. Wydział produkcji	601 „
Razem	38.744 mil. zł.

Tabela 22 **Plan obrotu towarowego na rok 1949 według pionów organizacji branżowych**[1])

Nazwa centrali (pionów branżowych)	Obroty w mil. złotych			
	detal	hurt	w tym eksport	Ogółem (2 + 3)
1	2	3	4	5
Razem . .	469.438	485.144	16.101	954.582
W tym:				
a) Centrale spółdzielcze	448.311	334.803	7.826	783.114
b) Centrale spółdz.-państwowe.	21.127	150.341	8.275	171.468
w tym:				
1. Centr. Roln. Sp. »Sam. Chł.« . . .	158.247	138.675	488	296.922
2. Centr. Sp. Spoż. »Społem«	253.995	160.936	103	414.931
3. Centr. Sp. Mlecz. Jajcz.	21.154	31.469	7.235	52.623
4. Centr. Sp. Pracy	11.675	20	—	11.695
5. Centr. Sp. Ogrodniczych	—	2.151	—	2.151
6. Centr. Sp. Wytw. »Solidarność« . .	3.240	1.552	—	4.792
7. Centrala Mięsna	19.545	138.839	6.162	158.384
8. Centrala Rybna.	1.582	11.502	2.113	13.084

[1]) Źródło: Szczegółowy plan gospodarczy spółdzielczości na rok 1949.

Przewidywany udział grup towarowych w ogólnej strukturze obrotów spółdzielczych ilustruje poniższe zestawienie:

Struktura planu obrotów spółdzielczości wg grup towarowych
(w mil. złotych)

Grupa towarowa	hurt	detal	w tym: eksport
Produkty rolne	111.785	30.288	9.692
Art. spożywcze	145.864	104.978	6.409
„ przemysłowe	89.416	130.280	—
„ monopolowe	138.079	194.892	—
Razem . .	485.144	469.438	16.101

Wykonanie planu sprzedaży w odniesieniu do poszczególnych artykułów było niejednolite, przekraczając kwartalny plan sprzedaży w pozycjach: węgiel (35,6%), tytoń i zapałki (28,1 i 26,8%, proszek do prania (106%), mydło (31%), nie osiągnięto zaś planowanej sprzedaży artykułów jak: wódki (19%), obuwia, mąki (20%) cukru (18,8%), olejów roślinnych (16,2%), oraz tłuszczów stałych.

Na uwagę zasługuje również dynamika struktury obrotów zewnętrznych „Społem" według głównych grup towarowych (artykuły monopolowe i wolnorynkowe w procentach).

Obroty artykułami	w 1949 roku		
	styczeń	luty	mar
Wyroby spirytusowe . .	22.4	20.4	14.0
„ tytoniowe . . .	23.7	24.2	19.7
Artykuły wolnorynkowe .	53.9	55.4	66.3
Ogółem %	100.0	100.0	100.0

Stały wzrost udziału artykułów wolnorynkowych w obrotach CSS „Społem" wskazuje na postępy handlu uspołecznionego w obrotach tego typu, podczas gdy spadek udziału wyrobów spirytusowych świadczy m. in. o zmniejszeniu spożycia alkoholu oraz o skuteczności polityki rządu na tym odcinku (podwyżka cen). Obroty CSS „Społem" rozpatrywane według rodzajów odbiorców ilustruje następne zestawienie:

Grupy odbiorców	Średnie kwart. obrotów w %		
	III kw. 1948 r.	IV kw. 1948 r.	I kw. 1949 r.
Spółdzielnie	64.3	67.9	72.6
Konsumenci zbiorowi . .	4.2	4.0	1.6
Odbiorcy prywatni . . .	31.5	28.1	23.7

Zwraca uwagę specjalizowanie się CSS „Społem" w zaopatrywaniu hurtowym spółdzielni przy stałym ograniczaniu obsługi handlu i przemysłu prywatnego. Jednocześnie odbiorcy zbiorowi przejawiają tendencję do zaspokajania swych potrzeb z pominięciem hurtu spółdzielczego.

Obroty Wydz. Produkcji wyniosły w I kwartale br. 838,6 mil. zł przy zatrudnieniu 5.428 pracowników (w tym 786 umysłowych) w 69 placówkach wytwórczych.

Spółdzielnie terenowe zrzeszone w CSS „Społem" dokonały w I kwartale br. obrotów na kwotę 49,154 mil. zł. Spółdzielnie te w ilości 462 zrzeszały na dzień 1 kwietnia br. 1.615.986 członków i posiadały 9.250 sklepów oraz 1.672 zakłady wytwórcze, zatrudniając 56.026 pracowników, w tym 23.270 pracowników sklepowych. Piekarnie spółdzielcze wyprodukowały w ciągu 3 miesięcy br. — 42.434 tony pieczywa.

b) **Centrala Rolnicza Spółdzielni „Samopomoc Chłopska"** dokonała na dzień 30 kwietnia br. obrotów hurtowych na kwotę 153 mlrd. zł. Obroty całego pionu spółdzielni rolniczych osiągnięte w I kwartale 1949 r. przedstawia tabela 23.

Tabela 23

Obroty spółdzielni rolniczych w I kw. 1949 r.
(w mil. zł)

Obroty	planowano	wykonano	% wykonania planu
Oddz. Okręg. C-li i PZGS—hurt	28.905,0	31.008,9	107,2
PZGS i Spółdz. Gminne—detal	34.346,2	40.874,2	119,0
Ogółem	63.251,2	71.883,1	113,7

W dziedzinie zaopatrzenia materiałowego (nasiona, nawozy sztuczne, sprzęt) oraz w zakresie akcji zleconych spółdzielnie rolnicze osiągnęły w I kw. br. doskonałe wyniki. Tak np. za pośrednictwem gminnych oraz powiatowych związków tych spółdzielni dokonano kontraktowania trzody chlewnej, osiągając przekroczenie planu państwowego już na dzień 30. IV. 1949 r. Rozwój akcji kontraktowania w poszczególnych miesiącach kształtował się następująco: w lutym — 191.883, w marcu — 675.200, a w kwietniu liczba zakontraktowanej trzody wyniosła — 1.164.065 sztuk.

Zapowiadane dostawy tuczników z akcji „H" wyniosą już w maju co najmniej 71 tys. sztuk, wzrastając odpowiednio w ciągu następnych miesięcy.

c) **Centrala Spółdzielni Mleczarsko-Jajczarskich** osiągnęła w I kw. br. obroty sprzedaży zewnętrznej na kwotę 6.637,4 mil. złotych wykonując 19% planu rocznego sprzedaży. Poszczególne pozycje obrotu przedstawia poniższe zestawienie:

Obroty Centrali Sp. Mlecz.-Jajcz. w I kwartale 1949 r.		% wykonania planu roczn.
1. Sprzedaż hurtowa	4.633,7	39,2
2. „ dla przetwórni . .	351,7	34,8
3. „ sklepów własnych .	198,5	4,3
4. Konsumentom zbiorowym . .	568,3	6,1
5. Eksport	885,2	10.8
Sprzedaż ogółem w mil. zł . .	6.637,4	19,0

Powyższe dane nie obejmują Oddziału — Olsztyn, którego zewnętrzne obroty wyniosły szacunkowo 31 mil. zł.

Według stanu na dzień 1 marca Centrala Sp. Mlecz.-Jajcz. zrzeszała 922 spółdzielnie branżowe z 313.964 członkami. Spółdzielnie te posiadały 502 sklepy detaliczne z 7.200 pracownikami. Ponadto spółdzielczość mleczarska prowadzi 3.427 punktów skupu towarów wchodzących w zakres jej działalności.

d) **Centrala Mięsna** dokonała w kwietniu br. obrotów mięsem na kwotę 7.184,2 mil. zł (w I kw. br. — 16.023,7 mil. zł) wykonując plan w 98% (w

I kwart.—92,8%), przy czym tonaż rozprowadzonego towaru wyniósł 30.212,8 ton, wobec planowanej ilości — 29,8 tys. ton. Jednocześnie w zakresie obrotów żywcem hodowlanym, Centrala Mięsna zakupiła w miesiącu sprawozdawczym 24,974 sztuki koni, bydła rogatego, prosiąt, owiec i kóz wartości 184,7 mil. zł, rozprowadzając w tym czasie 24,292 szt. zwierząt hodowlanych i użytkowych. Centrala Mięsna zrzesza spółdzielnie przetwórcze w liczbie 64 oraz zbytu żywca — 86.

Reorganizacja Centrali Mięsnej. W okresie sprawozdawczym nastąpiły dalsze zmiany organizacyjne w spółdzielczym aparacie gospodarczym w kierunku ściślejszego powiązania ważniejszych jego działów z ośrodkami dyspozycji państwowej oraz rozgraniczenia branżowego. Mocą uchwały Komitetu Ekonomicznego R. M. (6. V. 1949 r.) uległy likwidacji z dniem 30 kwietnia: a) Centrala Mięsna, jako instytucja spółdzielczo-państwowa, b) urząd komisarza do spraw organizacji gospodarki mięsnej oraz c) Centralny Zarząd Przemysłu Konserwowego.

Na podstawie tejże uchwały utworzono dwa nowe przedsiębiorstwa państwowe: 1. Centralę Mięsną i 2. Centralny Zarząd Przemysłu Mięsnego.

Do zakresu działania Centrali Mięsnej jako przedsiębiorstwa państwowego należą sprawy: skupu i organizacji skupu żywca rzeźnego, zaopatrzenia w żywiec zakłady Centralnego Zarządu Przemysłu Mięsnego, dystrybucji mięsa w miejscowościach wydzielonych oraz współpraca z CZPM w zakresie hodowli żywca rzeźnego.

Natomiast Centralnemu Zarządowi Przemysłu Mięsnego podlegają sprawy: organizacji przetwórstwa, prowadzenia własnych zakładów przetwórczych i nadzoru podległych rzeźni, dystrybucji mięsa i przetworów na obszarze Państwa z wyłączeniem zaopatrzenia miejscowości pozostawionych obsłudze Centrali Mięsnej. W myśl powyższej uchwały reorganizacja wymienionych wyżej instytucji winna być zakończona do dnia 1 kwietnia br.

Uchwała zobowiązuje ponadto CZPM do uruchomienia w ciągu 1949 r. i w I kwartale 1950 r., 100—120 wzorcowych sklepów detalicznej sprzedaży mięsa i wędlin w poszczególnych miastach, w tym w Warszawie ma powstać 20—25 placówek tego typu.

e) **Spółdzielnie produkcyjne** w rolnictwie organizowane samorzutnie i dobrowolnie, przy pomocy instrukcyjno-technicznej branżowej Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska", rozpoczęły już swą działalność. Według dotychczasowych danych (na dzień 1.VI. 1949 r.) zorganizowanych zostało 88 spółdzielni, z czego już 57 otrzymało z Centrali Rolniczej oświadczenie o celowości, upoważniające do podjęcia działalności gospodarczej.

Na zasadach statutu zorganizowano 1 spółdzielnię I typu — Zrzeszenie Uprawy Ziemi (uprawowe), 12 spółdzielni II typu — Rolnicza Spółdzielnia Wytwórcza (gospodarka zbiorowa z wyłączeniem inwentarza) oraz 44 spółdzielnie III typu — Rolniczy Zespół Spółdzielczy (gospodarka wspólna bez wyłączeń).

Ogólna liczba członków zarejestrowanych spółdzielni produkcyjnych wynosi 1.215 osób, a obszar połączonych użytków rolnych około 13.000 ha*). Rozmieszczenie nowopowstałych spółdzielni według województw przedstawia się następująco: wrocławskie — 19, poznańskie—14, warszawskie — 7, katowickie — 5, szczecińskie i olsztyńskie po 4, gdańskie 2 oraz łódzkie i lubelskie po 1 spółdzielni. W pierwszym okresie powstawania spółdzielni produkcyjnych, jako postępowej pod względem społecznym i technicznym formy gospodarki zbiorowej, największe uświadomienie wykazały gromady wiejskie ziem zachodnich, członkowie spółdzielni parcelacyjno-osadniczych oraz rolnicy gospodarujący na ziemiach pofolwarcznych i nasiedlonych.

Niezalenie od powyższego typu spółdzielni, powstanie w br. (głównie na ziemiach południowo-wschodnich) 19 spółdzielni produkcyjnych o charakterze pionierskim. Skład osobowy tych placówek rekrutować się będzie spośród młodzieży pragnącej uprawiać zawód rolniczy w spółdzielczych formach gospodarowania.

Plan oszczędnościowy na rok 1949 uchwalony przez spółdzielczość wynosi poważną kwotę 6.841 mil. zł, jaką ma dać systematyczne i planowe zmniejszenie wydatków we wszystkich dziedzinach gospodarki spółdzielczej.

Udział central oraz zrzeszonych branżowo spółdzielni terenowych w planowanych oszczędnościach przedstawia załączona tabela 24 (plan nie obejmuje działalności inwestycyjnej).

---

*) Dane prowizoryczne.

Tabela 24

Spółdzielczy plan oszczędnościowy na 1949 rok

Centrale	Planowane oszczędności		Razem w mil. zł
	Centrali	Spół-dzielni	
1. Centr. Sp. Sp. «Społem« . .	608,1	739,1	1.347,2
2. „ Roln. Sp. »Sam.Chł.«.	150,0	670,0	820,0
3. „ Sp. Ml.-Jajcz.	447,2	145,3	592,5
4. „ Sp. Ogrodniczych . .	40,9	137,5	178,4
5. „ Mięsna	1.200,2	25,0	1.225,2
6. „ Rybna	938,8	83,9	1.022,7
7. „ Sp. Wyd. i Księg.. .	0,6	659,3	659,9
8. „ Sp. Pracy.	113,4	401,9	515,3
9. „ Sp. W. »Solidarność«	166,6	79,0	245,6
10. „ Rzemieślnicza. . . .	114,5	72,0	186,5
11. „ Sp. Mieszkan.. . . .	1,0	47,1	48,1
Ogółem	3.781.3	3.060,1	6.841,4

Ważniejsze pozycje planowanych oszczędności według źródeł pochodzenia są następujące: etaty i fundusz płac — 2.379,7 mil. (34,7%), gospodarka materiałowo-towarowa—2.064,3 mil. (30,0%), transport 734,1 mil. (10,7%), administracja 678,3 mil. (9,9%), wydajność pracy — 502 mil. (7,3%), obsługa kredytów — 428,6 mil. (6,2%).

Wydana przez władze spółdzielcze instrukcja w tej sprawie (6. IV. 49 r.) oraz Uchwała Naczelnej Rady Spółdzielczej (4. V. 49 r.) stwarzają organizacyjne i techniczne warunki osiągnięcia a nawet powiększenia planowanych oszczędności w gospodarce spółdzielczej.

Wyrazem ścisłego włączania się spółdzielczości w ramy gospodarki planowej, stała się uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12. II. 49 r. włączająca centrale spółdzielcze i spółdzielczo - państwowe wraz ze spółdzielniami dołowymi — do zasad systemu finansowego.

W myśl powyższej uchwały każda jednostka spółdzielcza sporządzająca samodzielnie bilans współpracuje bezpośrednio z bankami, które ją finansują, na zasadzie rozrachunku gospodarczego; korzysta z kredytów w ramach sporządzonych planów finasowych zatwierdzonych przez władze nadrzędne i uzgodnionych z władzami banku pod warunkiem zachowania dyscypliny finansowej i rygorów analogicznie do zasad obowiązujących przedsiębiorstwa państwowe. Na finansowanie inwestycji nie objętych Państwowym Planem Inwestycyjnym (poniżej 5 mil. zł) tworzy się specjalny fundusz amortyzacyjny, ze źródeł przewidzianych uchwałą, a także w ciągu 1949 r. powstanie Spółdzielczy Fundusz Wyrównawczy, dla pokrywania ewentualnych strat wynikłych z działalności spółdzielni.

23. **Handel zagraniczny.** W końcu kwietnia br. zawarta została umowa o wymianie towarowej na 1949 r. między Polską a Holandią. Umowa przewiduje obrót towarowy do wysokości ca 20 mil. dol. dla każdej strony.

Głównymi artykułami naszego eksportu do Holandii są: węgiel, szkło i ceramika szlachetna, drzewo, papier oraz wyroby włókiennicze; w ramach importu otrzymamy z Holandii: różne surowce, tłuszcze, śledzie, aparaty precyzyjne, wełnę, len i bawełnę.

W dniu 5 kwietnia br. polska delegacja handlowa podpisała w Karahi umowę gospodarczą z Pakistanem na okres do 30 czerwca 1950 r. Przewidziana umową wymiana towarowa po stronie polskiego importu obejmie: bawełnę, wełnę, jutę, skórę, herbatę i inne. Polska natomiast ma zapewniony na rynku pakistańskim zbyt gotowych produktów przemysłu chemicznego, mineralnego, papierniczego, włókienniczego, hutniczo-metalowego, spożywczo - rolniczego, drzewnego oraz węgla. Ogólne obroty handlowe określa się sumą 5 mil. funtów szterlingów po każdej stronie.

Dalszym osiągnięciem w dziedzinie stosunków gospodarczych między Polską, a krajami Bliskiego i Dalekiego Wschodu jest podpisanie 21 kwietnia umowy handlowej w Delhi z Hindustanem. Umowa obejmuje po stronie importu: dostawę bawełny, juty, skór, herbaty, arachidów (orzeszki do wyrobu oleju) itd., Polska zaś eksportować będzie do Hindustanu produkty przemysłu metalowego, elektrotechnicznego, papierniczego i inne. Ogólna suma obrotów wyraża się kwotą 3,5 mil. funtów szterlingów.

W dniu 7 kwietnia podpisano protokół dodatkowy do umowy handlowej z Islandią z dnia 14 czerwca 1948 r. Zgodnie z tym protokółem obroty handlowe z Islandią po obu stronach zostały podwyższone o około 1.500 tys. dol..

Wramach importu z Islandii przewidziane są dodatkowe dostawy śledzi solonych, skór baranich, złomu i innych towarów. Polska natomiast wyeksportuje do Islandii pewne ilości węgla, żyta i mąki żytniej, wyrobów z żelaza i stali.

24. **Budownictwo.** Zadania 1949 r., stanowiącego ostatni etap w 3-letnim Planie Odbudowy Gospodarczej oraz stojące przed nami perspektywy rozbudowy gospodarki narodowej w długofalowym planie 6 cioletnim upoważniają do podsumowania dotychczasowych wyników na odcinku budownictwa, dziedziny którą charakteryzują

poważne zaniedbania okresu przedwojennego i ogrom zniszczeń wojennych. Przypominamy, że bilans strat wojennych wyraża się zniszczeniem w miastach 300 tys. budynków o łącznej kubaturze 527 milionów m³ w tym około — 4 mil. izb. Szacunkowo straty w kubaturze budynków miejskich wyniosły na ziemiach dawnych około 25%, a na Ziemiach Odzyskanych dochodzą do 40%. Na wsi uległo zniszczeniu około 470 tys. zagród chłopskich (w tym 123 tys. na Z. O.), co stanowi 20% wszystkich zabudowań gospodarstw rolnych poniżej 50 ha w Polsce. Wartość zniszczeń wyniosła w miastach ponad 9,5 mlrd. złotych, na wsi zaś około 2,5 mlrd. zł przedwojennych. Oznacza to ubytek czwartej części majątku narodowego w budynkach.

Rozwój budownictwa w Polsce Ludowej, dzieli się na dwa różne okresy: lata 1945—46 i okres objęty trzyletnim planem odbudowy.

Działalność pierwszego okresu charakteryzuje tzw. odbudowa organiczna. W tym czasie nasilenie akcji budowlanej koncentruje się na odcinku zadań związanych z utworzeniem technicznych warunków dla działalności administracyjnej Państwa, uruchomieniem aparatu gospodarczego i częściowej odbudowy dokonujących się w warunkach żywiołowego, lecz nieplanowanego budownictwa. Stabilizacja ruchu ludności, uruchomienie przemysłu i komunikacji oraz pogłębienie się form gospodarki uspołecznionej stworzyło bazę materialną i organizacyjną dla budownictwa planowego drugiego okresu, w ramach Planu Odbudowy Gospodarczej. W latach 1945—48 budownictwo kontrolowane przez Ministerstwo Odbudowy oddało do użytku w miastach około 70 mil. m³ odbudowanych budynków co stanowi 13% globalnych strat wojennych. Jeśli uwzględnimy prowadzone na tym odcinku, poza działalnością Ministerstwa Odbudowy, roboty budowlane spółdzielczości i sektora prywatnego (szczególnie ożywione budownictwo użytkowe inicjatywy prywatnej na terenie dużych miast), to łączny wynik odbudowy wyniesie w tym okresie około 20% zniszczeń wojennych w miastach. O wielkości dokonanego dzieła w zakresie odbudowy daje pojęcie porównanie kubatury budynków wybudowanych w r. 1937, roku dobrej koniunktury w budownictwie, która stanowi niecałe 2,7% kubatury ostatnich strat wojennych.

W dziedzinie odbudowy wsi bilans lat 1945—48 zamyka się liczbą 409 tys. zagród (w tym 200 tys. zagród odbudowanych przy pomocy państwa), co stanowi 87% ogólnej liczby zniszczeń wojennych.

Przechodząc do omówienia charakterystycznych cech budownictwa w tym okresie należy się zająć między innymi zagadnieniami związanymi z kierunkiem i nasileniem terenowym kredytów budowlanych. Rozwój akcji kredytowej według rozmieszczenia terenowego ilustruje poniższe zestawienie podkreślające szczególny udział Warszawy w całości kredytów przeznaczonych na odbudowę.

	Rok 1945 i I kw. 1946 r.	II—IV kw. 1946 r.	Rok 1947	Rok 1948
Warszawa	65%	40%	26%	24%
Pozostałe miasta	20%	26%	49%	53%
Budownictwo wiejskie i in.	15%	34%	25%	23%

Zmniejszeniu udziału procentowego Warszawy w ogólnej sumie nakładów budowlanych towarzyszy stałe zwiększanie się środków w cyfrach absolutnych oraz stopnia odbudowy najważniejszych zniszczeń połączone z budową nowych obiektów. Zasadę koncentracji nakładów stosuje się poza tym tam, gdzie jest to konieczne dla aktywizacji ważnych ośrodków gospodarczo-przemysłowych oraz administracyjnych. Przykładem ześrodkowania akcji budowlanej na odcinkach ważnych gospodarczo jest szybko wzrastający udział środków na odbudowę Ziem Odzyskanych — które wzrosły z 6% w 1945 r. do 30% w 1948 r. Dobitniej jeszcze wzrost ten uwydatnia się w dziedzinie odbudowy zagród wiejskich na Z. O. — w 1945 r. wydano na ten cel 3% z całości sum przeznaczonych na odbudowę wsi w Polsce, a w 1948 r. — 50%.

Podstawową cechą charakterystyczną omawianego okresu jest wzrastający udział aparatu uspołecznionego w wykonawstwie budowlanym, mimo że proces uspołeczniania przemysłu budowlanego w formach państwowych rozpoczął się ze znacznym opóźnieniem (w roku 1947) w stosunku do innych dziedzin gospodarki narodowej. Pomyślnie natomiast rozwijał się od samego początku spółdzielczy aparat budowlany ze Społecznym Przedsiębiorstwem Budowlanym na czele.

W 1947 r. udział społecznego aparatu przedsiębiorstw budowlanych (spółdzielczych i państwowych) w wykonawstwie budowlanym wyniósł 37% i wzrasta w następnych latach 1948 — 49 do 59% i 70%. Równomiernie z rozwojem gospodarki uspołecznionej przedsiębiorstwa prywatne zostają ograniczone do właściwych robót mniejszych i uzupełniających wielkie, masowe wykonawstwo aparatu uspołecznionego.

Udział procentowy poszczególnych sektorów w budownictwie jest w dużej mierze uzależniony

od polityki kredytów inwestycyjnych. W okresie 1945—6, jako inwestorzy występowali przeważnie sami użytkownicy, względnie właściciele budynków, inwestując zarówno ze środków własnych jak i kredytów publicznych. Organizujące się agendy Ministerstwa Odbudowy tylko w niektórych większych ośrodkach wywierały wpływ na przebieg procesów inwestycyjnych. Dopiero ujęcie inwestycji budowlanych w planie na rok 1947 pozwoliło agendom Ministerstwa Odbudowy spełniać swe zadanie koordynujące. W 1948 r. również i budownictwo finansowane ze środków własnych poddano pełnej kontroli inwestycyjnej Ministerstwa Odbudowy i BGK.

Omawiany okres charakteryzuje stopniowe realizowanie zasad gospodarki planowej na odcinku budownictwa, a to przez:

1) przesunięcie akcji kredytowej z budownictwa prywatnego na budownictwo społeczno-państwowe,

2) przesuwanie punktu ciężkości zainteresowań banku jako instytucji finansującej ze strony bezpieczeństwa (zabezpieczenia rzeczowego) udzielonego kredytu, na kwestię kontroli jego zużycia pod kątem widzenia zgodności z planem.

Przesunięcie granic Rzeczypospolitej na zachód, zmiany w strukturze polityczno - społecznej oraz zwycięstwo sił postępowych — wszystkie te czynniki sprawiły, że Polska stała się państwem przemysłowo-rolniczym, wysuwając na czoło problem wielkiej wagi — budownictwa przemysłowego, a wraz z nim jako socjalna baza warunkująca rozwój przemysłu — budownictwo mieszkaniowe. Z tych przyczyn oraz aby przełamać groźne zjawisko głodu mieszkaniowego — wyniku historycznych zaniedbań i zniszczeń wojennych, unormowanie problemu mieszkaniowego weszło do programu zadań państwowych. W kwietniu 1948 r. został powołany do życia Zakład Osiedli Robotniczych, jako generalny gestor w zakresie budownictwa mieszkaniowo-osiedlowego. Skoncentrowanie całego budownictwa mieszkaniowego w ramach ZOR pozwoli na planowe kształtowanie się tego budownictwa zgodnie z interesem gospodarki narodowej. ZOR kładzie szczególny nacisk na budownictwo osiedli, jako socjalistycznej formy masowego budownictwa mieszkaniowego, w skład którego będą wchodzić również inwestycje o charakterze użyteczności publicznej i urządzeń społecznych.

W latach 1945—46 obserwujemy znaczny udział w budownictwie pozaprodukcyjnym budownictwa administracyjnego. Począwszy od 1947 r. zaznacza się na tym odcinku zmiana na korzyść budownictwa mieszkaniowego i postępującego za nim, jednak stosunkowo wolniej, budownictwa socjalnego.

Rok 1949 zapoczątkowuje nowy okres inwestycji budowlanych tak pod względem koncentracji jak i charakteru nakładów. Rozpoczyna się budowę nowych zakładów pracy i nowych osiedli mieszkalnych w rekordowej skali w stosunku do naszej praktyki z lat ubiegłych.

Ministerstwo Odbudowy, przekształcono ustawą z dnia 27. IV. 1949 r. na Ministerstwo Budownictwa. Zakres działania nowego ministerstwa obejmuje całokształt spraw budownictwa z wyłączeniem budownictwa specjalnego, tj. budowy obiektów przemysłowych takich, jak fabryki, huty, kopalnie itp. oraz komunikacyjnych. Ministerstwo Budownictwa ma być centralnym ośrodkiem dyspozycyjnym Państwa w zakresie realizacji polityki budowlanej, a także gospodarki terenowej związanej z realizacją planów zabudowy, budownictwa specjalnego oraz wszelkich spraw urbanistycznych. Na terenie Warszawy sprawy planowania zabudowy należą do właściwości BOS jako organu Ministerstwa Budownictwa. Minister budownictwa kieruje działalnością podległych przedsiębiorstw państwowych, państwowo-spółdzielczych i pozostających pod zarządem państwowym oraz nadzoruje i ustala kierunek działalności przedsiębiorstw budowlanych, spółdzielczych i samorządowych, poza tym realizuje politykę państwową w stosunku do prywatnych przedsiębiorstw budowlanych, rzemiosła budowlanego itp.

Do zakresu działania ministerstwa należą również sprawy kadr i współdziałanie z właściwymi władzami w sprawach programów nauczania, kształcenia i zatrudnienia; poza tym organizowanie badań naukowych i nadzorowanie instytutów naukowo-badawczych.

Wartość budownictwa naziemnego w 1949 r. wyniesie 111 mlrd. zł, czyli o około 18% więcej w porównaniu do roku poprzedniego, przy czym wzrost ten w zakresie budownictwa uspołecznionego wyniesie około 35%.

Wzrost nakładów na poszczególne rodzaje budownictwa w stosunku do 1948 r. wyniesie: na cele produkcyjne 47%, na budownictwo mieszkaniowe 20,4%, administracyjne 8,9%, socjalne i kulturalne — 24%, zaś budownictwo użyteczności publicznej — 18%.

Z ogólnej sumy środków limitowanych przeznacza się 8,5% na budwnictwo mieszkaniowe. W dziedzinie budownictwa socjalnego i kulturalnego przewiduje się m. in. budowę lub odbudo-

wę: 541 szkół zawodowych, 102 budynków dla szkół wyższych, 15 domów akademickich, 84 instytutów naukowych, 8 muzeów, 140 zakładów opieki społecznej, 85 szpitali.

Z funduszów publicznych zostaną wybudowane budynki o łącznej kubaturze 10,3 mil. m³.

Na odcinku rolnym wyłoniły się w br. nowe zadania budownictwa dla powstających spółdzielni produkcyjnych. Na ten cel przewidziane są nakłady w wysokości 1,5 mlrd. zł. Równocześnie przy pomocy Państwa odbudowanych zostanie 13 tys. małorolnych i średniorolnych zagród jednostkowych. Budownictwo wiejskie obejmie przede wszystkim obszary urodzajne Ziem Zachodnich i obszary południowo-wschodnie, jak również zabudowę gospodarstw poparcelacyjnych.

W planie na r. 1949 przewiduje się zwiększenie kadr pracowników w państwowych przedsiębiorstwach budowlanych do 125 tys. osób tj. o 33,6% w porównaniu do 1948 r. Nastąpi podniesienie wydajności pracy m. in. przez szerokie zastosowanie systemu trójkowego i piątkowego w murarstwie oraz umasowienie współzawodnictwa pracy indywidualnej i zespołowej. Nasileniu budownictwa towarzyszyć będzie wzrost wytwórczości materiałów i sprzętu budowlanego koniecznego do podniesienia współczynnika mechanizacji w wykonawstwie budowlanym. Zostanie to osiągnięte z jednej strony dzięki wzmagającej się krajowej produkcji sprzętu z drugiej zaś w wyniku dostaw importowych wartości ca 4 mlrd. zł. W poważnej części sprzęt importowany będzie użyty w pracach budowlanych już w roku 1949.

25. Praca, płaca i ceny.

W związku ze wzmagającym się sezonem budowlanym Urzędy Zatrudnienia notowały w kwietniu wzrost zapotrzebowania na pracowników wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych. Zakres robót budowlanych w br. uległ znacznemu rozszerzeniu, tak że chłonność rynku pracy uległa powiększeniu.

Również w tym samym kierunku działały rozpoczynające się prace rolne w ogrodownictwie i warzywnictwie. Prace te w dużym stopniu zwiększyły zatrudnienie kobiet.

Oprócz powyższych przyczyn wzrostu zatrudnienia o charakterze wybitnie sezonowym, obserwujemy również przyczyny natury strukturalnej, a mianowicie stały rozwój produkcji i wymiany, absorbujący większe ilości pracowników. I tak np. ogólna ilość zatrudnionych (częściowo poza rolnictwem) wzrosła w lutym i w marcu o 2%. Podobną tendencję obserwujemy w kwietniu.

Na odcinku płac zmiany nie nastąpiły. Jedynie efektywna realizacja nowej siatki płac w poszczególnych instytucjach, obowiązująca od 1. I. 1949 r., wpłynęła na nominalny wzrost wypłat w kwietniu z tytułu dokonanych rozliczeń i dopłat za poprzednie miesiące br., co wpłynęło na ożywienie obrotów towarowych.

Na rynku towarowym w miesiącu sprawozdawczym utrzymały się niewielkie wahania cen w górę i w dół niektórych artykułów żywnościowych, przy niezmienionym poziomie cen artykułów przemysłowych.

Tabela 25 przedstawia kształtowanie się cen artykułów żywnościowych w marcu i kwietniu 1949 r.

Tabela 25

Ceny wolnorynkowe ważniejszych artykułów żywnościowych w większych miastach*

Miejscowość	Okres czasu	Chleb żytni	Mąka pszenna	Groch	Ziemniaki	Masło	Wołowina	Wieprzowina	Słonina	Kiełbasa	Jaja	Mleko	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt.	1 litr	1 kg
Warszawa .	III. 49	35	66	90	18	670	190	250	350	300	19	49	175
	IV. „	35	66	95	19	684	190	315	353	331	16	51	175
Łódź . . .	III. „	33	66	85	18	804	190	246	357	.	23	46	175
	IV. „	33	66	79	17	862	190	248	355	300	17	46	175
Lublin. . .	III. „	34	65	95	10	600	175	340	.	.	16	35	175
	IV. „	.	.	.	.	.	.	.		.	.	.	175
Poznań . .	III. „	33	65	89	10	800	190	310	350	365	21	36	175
	IV. „	33	65	77	10	800	190	350	350	345	16	36	175
Katowice .	III. „	33	65	78	.	.	200	295	360	.	22	43	175
	IV. „	33	65	68	10	.	217	291	360	.	19	43	175
Kraków . .	III. „	35	66	89	22	743	265	280	475	.	21	39	175
	IV. „	35	.	.	21	815	180	260	350	.	16	37	175

*) Zródło: G. U. S.

Stabilizację cen przetworów mącznych zawdzięczać należy przede wszystkim pomyślnym zbiorom w ub.r. oraz planowej realizacji skupu dokonywanego przez Polskie Zakłady Zbożowe przy współpracy terenowego aparatu spółdzielczego. Notowania cen żyta i pszenicy na giełdach krajowych utrzymywały się na ogół na poziomie z miesiąca ub.: żyto od 2.175 do 2.225 zł za 100 kg, pszenica od 3.450 do 3.550 zł za 100 kg.

Na rynku mięsnym popyt nadal był duży, przy stosunkowo niedostatecznej podaży. Ceny niektórych gatunków mięsa w jednych miejscowościach podniosły się w innych natomiast obserwuje się nawet obniżkę cen (Kraków, Katowice).

Cena wolnorynkowa ziemniaków utrzymała się na poziomie niezmiennym wykazując w kwietniu nawet tendencję lekko zniżkową. Fakt ten jest dowodem wystarczających zapasów tego artykułu masowej konsumcji. Również cena grochu uległa obniżce, co zapewnie stoi w bezpośrednim związku z rozpoczynającym się sezonem nowalijek. Cena mleka pozostała bez zmian. Spadły natomiast i to wydatnie ceny jaj, w wyniku odpowiedniej podaży sezonowej oraz wzrostu hodowli drobiu.

Kształtowanie się kosztów utrzymania w Warszawie na podstawie obliczeń budżetów robotniczych dokonywanych przez GUS, przedstawia poniższe zestawienie (1947 = 100):

Rodzaj wydatków	1949 r.	
	marzec	kwiecień
Wskaźnik ogólny	109,5	110,9
w tym:		
Żywność	110,1	110,8
Alkohol i tytoń	121,0	136,2
Mieszkanie	129,0	131,3
Opał i światło	85,3	84,0
Odzież i obuwie	97,0	99,2
Higiena i zdrowie . . .	117,0	118,7
Wyd. kult. i ośw.. . . .	95,0	95,2
Inne	217,2	217,2

Lekka zwyżka ogólna artykułów żywnościowych oraz używek znalazła swój wyraz w odpowiednim zwiększeniu wskaźników kosztów utrzymania. Wszystkie rodzaje wydatków, poza grupą „opał i światło", „inne" wykazały pewien wzrost. Zwiększenie wydatku na używki (tytoń) jest częściowo pozorne, albowiem wobec wstrzymania produkcji „triumfów", których cena stanowiła podstawę obliczeń, notowania wskaźnikowe oparto w niniejszym sprawozdaniu na cenach papierosów wyższej jakości.

Działalność instytucji kredytowych.

A. Finansowanie produkcji i wymiany.

Rozwój kredytów udzielonych na finansowanie produkcji i wymiany przez banki, komunalne kasy oszczędności, spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe i Narodowy Bank Polski (kredyty bezpośrednie) w ostatnich trzech miesiącach przedstawia tabela 26.

Tabela 26. **Kredyty obrotowe**

Stan na ultimo miesiąca	Kredyty obrotowe	
	mil. zł	%
Grudzień 1948 r..	255.027	100
Luty 1949 r..	300.582	118
Marzec „	311.200	122
Kwiecień „	324.972	127

Stan kredytów obrotowych na koniec kwietnia br. nie obejmuje kredytów udzielonych przez istniejące jeszcze nieliczne komunalne kasy oszczędności, które w związku z likwidacją nie były w stanie podać obliga krótkoterminowego na ultimo miesiąca sprawozdawczego.

Ogólny stan kredytów obrotowych wzrósł w kwietniu o 13.772 mil. do sumy 324.972 miliony.

Tabela 27 przedstawia zmiany zadłużenia krótkoterminowego w obrębie poszczególnych grup gospodarczych.

Tabela 27. **Kredyty obrotowe wg grup gospodarczych**

Grupa kredytobiorców	Stan na ultimo marca 1949 r.		Zmiany w kwietniu	Stan na ultimo kwietnia 1949 r.	
	mil. zł	%		mil. zł	%
Przemysł	116.188	37,3	+ 4.153	120.341	37,0
Budownictwo	1.090	0,4	— 503	587	0,2
Rzemiosło	2.510	0,8	+ 244	2.754	0,8
Rolnictwo	26.280	8,4	— 1.526	25.754	7,6
Leśnictwo	259	0,1	+ 953	1.212	0,4
Handel	150.536	48,4	+ 8.287	158.823	48,9
Transport i Komunikacja	6.487	2,1	+ 1.074	7.561	2,3
Inne	7.850	2,5	+ 1.090	8.940	2,8
Razem . .	311.200	100,0	+ 13.772	324.972	100,0

W grupie „przemysł“ nastąpił stosunkowo silny wzrost zadłużenia (+4.153 mil.), ustępujący tylko wzrostowi kredytów na potrzeby handlu. Nowe kredyty dla przemysłu tłumaczą się głównie utrzymaniem rozliczeniowych cen fabrycznych na niezmienionym poziomie niedostosowanym do wzrostu cen zakupywanych materiałów i wzrostu płac. Zjawisko to występowało niemal we wszystkich gałęziach przemysłu, a szczególnie w przemyśle węglowym, hutniczym i metalowym. Jedynie przemysł włókienniczy był w stanie spłacić około 50% swego zadłużenia dzięki otrzymaniu dotacji z rachunku wyrównawczego cen.

Na wzrost zadłużenia grupy „przemysł“ miało wpływ też znaczne zwiększenie się obliga przedsiębiorstw budowlanych, które są zaliczane przez BGK do tej grupy. Nowe kredyty dla tych przedsiębiorstw były wywołane sezonowym nasileniem robót budowlanych.

Wobec braku danych o stanie kredytów KKO na koniec miesiąca sprawozdawczego nie ma podstaw do scharakteryzowania zadłużenia grupy „budownictwo“, w poprzednim bowiem miesiącu na sumę, 1.090 mil. kredytów na cele budownictwa, 626 mil. było udzielonych przez KKO.

Na wzrost zadłużenia rzemiosła wpłynęło głównie udzielenie nowych kredytów Rzemieślniczej Centrali Zaopatrzenia i Zbytu w związku z rozwojem jej obrotów.

Spadek zadłużenia rolnictwa wykazany w tabeli 27 jest pozorny ze względu na brak w niej cyfr dotyczących działalności KKO. W rzeczywistości kredyty dla rolnictwa wzrosły o około 2,2 miliarda, z czego na majątki państwowe przypada około 1,5 miliarda. Kredyty te były uzasadnione wiosennymi siewami.

Obligo grupy „leśnictwo“ wzrosło o 953 mil. Kredyty te były przeznaczone na potrzeby eksploatacji, która przeciągnęła się na okres wiosenny w związku z wyjątkowo łagodną zimą 1948—49 r.

Pomyślny rozwój obrotów handlu zarówno wewnętrznego jak i zagranicznego był główną przyczyną znacznego wzrostu zadłużenia grupy „handel“, mianowicie o 8.287 mil. w ciągu miesiąca sprawozdawczego. W handlu spółdzielczym notujemy wzrost obrotów skórami, obuwiem i odzieżą oraz obserwujemy sezonowe magazynowanie jaj i masła. Wywołane tym zapotrzebowanie handlu spółdzielczego na nowe kredyty było osłabione z drugiej strony spłatą kredytów nawozowych przez powiatowe i gminne Związki Samopomocy Chłopskiej.

W związku z wprowadzeniem nowych rozliczeniowych cen fabrycznych dla przemysłu włókienniczego Centrala Tekstylna zwiększyła swe zadłużenie celem uzupełnienia środków obrotowych. Obroty tej Centrali wzrosły również wskutek przejmowania przez nią spółdzielni włókienniczych. Przy ogólnej tendencji wzrostu obliga jednostek dystrybucyjnych przemysłu notujemy spadek zadłużenia Centrali Handlowej Przemysłu Skórzanego, która w dużym stopniu upłynniła remanenty obuwia letniego i nie odprowadzała na rachunek różnic cen należności z poprzedniego miesiąca. W związku z silnym wzrostem sprzedaży w okresie świątecznym zmniejszyło się również zadłużenie Powszechnych Domów Towarowych.

Wzmożony import dóbr inwestycyjnych, nawozów sztucznych oraz dalsze dostawy w ramach umów ze Szwecją i Czechosłowacją wpłynęły na dość znaczny wzrost obliga central importowo-eksportowych.

Zadłużenie grupy „transport“ wzrosło o 1.074 mil., co było głównie wywołane niedoborem środków obrotowych Polskich Kolei Państwowych.

Podniesienie się obliga grupy „inne“ sprowadza się w pierwszym rzędzie do wzrostu kredytów dla Kasy Targowej na akcję zaliczkowania skupu żywca przeprowadzanego przez gminne spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej.

B. Finansowanie inwestycji.

Środki rozprowadzone w miesiącu sprawozdawczym przez poszczególne banki dotyczyły, podobnie jak w miesiącu poprzednim, realizacji planów inwestycyjnych za lata 1948 i 1949.

Wielkość tych środków w poszczególnych grupach gospodarczych oraz ogólny stan realizacji na ultimo marca i kwietnia, obejmujący również plany za lata poprzednie (bez wypłaconych dotacji budżetowych z planów lat 1945—1948 nie objętych sprawozdawczością banków), oraz kredyty pozaplanowe, ilustruje tabela 28.

Tabela 28 **Realizacja środków na finansowanie inwestycji**

Grupa gospodarcza	Stan na ult. marca 1949 r.		Zmiany w kwietniu 1949 r.		Stan na ult. kwietnia 1949 r.	
	mil. zł	%	mil. zł	%	mil. zł	%
1	2	3	4	5	6	7
Przemysł	139.584	51	+ 2.758	26	142.342	50
Transport i komunikacja . .	67.499	25	+ 1.683	16	69.182	24
Budownictwo	30.513	11	+ 2.176	20	32.689	12
Rolnictwo	22.841	9	+ 1.135	10	23.976	9
Leśnictwo	1.109	0	+ 3	0	1.112	0
Handel	6.242	2	+ 1.898	18	8.140	3
Rzemiosło	109	0	+ 6	0	115	0
Inne	5.421	2	+ 1.099	10	6.520	2
Razem:	273.318	100	+ 10.758	100	284.076	100

W porównaniu z miesiącem poprzednim stan wypłat na ultimo kwietnia powiększył się w cyfrach absolutnych o 10.758 mil., a w procentach o 4%. Na powyższą kwotę składa się suma przeznaczona na realizację planu 1948 r. w wysokości 4.328 mil., planu 1949 r. 6.770 mil. oraz spadek kredytów pozaplanowych o 340 mil. zł.

Wykorzystanie środków na finansowanie inwestycji przez poszczególne grupy gospodarcze przedstawia się następująco:

1) W stosunku do stanu z miesiąca poprzedniego najsilniej powiększył się w miesiącu sprawozdawczym stan środków zrealizowanych dla handlu (30%). Zjawisko to wiąże się z poważnym rozbudowaniem handlu państwowego (Powszechne Domy Towarowe, Państwowa Centrala Handlowa). Warto zaznaczyć, że w marcu wzrost wypłat dla tej grupy gospodarczej był przeszło dwukrotnie silniejszy, niż w kwietniu. Wyniósł on bowiem w porównaniu ze stanem na ultimo lutego 62%. Natomiast, jeżeli chodzi o inne grupy gospodarcze, to względny wzrost wypłat jest o wiele mniejszy, niż dla handlu. I tak dla budownictwa wynosi 7%, dla rolnictwa 5%, a dla przemysłu oraz transportu i komunikacji po 2%.

2) Przy rozpatrywaniu udziału poszczególnych grup gospodarczych w ogólnej kwocie wzrostu zrealizowanych środków, obraz będzie inny. Na czoło wysuwa się finansowanie inwestycji w przemyśle (26%), następnie w budownictwie (20%). Udział handlu pozostaje na trzecim miejscu (18%).

Stan na ultimo kwietnia środków zrealizowanych z planów i poza planem według grup gospodarczych oraz stosunki procentowe każdej pozycji do ogólnej kwoty środków ilustruje tabela 29.

Tabela 29 **Stan środków zrealizowanych z planów i poza planem wg grup gospodarczych**

Grupa gospodarcza	Z planu			Poza planem	
	Razem	mil. zł	% w stosunku do ogółu zrealizowanych środków (284.076 mil.)	mil. zł	% w stosunku do ogółu zrealizowanych środków
1	2	3	4	5	6
Przemysł	142.342	136.285	48,0	6.057	2,1
Transport i komunikacja	69.182	64.007	22,6	5.175	1,8
Budownictwo	32.689	31.447	11,1	1.242	0,4
Rolnictwo	23.976	17.892	6,3	6.084	2,1
Leśnictwo.	1.112	1.112	0,4	—	—
Handel.	8.140	6.985	2,5	1.155	0,4
Rzemiosło	115	108	0	7	0
Inne.	6.520	6.013	2,1	507	0,2
Razem:	284.076	263.849	93,0	20.227	7,0

Środki zrealizowane w ramach planów inwestycyjnych stanowią 93% ogólnej sumy wypłat. Wzrosły one w miesiącu sprawozdawczym w cyfrach absolutnych o 11.098 mil., a w procentach o 4%.

Odmienną tendencję wykazały kredyty pozaplanowe. Jak już zaznaczyliśmy poprzednio stan ich zmniejszył się w miesiącu sprawozdawczym o 340 mil. (o 2%).

Rozprowadzenie środków z planów inwestycyjnych na poszczególne grupy gospodarcze przedstawia się następująco. Pierwsze miejsce zajmuje przemysł — 48,0%, następnie transport i komunikacja — 22,6% oraz budownictwo — 11,1%. Pozostałe grupy gospodarcze partycypują w granicach od 0,4%—6,3%.

Jeżeli chodzi o wykorzystanie kredytów pozaplanowych przez poszczególne grupy gospodarcze w stosunku do ogółu środków zrealizowanych przez każdą z nich, to zwraca uwagę wysoki udział rolnictwa (kredyty na odbudowę osiedli i na osadnictwo wypłacane przez PBR w latach ubiegłych). Mianowicie na ogólną kwotę rozprowadzonych środków dla tej grupy gospodarczej, 25% przypada na kredyty pozaplanowe. Podczas gdy w innych grupach gospodarczych stosunki powyższe wynoszą od 4%—14%.

C. Operacje bierne.

Tabela 30 **Pieniądz bezgotówkowy NBP**

Stan na ultimo miesiąca	Stan r-ków żyrowych i bieżących NBP mil. zł	%	Stosunek obrotów bezgotówkowych do obrotów ogólnych.
Grudzień 1948 r.	72.008	100	94,7
Luty 1949 r.	89.892	125	94,1
Marzec „	88.424	123	94,3
Kwiecień „	77.666	108	93,2

Ogólny stan pieniądza bezgotówkowego NBP zmniejszył się w kwietniu br. o 10.758 mil. Spadły przede wszystkim „przelewy żyrowe w drodze" (— 10.501 mil.) oraz pozostałości instytucji kredytowych (— 4.864 mil.). Poważniejszy wzrost pozostałości na rachunkach żyrowych zanotowano w przemyśle włókienniczym i elektrotechnicznym. Zmniejszył się również procentowy udział obrotów bezgotówkowych w obrotach ogólnych, spadając z 94,3% w marcu na 93,2% w kwietniu.

Dane za kwiecień br. są niekompletne z uwagi na brak materiałów cyfrowych z KKO. Stąd wielkość spadku pieniądza bankowego jest pozorna. Z tego też względu nie podaliśmy w tabelach 31 i 32 liczb procentowych w kwietniu.

Ogólnie biorąc pieniądz bankowy nie wykazał bowiem w kwietniu br. większej dynamiki, zanotowano jedynie dość duże przerzuty sum rachunków bieżących ze znajdujących się w likwidacji instytucji kredytowych BGS i KKO do PBR i BZSZ.

Stan pogotowia (bez KKO) kształtował się w kwietniu na poziomie znacznie niższym aniżeli w marcu. Oczywiście sytuacja ta wypadłaby korzystniej gdybyśmy uwzględnili w naszych obliczeniach dane dotyczące KKO. Instytucja ta posiada bowiem duże sumy w gotówce oraz pozostałości na rachunkach żyrowych w NBP.

Suma wkładów terminowych i oszczędnościowych — podobnie jak w poprzednim punkcie — nie obejmuje danych KKO.

W rzeczywistości wkłady terminowe i oszczędnościowe nie wykazały w kwietniu br. większej dynamiki.

Tabela 31 **Pieniądz bezgotówkowy banków operacyjnych i KKO**

Stan na ult. m-ca	Pieniądz bankowy mil. zł	%	Stan kasy i pozostałości na r-kach żyrowych w NBP mil. zł	%	Kreowany pieniądz bankowy mil. zł	%
Grudzień 1948 r.	75.528	100	11.395	100	64.133	100
%	100		15,0			
Luty 1949 r.	75.195	99	13.065	115	62.130	97
%	100		17,3			
Marzec 1949 r.	84.097	111	14.847	130	69.250	108
%	100		17,6			
Kwiecień 1949 r.	73.279	.	7.978	.	65.301	.
%	100		10,8			

Tabela 32 **Wkłady terminowe i lokaty**

Stan na ult. m-ca	Wkłady terminowe i oszczędnościowe mil. zł	%	Lokaty celowe i środki bezzwrotne mil. zł	%	Razem mil. zł	%
Grudzień 1948 r.	3.076	100	171.879	100	174.955	100
Luty 1949 r.	3.132	102	189.970	110	193.102	110
Marzec „ „	2.209	97	208.170	121	211.379	121
Kwiecień „ „	1.071	.	235.105	.	236.176	.

Stan lokat celowych i środków bezzwrotnych powiększył się w miesiącu sprawozdawczym o 24.797 mil. do kwoty 235.105 mil.

Tabela 33 **Stan środków uzyskanych z NBP**

Stan na ult. m-ca	Kred. refin. NBP		Stopień refinansowania akcji kred. w NBP
	mil. zł	%	
Grudzień 1948 r.	135.767	100	35.7
Luty 1949 r.	138.302	102	34.8
Marzec „ „	137.575	101	31.8
Kwiecień „ „	136.326	100,4	29.9

Na odcinku kredytów refinansowych notujemy dalsze obniżenie stanu zadłużenia poszczególnych banków w NBP. Kredyty refinansowe spadły w kwietniu o 1.249 mil.

Spadek notujemy w zakresie kredytów udzielonych na finansowanie produkcji i wymiany (— 1.097 mil. do stanu 82.680 mil.) W związku z tym uległ obniżce stopień refinansowania akcji kredytowej z 31,8% w marcu na 29,9% w kwietniu.

Ważniejsze pozycje bilansowe zagranicznych banków biletowych

(w milionach odnośnych jednostek monetarnych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	1949 r.		
	III	II	I
U. S. A.			
(12 banków Fed. Rez.)			
Parytet menn. 1 $ = 0,8887 g czystego złota			
Certyfikaty złote	23.077	23.045	23.025
Walory państwowe	21.688	22.342	22.109
Dyskonto, pożyczki przem. i akcepty	246	251	456
Obieg banknotów	23.383	23.528	23.609
Wkłady banków członk.	19.118	19.617	19.540
Wkłady rządowe	1.482	1.423	1.514
Inne i zagraniczne wkłady	1.154	1.194	1.194
Bank Anglii			
Parytet 1 £ = 4,03 $			
Banknoty — w obiegu	1.251	1.233	1.227
Banknoty — w dep. bankow.	50	67	73
Złote monety i sztaby	—	—	—
Długi rządowe i walory	1.299	1.299	1.324
Wkłady publiczne	26	9	9
Wkłady banków	294	306	299
Inne wkłady	90	93	90
Bank Francji			
Kurs 1 $ = 319 fr. fr.*)			
Złoto	52.817	52.817	52.817
Portfel walorów pryw. i publ.	235.761	242.568	243.825
Pożyczki rządowe:			
a) za koszty okupacji	426.000	426.000	426.000
b) pożyczki tymczasowe	157.500	165.800	146.200
c) pożyczki stałe (3 poz.)	120.000	120.000	120.000
Obieg banknotów	1.045.054	1.024.814	972.604
Salda kred. r-ków bieżących	180.853	165.103	164.335
Bank Belgii			
Parytet 1 $ = 43,83 fr.			
Złoto	28.069	27.873	27.741
Dewizy	10.360	10.491	10.673
Prywatne pożyczki i r-ki	4.839	5.441	4.765
Pożyczki rządowe	34.991	34.991	34.997
Obieg banknotów	83.580	84.368	82.973
Prywatne r-ki bieżące	4.207	2.457	2.253
Bank Holenderski			
Parytet 1 $ = 2,65 guld.			
Złoto	444	444	443
Dewizy	342	335	403
Pożyczki i dyskonto	146	160	193
Długi rządowe i obligacje	3.300	3.300	3.300
Obieg bank. (now. i starych)	3.090	3.153	3.161
Wkłady rządowe	216	174	265
Wkłady zablokowane	742	661	769
„ inne	96	95	94
Narodowy Bank Szwajcarski			
Kurs urzęd. 1 $ = 4,29 fr. szw.			
Złoto	5.911	5.848	5.834
Dewizy	316	276	233
Pożyczki i dyskonto	124	136	124
Banknoty w obiegu	4.326	4.291	4.307
Natychmiast płatne zobow.	1.666	1.602	1.521
Bank Szwecji			
Kurs urzęd. 1 $ = 3,60 k. sz.			
Złoto	176	177	177
Walory państw. i pożyczki Narod. Urzędu Długów	3.155	3.338	3.137
Weksle krajowe i pożyczki	194	210	235
Obieg banknotów	2.953	2.952	2.934
Wkłady państwowe	641	693	728
„ inne	160	336	228
Czechosłowacki Bank Narodowy			
Parytet 1 $ = 50 kor. czes.			
Złoto i dewizy	3.476	3.765	4.420
Dyskonto	20.557	22.560	23.156
Lombard walorów	3.001	2.772	2.895
Banknoty w obiegu	67.477	69.188	70.489
Rachunki żyrowe	180	452	562
Węgierski Bank Narodowy			
Urzędowy kurs 1 $ = 11,83 forintów (sprzedaż)			
Złoto	625	608	607
Dewizy	213	196	195
Dyskonto i walory	4	9	17
Dług rządowy	312	334	335
Obieg banknotów	2.755	2.756	2.735
Natychmiast płatne zobow.	3	4	7
Bank Finlandii			
Kurs clearin. 1 $ = 135 mkf.			
Złoto	269	269	268
Dewizy	1.755	1.685	2.003
Weksle krajowe	34.851	31.233	33.246
Walory krajowe	927	3.634	765
Banknoty w obiegu	27.407	27.353	25.782
Salda rachunków bieżących	2.130	680	2.019
Salda zagranicznych r-ków clearingowych	2.193	2.159	2.244

*) Wolnorynkowy kurs dolara w dniu 31.III.1949 r.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Dr Zygmunt Witkowski

KONTROLA BIEŻĄCA GOSPODARKI EKSPLOATACYJNEJ PRZEDSIĘBIORSTW NA PODSTAWIE BILANSÓW KRÓTKOOKRESOWYCH

Zakres i formy kontroli bankowej.

Jedną z zasadniczych funkcji banków w ustroju gospodarki planowej jest kontrola działalności i obrotu finansowego przedsiębiorstw uspołecznionych. Kontrola ta rozciąga się na całokształt działalności przedsiębiorstw, a więc zarówno na ich gospodarkę inwestycyjną jak i eksploatacyjną. Przedmiotem kontroli inwestycyjnej jest badanie prawidłowości i ekonomii planu oraz wykonawstwa inwestycyjnego. Przedmiotem kontroli eksploatacyjnej jest badanie prawidłowości i ekonomii planów produkcyjnych i samej eksploatacji.

W dotychczasowej praktyce wykształciły się 3 kolejne fazy kontroli: a) kontrola wstępna, b) kontrola bieżąca, c) kontrola następna (wynikowa). Kontrola wstępna polega na badaniu i opiniowaniu planów inwestycyjnych wzgl. eksploatacyjnych. Kontrola bieżąca sprowadza się do badania wszystkich dyspozycji pieniężnych przedsiębiorstwa z punktu widzenia ich zgodności z planem. Kontrola następna polega na analizie całokształtu działalności przedsiębiorstwa w okresie obrachunkowym na podstawie rocznych sprawozdań rachunkowych.

W artykule niniejszym ograniczę się tylko do omówienia bieżącej kontroli gospodarki eksploatacyjnej przedsiębiorstw.

Bieżąca kontrola wypłat.

Jak wspomniano, bieżącą kontrolę działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstw prowadzą banki w formie t.zw. „kontroli wypłat". Umożliwia ją: a) obowiązek koncentrowania wszystkich środków finansowych i wpływów w jednej instytucji finansowej, b) przymus przeprowadzania przez tę instytucję wszystkich operacji czynnych i biernych. Technika kontroli wypłat jest prosta. Bank finansujący prowadzi t.zw. „arkusz kontrolny" obejmujący rubryki dla poszczególnych rodzajów wydatków. Na arkuszach tych zapisuje się bieżące wydatki przedsiębiorstwa, pokryte przez bank po sprawdzeniu ich celowości i zgodności z planem. Porównanie wydatków rzeczywistych z wydatkami zaplanowanymi na dany okres umożliwia stwierdzenie czy mieszczą się one w granicach limitów planu.

System kontroli wypłat oddał dwie duże usługi: 1⁰ Zapobiegając w znacznej mierze wydatkom na cele nieprzewidziane w planie finansowo-gospodarczym, zmusił on przedsiębiorstwa do przestrzegania zasad dyscypliny finansowej; 2⁰ Ujawniając niedociągnięcia planów finansowo-gospodarczych, przyczynił się on do udoskonalenia planowania finansowego w przedsiębiorstwach.

Pomijając dodatnie efekty omawianej metody, wykazuje ona jednak — jako system kontroli gospodarki przedsiębiorstw — pewne strony ujemne i braki. 1) Metoda ewidencji wypłat jest bardzo kosztowna. Wymaga ona prowadzenia przez banki finansujące pełnej, analitycznej księgowości wypłat dla każdego przedsiębiorstwa. Koszty osobowe i rzeczowe tej zdublowanej częściowo księgowości są pokaźne. 2) Kontrola wypłat nie daje poglądu na rozwój sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Zasadniczym kryterium decydującym o kształtowaniu się tej sytuacji jest „koszt" zużycie środków produkcji), a nie „wydatek". Tylko część kosztów związana jest z efektywnym wydatkiem (np. robocizna). Pozostała znaczna część kosztów nie jest związana z doraźnym wydatkiem; powstaje ona przez zużycie środków produkcji, jakie przedsiębiorstwo nabyło uprzednio (np. surowce, materiały itp.). Tej kategorii kosztów „rozliczeniowych" arkusz kontrolny wypłat nie ujmuje. Nie uwzględnia on również ostatecznego rozliczenia całości kosztów powstałych w działalności eksploatacyjnej, na produkcję, inwestycje, działalność pozaoperacyjną, obiekty pozazakładowe itd. 3) Omawiana metoda nie zabezpiecza w zupełności — mimo kontroli zapotrzebowania środków obrotowych — przed wykorzystaniem przez przedsiębiorstwo wypłaconych środków w sposób niezgodny z zapotrzebowaniem. Typowe są np. tzw. „przecieki inwestycyjne" w wypadkach, gdy przedsiębiorstwo wykonuje nakłady inwestycyjne sposobem gospodarczym.

Jak z tego wynika, skuteczność kontroli wypłat jest dość problematyczna. Toteż, wobec niewspółmiernego do osiąganych efektów nakładu pracy i środków, jaki metoda ta pociąga za sobą, warto poszukiwać bardziej skutecznych i opłacalnych systemów bieżącej kontroli gospodarki eksploatacyjnej przedsiębiorstw.

Bilans krótkookresowy — jako instrument bieżącej kontroli przedsiębiorstwa.

Najlepszym sprawdzianem rozwoju bieżącej działalności przedsiębiorstwa jest bilans miesięczny. Elaborat ten sporządzony w formie zestawienia obrotów finansowych przedsiębiorstwa w danym miesiącu i od początku roku z wyliczeniem sald ostatecznych, odzwierciedla nie tylko jego stan majątkowy (wysokość rozporządzalnych środków, źródła ich pochodzenia i sposoby wykorzystania), ale także efekty jego pracy na wszystkich odcinkach. Analiza obrotów finansowych przedsiębiorstwa na podstawie bilansu miesięcznego umożliwia stwierdzenie m. in.:

a) ogólnej sumy wydatków poniesionych w badanym okresie na cele eksploatacyjne i inwestycyjne,
b) procesu przekształcania się dawnych i bieżących wydatków na koszty,
c) wyniku rozliczenia kosztów danego miesiąca na poszczególne sfery działalności przedsiębiorstwa,
d) tempa upłynniania kosztów eksploatacyjnych,
e) wpływów finansowych z innych źródeł itd.

Oto dlaczego bilans miesięczny — jako pełnowartościwy materiał sprawozdawczo-analityczny — stanowi najskuteczniejsze narzędzie bieżącej kontroli przedsiębiorstwa. Jest on także najtańszym środkiem kontrolnym. Oparcie kontroli przedsiębiorstwa na materiale bilansowym połączone byłoby ze znacznie mniejszymi kosztami, aniżeli kontrola wypłat stosowana dotychczas.

W poniższych uwagach spróbuję nakreślić zasady systematycznej analizy bilansów miesięcznych przedsiębiorstw dla celów bieżącej kontroli ich gospodarki eksploatacyjnej.

Istota analizy sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstw w warunkach gospodarki planowej.

W ustroju gospodarki prywatno-kapitalistycznej analiza i krytyka sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstw zmierza do oceny struktury kapitałowej i majątkowej z punktu widzenia: a) rentowności, b) pewności i c) płynności kapitałów ulokowanych w przedsiębiorstwie. Struktura kapitałowa i majątkowa przedsiębiorstwa jest uznawana za „zdrową", jeżeli zabezpiecza: a) możliwie wysoką zyskowność, b) możność wycofania bez uszczerbku kapitałów ulokowanych w poszczególnych aktywach, c) wypłacalność przedsiębiorstwa. Pod tym kątem widzenia jest przeprowadzana analiza ich bilansów rocznych i miesięcznych.

W gospodarce planowej zmieniły się radykalnie zadania i cele przedsiębiorstw uspołecznionych, a w związku z tym kryteria dla oceny ich struktury finansowej i działalności. Zasadniczą funkcją przedsiębiorstw w gospodarce planowej jest produkcja dóbr względnie usług, a nie rentowność. Każdemu przedsiębiorstwu wytycza się określony plan działania pod względem asortymentowym, ilościowym i jakościowym. Plan ten winien być wykonany przy pomocy określonych z góry środków produkcji.

Zakres analiz sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstw socjalistycznych ulega zatem znacznemu rozszerzeniu i pogłębieniu. Punktem wyjściowym stają się osiągnięcia przedsiębiorstwa w zakresie produkcji dóbr względnie usług (działalność operacyjna). Dalszym niemniej ważnym kryterium jest stan rozporządzalnych środków, przy pomocy których została osiągnięta produkcja i sposób ich wykorzystania (struktura finansowa). Obydwa kryteria muszą być przy tym porównane z wielkościami zaplanowanymi. Analiza sprawozdań rachunkowych nie oparta na planie uniemożliwia właściwą ocenę działalności i struktury finansowej przedsiębiorstwa. Dopiero porównanie wykonania z planem umożliwia sprawdzenie:

a) czy przedsiębiorstwo wypełniło należycie postawione mu zadania,
b) w jakiej mierze i na jakim odcinku nie wywiązało się z zadania,
c) jakie są przyczyny odchyleń od planu.

Stwierdzenie przyczyn rozbieżności ułatwia w następstwie zastosowanie właściwych środków zaradczych.

Istota analiz sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstw uspołecznionych w gospodarce planowej sprowadza się zatem do:

1) porównania osiągniętych wyników działalności gospodarczej (rozmiarów osiągniętej produkcji z wyznaczonym zadaniem (planem produkcji),
2) porównania rozporządzalnych środków produkcji (składników majątkowych i źródeł ich pochodzenia) ze środkami zaplanowanymi.

Materiały analityczne.

Zasadniczym warunkiem skuteczności kontroli bieżącej działalności przedsiębiorstwa jest jej systematyczność. Tylko ciągłe, krótkookresowe ba-

dania umożliwiają wykrycie nie tylko: a) każdoczesnych nieprawidłowości i niedociągnięć, ale nadto b) tendencji rozwojowej działalności i sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, a w konsekwencji c) stłumienie w zarodku przyczyn zaznaczających się rozbieżności.

Postępy, jakie zostały osiągnięte w ostatnich latach w zakresie usprawnienia całokształtu rachunkowości przedsiębiorstw uspołecznionych, zwałszcza w dziedzinie planowania finansowo-gospodarczego, księgowości, kalkulacji i bilansowości, ułatwiają przeprowadzenie omówionych badań w krótkich okresach czasu. Wszystkie przedsiębiorstwa podległe resortom przemysłowym sporządzają już terminowo bilanse obrotowo-saldowe za poszczególne miesiące, uwzględniające rozliczenie kosztów. Plany finansowo-gospodarcze są sporządzane na poszczególne kwartały. Obejmują one m. in. — poza planowanymi kosztami produkcji i wpływami ze sprzedaży — normatywy środków obrotowych i ich pokrycie, a więc elementy aktywów i pasywów obrotowych. Wypośrodkowanie na podstawie planów kwartalnych wielkości planowanych dla poszczególnych miesięcy danego kwartału nie napotyka na trudności. Materiały analityczne, jakimi rozporządzamy już dzisiaj, umożliwiają zatem kontrolę działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstw w odstępach miesięcznych, co najmniej zaś w odstępach kwartalnych.

Kierunki bieżącej kontroli bilansowej przedsiębiorstw.

Powiedziano wyżej, że bieżąca kontrola działalności eksploatacyjnej polega na porównywaniu: 1) osiągniętych wyników gospodarczych i 2) rozporządzalnych środków finansowych — z planami finansowo-gospodarczymi.

ad 1) Wyniki działalności gospodarczej streszczają się: a) w wartości wykonanej produkcji, b) w wartości „zrealizowanej“ (sprzedanej) produkcji. Wyrazem bilansowym wartości osiągniętej produkcji jest suma kosztów produkcji (kosztów operacyjnych). Wyrazem bilansowym wartości zrealizowanej produkcji jest suma dochodów ze sprzedanej produkcji.

ad 2) Rozporządzalne środki finansowe (obrotowe) mogą być rozpatrywane z punktu widzenia: a) konkretnych wartości, w jakich zostały zaangażowane (ulokowane) w procesie produkcji, b) źródeł ich pochodzenia. Wyrazem bilansowym sposobów wykorzystania środków finansowych są składniki majątku obrotowego (aktywa obrotowe). Wyrazem bilansowym źródeł pochodzenia środków finansowych są pasywa obrotowe.

Bieżąca kontrola działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstwa na padstawie analizy krótkookresowych bilansów i planów finansowo-gospodarczych obejmuje zatem 4 następujące fazy:

1) analizę rozwoju kosztów operacyjnych,
2) analizę rozwoju dochodów operacyjnych,
3) analizę rozwoju aktywów obrotowych,
4) analizę rozwoju pasywów obrotowych.

Do powyższych czterech faz analitycznych można dorzucić jeszcze ostatnią: 5) fazę syntetyczną (rekapitulacyjną).

Etapy te omówimy pokrótce *).

Analiza rozwoju produkcji.

Z n a c z e n i e: Analiza rozwoju produkcji posiada kluczową doniosłość. Wartość wykonanej produkcji w danym miesiącu jest najważniejszym sprawdzianem w jakiej mierze przedsiębiorstwo wykonuje swe planowane zadania. Od rozwoju produkcji zależy także zapotrzebowanie środków finansowych. Toteż analiza ta winna być punktem wyjściowym do wszelkich dalszych badań.

Z a k r e s b a d a n i a: Analiza dynamiki produkcji polega na porównaniu wartości wykonanej produkcji w danym miesiącu z wartością produkcji zaplanowanej. Badanie kompozycji (elementów) kosztów produkcji nie wchodzi w zasadzie, przy krótkookresowych badaniach gospodarki finansowej, w rachubę; jest ono przedmiotem kontroli wynikowej, którą przeprowadza się na podstawie analizy rocznych sprawozdań rachunkowych.

M a t e r i a ł l i c z b o w y. Podstawą analizy są koszty operacyjne, przeksięgowane — po rozliczeniu w klasie 7 — na konta wyrobów gotowych, półgotowych i robót w toku w klasie 8 (obroty Wn). Jeżeli bilans miesięczny nie uwzględnia tego rozliczenia, można ewentualnie oprzeć się na całości kosztów księgowanych w klasie 4. Należy przy tym mieć na uwadze, że część tych kosztów zostanie rozliczona na działalność inwestycyjną (jeżeli przedsiębiorstwo prowadzi inwestycje sposobem gospodarczym) oraz ewentualnie na działalność pozaoperacyjną i pozazakładową.

P r a w i d ł o: Wartość produkcji wykonanej w danym miesiącu winna pokrywać się

*) W wywodach poniższych eliminujemy wpływ ewentualnych wahań cen i płac na sytuację finansową przedsiębiorstwa.

z wartością produkcji zaplanowanej. Korzystnie o działalności przedsiębiorstwa świadczy przekroczenie planu oraz wykonanie planu asortymentowego, ilościowego i jakościowego po niższych kosztach, dzięki zrealizowaniu oszczędności (w tym ostatnim wypadku wartość wykonanej produkcji jest niższa od wartości zaplanowanej).

Odchylenia w dół: Niewykonanie produkcji planowej może być spowodowane m. in.: a) niedomaganiami technicznymi (awarie maszyn), b) niedomogami w zakresie zaopatrzenia (surowcowego, materiałowego, opałowego, energetycznego itd), c) niedociągnięciami techniczno - produkcyjnymi (nieudolna organizacja pracy, błędne programy fabrykacyjne, nienależyte przygotowanie robót itd.). Znaczniejsze odchylenia od planu powinny być każdorazowo wyjaśnione przez przedsiębiorstwo.

Interwencja bankowa: W razie stwierdzenia znaczniejszych rozbieżności ujemnych względnie rozbieżności długotrwałych grożących niewykonaniem planu kwartalnego lub rocznego, bank winien powiadomić o tym władze nadrzędne przedsiębiorstwa. Dla wyjaśnienia przyczyn tych odchyleń konieczne jest przeprowadzenie lustracji w przedsiębiorstwie.

Porównania wsteczne: Niezależnie od porównania wartości produkcji wykonanej w danym miesiącu z wartością produkcji zaplanowanej, wskazane są porównania ewolucji wartości produkcji wykonanej w ostatnich miesiącach. Badania te umożliwiają stwierdzenie: a) czy produkcja wykonana od początku roku mimo ewentualnych wahań miesięcznych — osiągnie pułap planowany na dany okres, b) jaka jest bieżąca tendencja rozwojowa produkcji.

Analiza realizacji produkcji.

Zakres badań: Zadaniem przedsiębiorstwa jest nie tylko sprawne wykonanie planu produkcji, ale niezwłoczne upłynnienie kosztów produkcji. Upłynnienie, czyli tzw. „realizacja“ produkcji odbywa się w 2 etapach; pierwszym etapem jest sprzedaż, wysyłka i zafakturowanie wysyłki, drugim — inkaso faktury. Księgowym wyrazem pierwszego etapu są dochody ze sprzedaży, drugiego — wpływy inkasowe.

a) Analiza dochodów ze sprzedaży.

Znaczenie: Analiza rozwoju dochodów ze sprzedaży daje pogląd na tempo zbytu produkcji. Tempo zbytu i fakturowania sprzedaży wyznacza tempo upłynniania kosztów produkcji.

Podstawa liczbowa: Podstawą analizy są dochody księgowane w grupie 90. Równowartość tych dochodów przedstawia sumę wystawionych i zaksięgowanych faktur.

Prawidło: Wartość sprzedaży miesięcznej powinna pokrywać się z wartością sprzedaży zaplanowanej. Przekroczenia spowodowane wzmożonym popytem nie nasuwają obiekcji — chyba, że grożą zupełnym wyczerpaniem zapasów z uszczerbkiem dla wysyłek w następnych okresach.

Odchylenia w dół: Niewykonanie planu zbytu może być spowodowane m. in.: a) niepomyślną sytuacją rynkową (spadkiem popytu), b) wadliwą jakością wyrobów, c) niewykonaniem planu produkcji i wyczerpaniem zapasów, d) opieszałą wysyłką i fakturowaniem, e) trudnościami transportowymi, f) niedomaganiami organizacyjnymi branżowych Central Zbytu lub Biur Sprzedaży itd. Przyczyny niewykonania miesięcznego planu zbytu winny być wyjaśnione przez kierownictwo przedsiębiorstwa.

Interwencja bankowa: W razie znaczniejszych odchyleń powiadomienie władz nadrzędnych przedsiębiorstwa, przeprowadzenie lustracji, powiadomienie władz centralnych.

Porównania wsteczne: Bardzo cenne są porównania a) ewolucji rzeczywistej sprzedaży w poszczególnych miesiącach oraz b) ogólnej sumy dochodów od początku roku do końca miesiąca sprawozdawczego — z ogólną wartością sprzedaży zaplanowanej na dany okres. Porównanie pierwsze ujawnia dynamikę rozwojową zbytu, porównanie drugie — stopień wykonania planu zbytu od początku roku.

Porównanie ewolucji dochodów z ewolucją kosztów: Analiza dochodów ze sprzedaży winna być zakończona porównaniem efektywnych dochodów i kosztów produkcji w poszczególnych miesiącach (bez względu na wielkości planowane). Prawidło: W przedsiębiorstwach wytwarzających artykuły, których produkcja lub zbyt nie podlega wahaniom sezonowym, dochody ze sprzedaży winny wyrównywać koszty produkcji. W zasadzie winny one nawet przekraczać koszty produkcji, gdyż obejmują marżę zysku. Rozbieżności ujemne między ewolucją produkcji i zbytu pociągają za sobą zaburzenia w zakresie automatycznego refinansowania produkcji (o czym niżej).

b) Analiza wpływów ze sprzedaży.

Znaczenie: Analiza dynamiki wpływów ze sprzedaży daje pogląd na tempo upłynniania kosztów produkcji i proces jej refinansowania.

Czynnik ten ma decydujący wpływ na kształtowanie się sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Porównanie wpływów inkasowych z dochodami zafakturowanymi.

Podstawa liczbowa: Obroty po stronie Ma na rachunku bilansowym odbiorców i dochody księgowane w grupie 90.

Prawidło: Wpływy inkasowe winny w zasadzie pokrywać się z dochodami z zafakturowanych sprzedaży (obciążeniami na kontach odbiorców). W tym wypadku saldo na rachunku bilansowym odbiorców nie ulega zmianom.

Odchylenia dodatnie: Wzrost wpływów inkasowych ponad dochody ze sprzedaży zafakturowanych jest zjawiskiem korzystnym. Może on być spowodowany m.in.: a) przyspieszeniem inkasa należności, b) wzmożonym upłynieniem należności z ubiegłego okresu. W obydwu wypadkach saldo na rachunku bilansowym odbiorców wykazuje odpowiedni spadek.

Odchylenia ujemne: Niższy poziom wpływów inkasowych od dochodów na kontach grupy 90 (= obciążeń na kontach odbiorców) jest zjawiskiem niekorzystnym. Świadczy ono a) o opieszałym inkasowaniu należności już zafakturowanych lub b) o pogorszeniu wypłacalności odbiorców. W obydwu wypadkach saldo na rachunku bilansowym odbiorców wykazuje odpowiedni wzrost. Konieczna jest interwencja banku celem zaradzenia ewentualnym trudnościom płatniczym przedsiębiorstwa.

Porównanie wpływów inkasowych z kosztami.

Znaczenie: Analiza ta ma zasadniczą doniosłość. Streszcza ona wszystkie opisane powyżej przebiegi i odzwierciedla bezpośrednio proces refinansowania produkcji.

Podstawa liczbowa: Obroty po stronie Ma na rachunku bilansowym odbiorców i rzeczywiste koszty produkcji.

Prawidło: W przedsiębiorstwach wytwarzających artykuły, których produkcja lub zbyt nie podlega wahaniom sezonowym, miesięczne wpływy inkasowe winny wyrównywać miesięczne koszty produkcji.

Odchylenia dodatnie: Nadwyżka wpływów ponad koszty produkcji może być spowodowana przyspieszeniem inkasa należności przedsiębiorstwa, odmrożeniem należności z okresów ubiegłych lub nagłym spadkiem produkcji. W rezultacie wzmaga się płynność przedsiębiorstwa.

Odchylenia ujemne: Niedobór wpływów miesięcznych w stosunku do kosztów produkcji może być spowodowany pogorszeniem się inkasa lub znaczniejszym zwiększeniem produkcji. W rezultacie płynność przedsiębiorstwa się obniża. Konieczne jest dokładne zbadanie i wyjaśnienie przyczyn tego niepomyślnego objawu. W razie znaczniejszych lub długotrwałych rozbieżności nieodzowna jest energiczna interwencja banku celem zapobieżenia groźbie zwichnięcia równowagi finansowej przedsiębiorstwa.

Porównania wsteczne: Dla wyrobienia sobie poglądu na tendencję rozowojową na ważnym odcinku upłynniania kosztów produkcji wskazane są analizy omówionych czynników na przestrzeni kilku ubiegłych okresów.

Analiza składników majątku obrotowego.

Znaczenie: Omówione wyżej fazy kontroli umożliwiają ocenę osiągnięć przedsiębiorstwa w okresie sprawozdawczym, w szczególności dynamiki produkcji i jej realizacji. Z kolei należy zbadać środki eksploatacyjne, przy pomocy których osiągnięcia te zostały urzeczywistnione. Badanie to przeprowadza się drogą analizy składników majątku obrotowego. Również i ta analiza posiada duże znaczenie, umożliwia bowiem ocenę sprawności eksploatacyjnej przedsiębiorstwa.

Materiał liczbowy: Podstawą analizy są salda składników majątku obrotowego (aktywów obrotowych) wykazane w bilansie miesięcznym. Są to: a) środki płatnicze (kasa i sumy do dyspozycji w bankach), b) surowce i materiały, c) wyroby półgotowe i roboty w toku, d) wyroby gotowe, e) należności od odbiorców (suma indywidualnych sald debetowych na kontach odbiorców), f) inne składniki majątku obrotowego *).

W wypadku gdy bilans miesięczny nie uwzględnia rozliczenia kosztów, trzeba zrezygnować z badania dynamiki wyrobów gotowych, półgotowych i robót w toku.

Porównanie ze stanami zaplanowanymi: Najważniejszym zadaniem analizy aktywów obrotowych jest porównanie ich stanów bilansowych ze stanami zaplanowanymi. Są nimi normatywy ustalone w kwartalnych planach finansowo - gospodarczych (dla pierwszego i drugiego miesiąca kwartału należy wypośrodkować normatywy pośrednie).

Prawidło: Struktura majątkowa przedsiębiorstwa jest prawidłowa, jeżeli aktywa obroto-

*) Pozycja debetowa dostawców nie występuje już w bilansach, a to wskutek zakazu zaliczkowania zamówień na dostawy.

we normowane (środki płatnicze, zapasy materiałowe, wyrobów gotowych, półgotowych i robót w toku) pokrywają się z ustalonymi normatywami, a aktywa obrotowe nienormowane (należności od odbiorców i inne należności) — ze stanami zaplanowanymi. Wszelkie odchylenia należy traktować jako objawy ujemne. Przerosty stanów bilansowych świadczą o uwięzieniu nadmiernych środków w odnośnych aktywach, a więc o marnotrawnej gospodarce eksploatacyjnej. Zbyt niskie stany bilansowe są dowodem niedostatecznego odnawiania zasobów, co może spowodować zaburzenia w sprawnym rytmie produkcji lub zbytu — chyba, że redukcję przeciętnego stanu przypisać należy usprawnieniu eksploatacji na odnośnym odcinku.

Kontrola ewolucji sald rzeczywistych: Niezależnie od analizy aktywów obrotowych na tle planu konieczna jest systematyczna kontrola rzeczywistych sald składników majątku obrotowego na przestrzeni ostatnich miesięcy.

Prawidła: Struktura finansowa przedsiębiorstw, których działalność nie podlega wahaniom sezonowym winna kształtować się według poniższych prawideł:

a) Produkcja i zbyt są niezmienne; wielkość majątku obrotowego przedsiębiorstwa oraz jego kompozycja nie powinny ulegać zmianom.
b) Produkcja i zbyt zwiększa się równomiernie; zarówno cały majątek obrotowy jak i wszystkie jego elementy winny wzrastać harmonijnie (proporcjonalnie do rozwoju obrotów).
c) Produkcja i zbyt wykazują miarowy spadek; poszczególne składniki majątku obrotowego (i ogólna suma aktywów obrotowych) winny zmniejszać się współmiernie do spadku obrotów.

Nierównomierne zwiększenia tych czy innych składników majątku obrotowego świadczą o zakłóceniach dotychczasowej równowagi finansowej. Nieproporcjonalne wzrosty są z reguły wyrazem rozluźnień organizacyjnych na pewnych odcinkach działalności przedsiębiorstwa. Oto kilka przykładów:

a) Niewspółmierny wzrost remanentów materiałowych może być spowodowany nadmiernymi zakupami przekraczającymi normalne potrzeby, zakupami materiałów wadliwych, nie nadających się do produkcji, spiętrzeniem dostaw, nagłym spadkiem produkcji itp.
b) Niewspółmierne zwiększenie się wartości robót w toku wynika często wskutek braku materiałów pomocniczych, przerw w dostawie energii, rozprzężeń organizacyjnych, błędów w programach wykonawczych, wytwarzaniu się wąskich przejść itp.
c) Zatory w magazynach (nieproporcjonalny wzrost remanentów wyrobów gotowych) mogą być wywołane produkcją nieodpowiednich asortymentów, nie znajdujących nabywców, lichą jakością wyrobów, niedomaganiami organizacyjnymi zbytu itp.
d) Niewspółmierne zwiększenie się stanu należności od odbiorców może mieć swoje źródło w opieszałym inkasie itd.

Nadmierne wzrosty niektórych składników majątku obrotowego mogą być skompensowane relatywnym spadkiem innych, dzięki czemu wzrosty te nie odbijają się na wielkości całkowitego majątku obrotowego. Gorzej, gdy zwyżkuje nieproporcjonalnie więcej składników i gdy zwyżka ta wyraża się w niewspółmiernym wzroście całego majątku obrotowego.

Podobnie nieproporcjonalne do dynamiki produkcji lub zbytu spadki niektórych składników majątku obrotowego mogą wywołać niepożądane skutki. Np. skurczenie się zapasów materiałowych poniżej normatywów może odbić się hamująco na rytmie produkcji. Znaczniejszy spadek remanentów wyrobów grozi obniżeniem się sprzedaży. Wyjątek stanowią redukcje przeciętnych stanów aktywów obrotowych, osiągnięte dzięki usprawnieniu eksploatacji. Redukcje te są — rzecz jasna — objawami dodatnimi. Oznaczają one skrócenie cyklu obrotowego.

Interwencja bankowa: Wszystkie przerosty lub niedorosty, grożące zwichnięciem równowagi finansowej, powinien bank kontrolujący natychmiast zaczepić i wyjaśnić. W razie bezskutecznych upomnień konieczne jest powiadomienie władz nadrzędnych przedsiębiorstwa i zagrożenie sankcjami (restrykcjami wypłat).

Przedsiębiorstwa o obrotach sezonowych: Odmiennie nieco kształtuje się sytuacja finansowa przedsiębiorstw, których działalność na odcinku zaopatrzenia, produkcji lub zbytu podlega cyklicznym fluktuacjom sezonowym. Niewspółmierne do produkcji wzrosty lub spadki niektórych składników majątku obrotowego są tu uzasadnione. Bliższe omówienie prawideł dotyczących gospodarki finansowej tych przedsiębiorstw, wykraczałoby poza ramy niniejszego artykułu.

Analiza źródeł środków obrotowych.

Z n a c z e n i e: Dla kompletnej oceny struktury finansowej przedsiębiorstwa konieczne jest jeszcze zbadanie źródeł, z jakich czerpie ono środki finansowe ulokowane w eksploatacji. Analiza ta posiada szczególne znaczenia dla banków finansujących eksploatację przedsiębiorstw. Na jej podstawie ustala się zapotrzebowanie środków obrotowych i sposoby pokrycia tego zapotrzebowania.

R o d z a j e ś r o d k ó w o b r o t o w y c h: Strukturę finansową przedsiębiorstw uspołecznionych reguluje system finansowy. Przewiduje on następujące źródła środków finansowych dla tych przedsiębiorstw:

a) normatywne własne środki obrotowe,
b) normatywny kredyt bankowy,
c) specjalny kredyt bankowy,
d) przejściowy kredyt bankowy,
e) zobowiązania przejściowe.

ad a) W ustroju gospodarki planowej przedsiębiorstwa winny posiadać w zasadzie własne środki obrotowe, (wygospodarowane z nadwyżek) w wysokości wystarczającej na pokrycie normatywnych składników majątku obrotowego.

ad b) W przypadkach gdy własne środki obrotowe nie wystarczają na pokrycie ustalonych normatywów aktywnych, niedobór środków do wysokości normatywów pokrywa się z tzw. normatywnego kredytu bankowego.

ad c) Dodatkowe zapotrzebowanie środków obrotowych na cele specjalne wynikające np. z sezonowych wahań działalności przedsiębiorstwa są pokrywane z tzw. kredytów specjalnych (np. na sfinansowanie sezonowych zapasów materiałowych).

ad d) Dodatkowe zapotrzebowanie środków obrotowych, wynikłe z odchyleń od gospodarki prawidłowej jest pokrywane z tzw. kredytów przejściowych (np. na sfinansowanie ponadnormatywnych zapasów materiałowych, robót w toku, wyrobów, na upłynnienie zatorów inkasowych itp.).

ad e) Do środków obrotowych zalicza się wreszcie przejściowe zobowiązania, przedsiębiorstwa przechodzące z okresu na okres i posiadające z tej racji charakter stały. Są to zobowiązania wobec dostawców z tytułu niezapłaconych jeszcze faktur i tzw. inne zobowiązania np. z tytułu niewypłaconej robocizny, nieuregulowanych jeszcze składek ubezpieczeniowych, podatków, nieodprowadzonej różnicy cen itd.

M a t e r i a ł l i c z b o w y: Podstawą dla analizy środków obrotowych przedsiębiorstwa i ich ewolucji są pasywa obrotowe. Wypośrodkowanie ich stanów na podstawie bilansów miesięcznych nie napotyka na trudności.

P o r ó w n a n i e d a n y c h b i l a n s o w y c h z d a n y m i z a p l a n o w a n y m i: Jak wynika z powyższego przeglądu rodzajów środków obrotowych, większość ich jest normowana względnie reglamentowana. Reglamentacja ta znajduje swój wyraz w planach finansowo-gospodarczych. Zadanie kontroli bieżącej pasywów sprowadza się do porównywania stanów bilansowych środków obrotowych ze stanami zaplanowanymi, śledzenia odchyleń i wykrywania ich przyczyn.

P r a w i d ł o: Struktura finansowa przedsiębiorstwa jest prawidłowa, jeśli poszczególne pasywa obrotowe pokrywają się ze stanami zaplanowanymi. Odchylenia wzwyż należy traktować jako objawy ujemne. Świadczą one o zamrożeniu środków finansowych w eksploatacji, co doprowadziło do przekredytowania względnie przerostu nieuregulowanych zobowiązań.

K o n t r o l a e w o l u c j i d a n y c h b i l a n s o w y c h: Niezależnie od analizy pasywów obrotowych na tle planu wskazana jest kontrola ewolucji stanów bilansowych na przestrzeni kilku miesięcy. Szczególną uwagę należy zwrócić przy tym na dynamikę zobowiązań wobec dostawców i innych zobowiązań. Niewspółmierny ich wzrost jest zwykle pierwszym sygnałem trudności płatniczych, w jakie popada przedsiębiorstwo, gdy zamraża swe środki obrotowe. Bardzo ważne jest również śledzenie tempa narastania własnych środków obrotowych. Zwiększaniu się ich winien odpowiadać spadek normatywnego kredytu obrotowego.

Rekapitulacja.

Starałem się wykazać, że bieżąca kontrola przedsiębiorstwa ma dwa zasadnicze zadania do spełnienia:

1) śledzenie tempa działalności produkcyjnej.
2) śledzenie rozwoju sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Planowy rozwój działalności produkcyjnej zależy od odpowiedniego przygotowania i zorgani-

zowania procesów produkcyjnych, czyli od procesu narastania wydatków i kosztów.

Decydującym czynnikiem kształtującym sytuację i stukturę finansową przedsiębiorstwa jest proces upłynniania kosztów produkcji.

Obydwa czynniki winny być w przedsiębiorstwach o obrotach niesezonowych ściśle sharmonizowane ze sobą. Tempo produkcji powinno równać się tempu jej realizacji i odwrotnie, tempo realizacji produkcji winno być skoordynowane z tempem narastania kosztów produkcji.

Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa rozwija się prawidłowo jak długo istnieje powyższy stan równowagi. Zwichnięcie tej równowagi zakłóca natychmiast strukturę finansową przedsiębiorstwa. Szczególnie ujemnie odbija się zwolnienie tempa realizacji produkcji. Rezultatem tego zjawiska jest brak środków płatniczych i wynikające stąd dalsze niekorzystne skutki: trudności płatnicze, narastanie zaległości, dezorganizacja obrotu finansowego itd.

Postulat harmonijnego narastania i upłynniania kosztów winien być zachowany również w wypadku planowanego wzrostu lub spadku produkcji.

Wnioski.

Jak wynika z powyższych uwag, dotychczasowa forma kontroli bieżącej przedsiębiorstw, polegająca na rejestrowaniu wydatków i porównywaniu ich z sumami zapreliminowanymi nie daje poglądu na rozwój ich rzeczywistej sytuacji finansowej.

Dokładna ocena tego rozwoju jest możliwa tylko na podstawie systematycznej analizy krótkookresowych sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstw na tle krótkookresowych planów finansowo - gospodarczych. Dopiero tak zorganizowana kontrola bieżąca ich działalności umożliwiłaby skuteczne prostowanie wszelkich odchyleń od planu, a tym samym pełną realizację postulatu prawidłowej gospodarki finansowej.

Mgr Ludwik Kostowski

ROLA KREDYTU BANKOWEGO

1. Plan kredytowy jako element polityki gospodarczej Państwa.

W każdym ustroju gospodarczym istnieje mechanizm dyspozycji kredytowej oddziałujący na gospodarkę narodową, zwłaszcza w zakresie produkcji, wymiany i inwestycyj.

W ustroju kapitalistycznym działalność taka nie może być w pełni wyrazem samodzielnej i świadomej polityki gospodarczej z uwagi na zespolenie dyspozycji kapitałowych w rękach jednostek. Bank centralny lub szereg banków wywiera znaczny wpływ na wymienione podstawowe dziedziny gospodarki poprzez manipulowanie pieniądzem i kredytem, ciągle jeszcze regulowanym w pewnym stopniu przez odpowiednio stosowaną stopę procentową, która — jeżeli spełnia taką funkcję — właściwie nie jest niczym innym jak ceną za kapitał. Ponadto poważnym motorem działalności kredytowej tych banków jest dążenie do osiągnięcia zysku.

Kierunki i cele polityki kredytowej w gospodarce planowej są zupełnie inne, tak jak odmienne zadania stoją obecnie przed czynnikami gospodarczymi dysponującymi pieniądzem i kredytem. Oba te elementy tj. pieniądz i kredyt nie mają już znaczenia decydującego w kształtowaniu poziomu produkcji i wymiany. Są one jednak nadal ważnym narzędziem w realizacji polityki gospodarczej, są motorem dopływu środków materialnych umożliwiających przedsiębiorstwom realizację ich planów gospodarczych.

Pieniądz jest sprawdzianem działalności przedsiębiorstw. Ilość i szybkość obiegu środków obrotowych w oznaczonym okresie jest skoordynowana z poziomem cen, ilością towarów w obiegu i szybkością ich obrotu. Kredyt bankowy jako źródło środków pieniężnych uzupełnia normatyw środków własnych przedsiębiorstwa niezbędny dla prowadzenia normalnej działalności gospodarczej, wyrównywa przejściowy niedobór spowodowany niepokrywaniem się w czasie wpływów przedsiębiorstwa z wydatkami i jest ponadto środkiem interwencyjnym w przypadkach zatorów finansowych.

Znaczenie stopy procentowej jako ceny za kapitał przestaje istnieć. Kapitał w gospodarce planowej traci swą rolę czynnika przynoszącego dochód. Stopa procentowa staje się prowizją za czynności bankowe. Dyspozycjom organów gospodarczych zostają podporządkowane wszystkie środki produkcji ujęte w stały system gospodaro-

wania wykluczający anarchię w podziale dochodu i kształtowaniu produkcji.

Kierunki polityki pieniężno-kredytowej muszą wynikać z materiałowej części planu gospodarczego, ustalającej na okres objęty planem rozmiary produkcji, konsumcji i inwestycji w oparciu o rozporządzalną pracę ludzką, zdolność techniczną aparatu wytwórczego oraz źródła surowcowe i materiałowe. I chociaż niewątpliwie organy planujące nie mogą wykluczyć, jako elementu planu, funkcji pieniądza i kredytu i pominąć wysokości stopy procentowej jako obciążenia kosztów produkcji, czy środka dyscypliny finansowej, to jednak te wszystkie czynniki nie zakreślają rozmiarów procesów gospodarczych, lecz są raczej do nich dostosowane w ramach części materiałowej planu.

Na tle tych rozważań występuje wyraźnie wniosek, że w gospodarce planowej polityka kredytowa odgrywa daleko większą rolę niż w gospodarce wolnorynkowej i że jej zadania są daleko doniośléjsze, a zakres oddziaływania daleko szerszy. Dla sprostowania pojęć należy jeszcze dodać, że wszystkie elementy pojęcia polityki kredytowej są zawarte w układzie planu kredytowego i czynnościach związanych z realizacją i kontrolą tego planu. W takim skrócie myślowym plan kredytowy można zidentyfikować z polityką kredytową.

Po sformułowaniu w ten sposób znaczenia planu kredytowego nasuwa się konieczność sprecyzowania jego praktycznych celów. Plan kredytowy jest, jak wiadomo, integralną częścią państwowego planu finansowego, którego zadaniem jest powiązanie elementów materiałowych planu gospodarczego z elementami finansowymi czyli zgromadzenie i uruchomienie takich środków finansowych, jakie będą wystarczające do zrealizowania planu gospodarczego. Plan kredytowy ma za zadanie uruchomienie środków pochodzących z kredytu krótkotreminowego.

Z takiego powiązania wynika, że plan kredytowy musi prostą drogą zmierzać do tych samych celów, jakie mają być zrealizowane przy pomocy planów gospodarczych. Tym samym następuje organiczny związek między kredytem a państwową polityką gospodarczą. Przyjmując plan kredytowy za układ norm, jakimi kierują się czynniki dysponujące kredytem, należy wyprowadzony wyżej związek uważać za główną wytyczną w działalności kredytowej wykonawców planu. Nie można pominąć dalszych wytycznych, jakie powinny uzupełniać zasady postępowania przy uruchomianiu przewidzianych w planie kredytów.

Zasilanie jednostek gospodarczych kredytem następuje w zależności od rozmiarów i terminów wydatków przedsiębiorstwa oraz od wysokości, płynności i rotacji jego własnych środków obrotowych. Dlatego kredyt powinien być uruchomiony zgodnie z wynikiem obliczenia wpływu tych czynników na rozmiary potrzeb finansowych przedsiębiorstwa, przy czym wyodrębnienie własnych środków przedsiębiorstwa i używanie ich zgodnie z przeznaczeniem należy do jednej z podstawowych zasad działalności finansowej.

Rozwijając dalej zagadnienie realizacji planu kredytowego trzeba położyć szczególny nacisk na znaczenie planu jako nakazu i sprawdzianu prawidłowego gospodarowania środkami finansowymi.

Nakreślone planem rezultaty gospodarcze można osiągnąć przy zaangażowaniu do tego różnych środków, dlatego też nie wystarczy dla oceny wyników gospodarki przedsiębiorstwa stwierdzenie wykonania przez nie planu gospodarczego, lecz trzeba równocześnie dokonać obliczania wydysponowanych środków zarówno zużytych na realizację planu jak i zaangażowanych w zapasach i należnościach przedsiębiorstwa. Plan kredytowy nie przewiduje sum na pokrywanie niedoborów środków wywołanych nieprawidłową gospodarką i dlatego wykonanie zadań gospodarczych przy zastosowaniu norm planu kredytowego jest dowodem prawidłowej gospodarki kredytowanego przedsiębiorstwa.

Centralnym dysponentem kredytu jest u nas Narodowy Bank Polski, który sporządza plan kredytowy i kontroluje jego wykonanie. Realizuje on zatem politykę kredytową Państwa, co w gospodarce planowej może być dokonywane tylko na szczeblu centralnym. Pozostałe banki są dystrybutorami kredytu, zasilają w środki pieniężne przydzielone im odcinki życia gospodarczego w ramach planu kredytowego, nie mają jednak upoważnienia do prowadzenia niezależnej polityki kredytowej. Fakt włączenia do akcji kredytowej całego aparatu bankowego pociąga za sobą również włączenie do planu kredytowego, po stronie jego pokrycia, środków pieniężnych, jakimi dysponuje ten aparat. Operowanie zaś całością tych środków ma istotne znaczenie dla planowania emisji pieniądza.

Polityka kredytowa musi polegać zatem na umiejętnym kojarzeniu środków pieniężnych pochodzących zarówno z akumulacji jak i emisji,

z procesami gospodarczymi w zakresie produkcji i wymiany. Realizacja tak ważnych postulatów planu kredytowego stawia aparat bankowy wobec nowych nieznanych mu przedtem zadań. Działalność tego aparatu, siłą rzeczy, nie może ograniczyć się tylko do czynności związanych z dystrybucją kredytu, lecz musi obejmować ponadto cały zespół czynności wchodzących w zakres kontroli finansowej.

Czynności kredytowe banku rozpoczynają się nie w chwili przedłożenia przez przedsiębiorstwo wniosku kredytowego, lecz dużo wcześniej. Występują one już przy współpracy z przedsiębiorstwem nad układaniem jego planu finansowo-gospodarczego, przy czym bank ma obowiązek analizować ten plan i wydawać swą opinię oraz stawiać wnioski co do zmian przedstawionych projektów. Tak samo do czynności kredytowania można zaliczyć sprawdzanie przez bank obliczeń normatywów środków obrotowych przedsiębiorstwa i cen rozliczeniowych. Te czynniki kształtują wysokość i akumulację środków własnych przedsiębiorstwa, a tym samym jego potrzeby finansowe. Już wówczas bank określa orientacyjne limity kredytowe przedsiębiorstwa. Ustala je ostatecznie w wyniku czynności raczej kontroli, niż kredytowania, gdyż następuje to przy analizie preliminarza finansowego przedsiębiorstwa, który bank sprawdza i uzgadnia z założeniami planu finansowo - gospodarczego. Czynności kontroli nie kończą się z momentem przyznania kredytu. Bank uruchamiając sumy przyznanego kredytu kontroluje przy każdej wypłacie stopień wykonania planu i sprawdza przedstawiane mu dyspozycje pieniężne pod kątem widzenia ich zgodności z planem i celowości. Wreszcie przez cały okres kredytowania kontroluje całą gospodarkę finansową przedsiębiorstwa.

Ustalenie potrzeb kredytowych, wysokości kredytu a nawet poszczególnych sum pochodzących z kredytu jest zatem wynikiem nie samoistnych czynności kredytowych, lecz rezultatem kontroli na wszystkich jej szczeblach. Żeby uzupełnić uzasadnienie tego twierdzenia, należy jeszcze dodać, że nie tylko omówione czynności kontroli wstępnej i bieżącej warunkują funkcjonowanie kredytu, lecz ma na niego wpływ również kontrola następna. Badanie wyników działalności przedsiębiorstwa może w wielu przypadkach spowodować skorygowanie sum kredytowych, a nawet zamknięcie kredytu w przypadku stwierdzenia złej gospodarki.

2. Zasady finansowania przedsiębiorstw uspołecznionych.

Po omówieniu podstawowych założeń polityki kredytowej realizowanej w planach kredytowych, należy przejść do rozpatrzenia metody działania zmierzającej do realizacji tych planów.

W pierwszym rzędzie wypadnie zapoznać się z systemem zaopatrywania jednostek gospodarczych w środki obrotowe uzupełniające ich kapitał operacyjny w części służącej do wykonywania działalności eksploatacyjnej.

Na samym początku, przy rozważaniu związanych z tym zagadnień, trzeba wspomnieć o naczelnej zasadzie systemu finansowego, że strumień uzupełniających środków obrotowych może pochodzić tylko ze ściśle ustalonych źródeł. Tak więc akumulacja własnych środków przedsiębiorstwa może następować na określonych zasadach, dotacje z zewnątrz mogą pochodzić tylko z rachunków specjalnie utworzonych dla przerzutów kapitałów, a potrzeby kredytowe przedsiębiorstwa może zaspokajać jeden właściwy bank. Wyłączyć tutaj trzeba wszelkie inne źródła kredytu jak: kredyt na ten sam rodzaj potrzeb w innym banku, kredyt towarowy udzielony przez dostawcę, kredyt wekslowy nie notyfikowany w banku oraz kredyt przymusowy polegający na opóźnieniu zapłat i świadczeń. Zasada wyłączności kredytowania przedsiębiorstwa przez jeden bank obowiązuje już od dawna, a ostatnio została potwierdzona w dekrecie o reformie bankowej i sprecyzowana w ten sposób, że kompetencje kredytowe poszczególnych banków dotyczą pewnych grup jednostek gospodarczych oraz pewnych grup ich potrzeb. Np. Zjednoczenie Węglowe może otrzymać na cele produkcyjne kredyt tylko w Narodowym Banku Polskim, a na cele inwestycyjne — tylko w Banku Inwestycyjnym.

Przestrzeganie tej zasady jest konieczne, zarówno z uwagi na kontrolę planu kredytowego, w którym potrzeby poszczególnych gałęzi gospodarki są uwzględnione w akcjach kredytowych wałściwych banków, jak również ze względu na to, że kredyt połączony jest z wykonywaniem przez bank kontroli nad działalnością przedsiębiorstwa i dlatego tylko bank kontrolujący może właściwie ocenić potrzeby kredytowe przedsiębiorstwa. Za podstawową należy również uważać zasadę, że środki obrotowe przedsiębiorstwa nie mogą być w żadnym przypadku użyte na cele inwestycyjne.

Tendencje przedsiębiorstw do naruszania tej zasady są jeszcze ciągle dość silne i wskutek te-

go następują niedozwolone przecieki powodujące zaburzenia w realizacji planów finansowych i w gospodarce przedsiębiorstw dopuszczających się takich przekroczeń.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie finansowania inwestycji dopuszcza do przejściowego finansowania inwestycyj dokonywanych systemem gospodarczym ze środków obrotowych. Użyte na ten cel sumy podlegają refundacji w drodze pokrywania zarachowanych nakładów inwestycyjnych z właściwych tytułów inwestorów. Postanowienie to miało na celu praktyczne rozwiązanie stałych trudności, jakie powstają na tle finansowania wymienionych nakładów, jednak wydaje się, że fakt zamrożenia w ten sposób znacznych sum ze środków obrotowych, przemawia za szukaniem rozwiązania tego zagadnienia na innej płaszczyźnie. Za prawidłowe uregulowanie omawianej sprawy można by uważać rozpoczęcie finansowania nakładów przez bank inwestycyjny możliwie zaraz po wydaniu przedsiębiorstwu właściwych dyspozycyj do podjęcia robót. Nie ma zasadniczych przeszkód, żeby bank finansujący inwestycje wypłacał częściami potrzebne sumy do późniejszego rozliczania na zasadzie zleceń wewnętrznych przedsiębiorstwa.

Do czasu podobnego uregulowania sposobu pokrywania omowianych nakładów należałoby dążyć do złagodzenia powstałego problemu w oparciu o obowiązujące postanowienia powołanej uchwały. Można tego dokonać przez intensywniejsze organizowanie odrębnych wydziałów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, przy czym pożądane jest bardziej liberalne traktowanie warunków określających wyodrębnienie tych wydziałów.

Ograniczając się w rozważaniach niniejszych do systemu gospodarowania środkami obrotowymi w zakresie w jakim występuje związek przyczynowy z kredytem, musimy zwrócić uwagę na powstanie i krążenie tych środków oraz ich stosunek do potrzeb przedsiębiorstwa, wyrażonych w cyklu zamykającym jednostkowy proces gospodarczy. Już w pierwszych tezach polskiego systemu finansowego została postawiona zasada o wyposażeniu przedsiębiorstw państwowych we własne środki obrotowe w takiej ilości, jakie są im potrzebne do prowadzenia normalnej działalności na zasadach prawidłowej gospodarki.

Ta grupa środków zwanych normatywnymi ma się wyraźnie odcinać od środków dodatkowych, jakie mogą być przedsiębiorstwu potrzebne na pokrycie potrzeb specjalnych lub wynikających z niezawinionych odchyleń od prawidłowej gospodarki.

Do zadań aparatu bankowego należy ustalenie normatywnych środków obrotowych przedsiębiorstwa na właściwym poziomie za który przyjmuje się poziom minimalny ze względu na dążenie do ekonomicznego wykorzystania tych środków i oszczędnościowej gospodarki zasobami finansowymi kraju.

Zasada ta jest realizowana w coraz szerszym zakresie i już w roku bieżącym przedsiębiorstwa wytwórcze rozporządzają w dużym stopniu własnymi środkami normatywnymi pochodzącymi w przeważającej części z rachunku wyrównawczego środków obrotowych a ponadto z akumulacji zysku. Osiągnięcie takich rezultatów wskazuje na znaczną prawidłowość w układzie cen oraz gospodarki w ramach normatywów. Ceny rozliczeniowe spełniły na tym odcinku swoje zadanie, preliminowany zysk (zyski wkalkulowane w ceny rozliczeniowe fabryczne i różnice cen wygospodarowane w centralach handlowych) zasilił rachunki wyrównawcze i poprzez ich konta został przelany do przedsiębiorstw wykazujących niedobór środków własnych. Z tej optymistycznej oceny omawianego odcinka gospodarki finansowej nie można oczywiście wyciągać wniosku, że zarówno kalkulacja cen rozliczeniowych jak i normowanie środków obrotowych dokonywane są w sposób nie budzący zastrzeżeń. Aparat bankowy ciągle jeszcze spotyka się z licznymi przypadkami nieprzestrzegania dyscypliny finansowej na tych obu odcinkach i dużego jeszcze wysiłku trzeba dokonać, żeby funkcjonowanie cen i normatywów odpowiadało wymaganiom prawidłowej gospodarki.

Ceny rozliczeniowe powinno się dokładnie przeanalizować biorąc pod uwagę cały zespół warunków którym mają odpowiadać. Przede wszystkim kontrolując je należałoby ustalić granicę demarkacyjną, jakiej nie powinny przekroczyć z uwagi na właściwy poziom cen sprzedaży. Preliminowana marża może być przy tym osiągnięta w gospodarczo najprawidłowszy sposób przez obniżenie kosztów wytwarzania, przy zastosowaniu daleko posuniętych środków oszczędności. Również kontrola normatywów musi być stale pogłębiana żeby zostały osiągnięte pożądane rezultaty. Największe odchylenia zachodzą na odcinku gospodarki materiałowej, w której przez brak wskaźników zużycia i zapasów, następnie przez małą dyscyplinę w przestrzeganiu orientacyjnych norm i wadliwe funkcjonowanie aparatu zaopatrzeniowego występują bar-

dzo jeszcze często w sposób drastyczny przerosty materiałowe. Osiągnięcie usprawnień na tym odcinku umożliwi wkroczenie na drogę stabilizacji stosunków finansowych przedsiębiorstw, co jest głównym zadaniem aparatu bankowego.

3. System kredytowania.

Zasady systemu kredytowania były już częściowo omówione w poprzednich rozdziałach traktujących o planowaniu kredytowym i systemie finansowania. Powiedzieliśmy tam, że kredyt jest funkcją kontroli bankowej. Obecnie po krótkim rzucie zarysu organizacji finansowania przedsiębiorstw możemy zdecydować się na wyprowadzenie drugiego związku. Kredyt kształtuje się w zależności od funkcjonowania czynników omówionej organizacji finansowania. Ta łatwa do spostrzeżenia współzależność ma dosyć ważne znaczenie praktyczne dla aparatu bankowego. Musi on mianowicie, przy ocenie potrzeb kredytowych przedsiębiorstwa, zbadać w jakim zakresie zostały zastosowane czynniki kształtujące środki własne przedsiębiorstwa i dopiero po tej czynności oraz ewentualnie po przeprowadzeniu odpowiednich manipulacji — może przystąpić do czynności kredytowych. Jeżeli np. przedsiębiorstwo wykazuje niedobór normatywnych środków obrotowych i nie ma przeszkód, żeby mu udzielić dotacji z rachunku wyrównawczego, to nie wolno bankowi przyznać kredytu na potrzeby związane z działalnością przedsiębiorstwa w granicach normatywów. Również może zachodzić odwrotna sytuacja na tle związku między kredytem i środkami własnymi. Przedsiębiorstwo ma nadmiar środków obrotowych, lecz nadwyżkę ponad stan normatywny ulokowało w zapasach sezonowych. Wówczas bank powinien udzielić kredytu specjalnego na ponadnormatywne zapasy i zwolnioną przez to nadwyżkę odprowadzić na rachunek wyrównawczy, sprowadzając w ten sposób środki własne przedsiębiorstwa do granic normatywów.

Przechodząc do rozważań szczegółowych na temat kredytu obrotowego musimy na wstępie przypomnieć obowiązującą zasadę, że może on być przyznany wyłącznie na cele związane z cyklem produkcji i wymiany. Druga ważna zasada kredytowania polega na koncentracji kredytu w jednym banku finansującym obrót. Chodzi tu o jedno źródło kredytu, co jest nieodzowne z uwagi na kontrolę planu kredytowego. Dlatego też uległ likwidacji kredyt wekslowy oraz kredyt towarowy. Wyłączenie z systemu kredytowania obrotu wekslowego uwielokrotniającego transakcje kredytowe oraz kredytu, za którego pośrednictwem towar przechodzi w fazę pieniężną (metamorfoza towaru — Marks, Kapitał t. III/2) jest nieodzownym warunkiem skutecznej kontroli planu kredytowego. Jeżeli chodzi o cele, na jakie jest przyznany kredyt, to musimy znowu, starając się przeprowadzić w zależności od nich podział kredytów, powrócić do związku wyprowadzonego między kredytem a realizacją systemu finansowania.

Mówiliśmy już o tym, że każde przedsiębiorstwo wytwórcze powinno być wyposażone we własne środki obrotowe do granic normatywów i że zasada ta jest już w dużej mierze realizowana. Mimo to jednak znaczna ilość przedsiębiorstw nie otrzymała jeszcze dotacji normatywnej, przeważnie z powodu trudności występujących przy obliczeniach normatywów. W okresie do czasu przyznania dotacji bank udziela przedsiębiorstwu kredytu normatywnego, przy czym rozróżnia się tutaj okres od czasu ustalenia normatywów do czasu przyznania dotacji z rachunku wyrównawczego—kredyt może być wówczas przyznany do wysokości sumy dotacji i podlega spłacie z tego rachunku — oraz okres do czasu ustalenia normatywów — kredyt zostaje w tym przypadku przyznany na podstawie wskaźników orientacyjnych. Podstawą do przyznawania kredytu jest plan normatywów środków obrotowych i ich pokrycia, sporządzony przez przedsiębiorstwo w oparciu o jego plan gospodarczy. W razie poważniejszych zmian w tym planie następuje zmiana obliczenia normatywów i na tej podstawie przyznanie dodatkowej dotacji lub kredytu.

Z przedstawionego w ten sposób funkcjonowania kredytu normatywnego można wyciągnąć charakterystyczny wniosek co do istoty tego kredytu.

Wiemy już, że uzupełnia on środki własne przedsiębiorstwa do granic normatywu, pełniąc w tym przypadku rolę dotacji, zupełnie wyraźnie występującą w przypadku, gdy jest udzielony na okres od obliczenia normatywów, do czasu przelania dotacji, gdyż wówczas nie obciąża przedsiębiorstwa, lecz wprost rachunek wyrównawczy. Właściwie nie zachodzi tutaj zatem między bankiem a przedsiębiorstwem stosunek dłużnościowy; powstaje on wprost między bankiem a rachunkiem wyrównawczym.

Można zatem wyprowadzić z tego wniosek, że kredyt normatywny jest zastępczym kapitałem obrotowym przedsiębiorstwa i traci cechy kredytu bankowego.

Poza potrzebami normatywnymi, przedsiębiorstwa mogą zgłaszać zapotrzebowanie kredytowe na przejściowe finansowanie zapasów ponadnormatywnych lub niedoborów środków finansowych powstałych w związku z zahamowaniem wpływów, poniesionymi stratami lub na cele specjalne.

Kredyt związany z takimi potrzebami jest właściwym kredytem bankowym. Oddziela się wyraźnie od kredytu normatywnego, tak jak środki własne przedsiębiorstwa oddzielają się od środków obcych, jakie on reprezentuje. Kredyt bankowy w takim rozumieniu dzielimy na kredyt przejściowy i specjalny.

Pierwszy z nich tj. przejściowy bywa przyznawany na potrzeby wynikające z czasowych odchyleń od prawidłowej gospodarki przedsiębiorstwa. Potrzeby te możemy ująć w trzy grupy. Do pierwszej można zaliczyć wydatki na ponadnormatywne remanenty surowców, materiałów pomocniczych i technicznych, robót w toku, półfabykatów oraz wyrobów gotowych.

Drugą grupę stanowią potrzeby wynikające z konieczności upłynnienia należności zaległych tj. przekraczających stan wynikający z cyklu inkasowego faktur, wreszcie do trzeciej grupy można zaliczyć potrzeby wywołane poniesieniem przez przedsiębiorstwo strat.

Z uwagi na to, że kredyty przejściowe są przeznaczone na pokrywanie dodatkowych potrzeb przedsiębiorstw powstałych w związku z odchyleniami od prawidłowej gospodarki finansowej, do uprawnień i obowiązków aparatu bankowego należy, przed udzieleniem kredytu, dokładna analiza gospodarki przedsiębiorstw, ustalenie powodów odchyleń oraz żądanie zastosowania środków zaradczych. Kredytu na pokrycie strat bank udziela tylko wyjątkowo jeżeli są one zaplanowane, lub powstały z przyczyn nieprzewidzianych, bez winy przedsiębiorstwa. Wówczas jednak bank żąda podania źródeł pokrycia i terminu, w jakim to pokrycie nastąpi. We wszystkich omówionych przypadkach nieprawidłowej gospodarki, bank nie ogranicza się do roli biernej, lecz przy stwierdzeniu kontynuowania przekroczeń finansowych, może odmówić udzielenia dalszego kredytu, a nawet zamknąć kredyty już przyznane.

Drugim rodzajem kredytu bankowego (nie liczymy normatywnego) jest kredyt specjalny przyznawany na potrzeby nie objęte normatywami środków obrotowych a wynikające z normalnej działalności przedsiębiorstwa lub zleconych mu akcji specjalnych. Kredyt taki może być udzielony na zapasy sezonowe specjalne, wielookresowe rezerwy materiałowe, akcje interwencyjne i plantatorskie oraz inne akcje specjalne.

Różnica między kredytem specjalnym a przejściowym sprowadza się do kryterium działalności przedsiębiorstwa oraz udziału normatywów w finansowych potrzebach. Kredyt przejściowy przyznaje się na potrzeby, które są wyrazem odchyleń od prawidłowej gospodarki, np. gdy chodzi o sfinansowanie nadmiernego zapasu materiałow nieprzydatnych dla kredytowanego przedsiębiorstwa. Kredyt specjalny jest przyznawany na potrzeby wynikające z jego normalnej działalności np. na zapas kampanijny buraków w cukrowni.

Biorąc pod uwagę drugie kryterium, można stwierdzić, że kredyt przejściowy może być przyznany na potrzeby uwzględnione w normatywach przedsiębiorstwa, lecz nie znajdujące w nich przejściowo pokrycia np. w przypadku zatorów w inkasie faktur, podczas gdy przedmiotem kredytu specjalnego są zawsze potrzeby nie mieszczące się w normatywach, jakie są dostosowane do przeciętnego lub minimalnego poziomu potrzeb.

Na tle przeprowadzonego w ten sposób podziału najbardziej typowym kredytem bankowym staje się kredyt specjalny przez swoje podstawowe cechy: związku z normalną działalnością przedsiębiorstwa oraz nieobejmowaniem nigdy potrzeb, jakie powinny być finansowane z normatywnych środków obrotowych, a więc w zasadzie ze środków własnych przedsiębiorstwa.

Do omówienia pozostają jeszcze kredyty przyznawane na finansowanie transakcji towarowych i usługowych w obrocie z zagranicą. Kredyty importowe bank przyznaje na pokrycie należności za sprowadzony z zagranicy towar łącznie z wszystkimi kosztami związanymi z tą transakcją. Czasokres kredytu rozpoczyna się w chwili obciążenia importera z tytułu wykonanego zlecenia a kończy w chwili przeprowadzenia przez bank zupełnego lub częściowego rozliczenia kredytowanej transakcji. Kredyt eksportowy jest udzielany na okres od postawienia eksporterowi towaru do dyspozycji przez krajowego dostawcę do czasu wpływu na rachunek krajowy eksportera należności od zagranicznego odbiorcy.

Dla wyczerpania tematu związanego z rodzajami kredytów trzeba jeszcze dodać, że na okresy przejściowe bank udziela kredytu do refundacji z planu inwestycyjnego na wyrównanie brakujących środków obrotowych — zaangażowanych przez przedsiębiorstwo w nakładach z tytułu in-

westycyj i kapitalnych remontów wykonywanych sposobem gospodarczym — do czasu pokrycia tych nakładów przez bank finansujący inwestycje na podstawie miesięcznych arkuszy rozliczeniowych. Kredyt ten co prawda narusza zasadę ścisłego rozgraniczania pieniężnej gospodarki inwestycyjnej od eksploatacyjnej, jednak, jak to już powiedzieliśmy wyżej, jest on wyrazem raczej praktycznych urządzeń, niż systemu finansowania i można się spodziewać, że nastąpi jednak na tym odcinku inne uregulowanie.

Następnie przechodzimy do omówienia sposobu wykorzystywania kredytów i ich spłaty. Podczas swej akcji kredytowej bank stale musi uwzględniać przebieg procesów gospodarczych kredytobiorcy i bieżąco dostarczać przedsiębiorstwu środków pieniężnych w miarę wykonywania przez nie planu gospodarczego. Kredytowanie nie może więc polegać na wypłacaniu sum na poszczególne pozycje planu i kredyt nie może być z góry wykorzystany do wysokości planu, lecz powinien być dawkowany, stosownie do potrzeb wynikających z procesów gospodarczych przedsiębiorstwa.

Takie postępowanie zabezpiecza obieg pieniężny przed niepotrzebnym wypuszczeniem z kas banku środków pieniężnych oraz normuje wysokość środków obrotowych zgodnie z planem normatywów i planem gospodarczym przedsiębiorstwa.

Spłaty kredytu są zależne w pierwszym rzędzie od jego charakteru. Kredyty normatywne przyznawane są na okres objęty preliminarzem finansowym przedsiębiorstwa i spłacane są automatycznie z wpływów na rachunek dłużnika, kredyty przejściowe na upłynnienie zaległych należności, kredyty importowe, eksportowe oraz do refundacji z planu inwestycyjnego udzielane są na okres do uzyskania przez przedsiębiorstwo wpływów z tytułów objętych kredytem. Natomiast kredyty przejściowe na ponadnormatywne zapasy oraz kredyty specjalne udzielane są na ściśle określony czas z nieprzekraczalnym terminem spłaty.

W przypadku, gdy kredyt udzielony przedsiębiorstwu nie został w terminie płatności prolongowany albo nie został spłacony, a także w przypadku, gdy na rachunku przedsiębiorstwa brak jest pokrycia dla bieżących zobowiązań przedsiębiorstwa wskutek tego, że nie złożyło ono na czas wniosku o kredyt lub gdy wniosek taki bank uznał za nieuzasadniony, następuje obciążenie sumą niespłaconego kredytu lub wypłatami na bieżące zobowiązania — rachunku t.zw. kredytu przedterminowego, który jest wyżej oprocentowany. Kredyt zostaje wówczas przestawiony na inną płaszczyznę, staje się on sygnałem wkroczenia przedsiębiorstwa na niewłaściwą drogę. Bank rozpoczyna akcję zmierzającą do ustalenia przyczyn chorobliwego stanu finansowego przedsiębiorstwa, przeprowadza odpowiednią akcję interwencyjną, a w razie przedłużania się likwidacji zadłużenia pozbawia przedsiębiorstwo prawa do korzystania z kredytu.

Odkrywamy tutaj jeszcze jeden związek łączący kredyt z systemem finansowym. Mówiliśmy już na początku artykułu, że kredyt jest właściwie funkcją kontroli bankowej, teraz możemy odwrócić stosunek i podkreślić ważną oraz aktualną cechę kredytu. Jest on również środkiem kontroli, może cenniejszym od innych, gdyż przez swój bliski związek z pieniądzem staje się czułym instrumentem rejestrującym nieprawidłowości występujące w gospodarce finansowej.

4. Kredytowanie przedsiębiorstw prywatnych.

Mocą uchwały KERM z dnia 12. IV. br. zasady systemu finansowego obowiązujące przedsiębiorstwa państwowe zostały rozciągnięte na spółdzielnie i centrale spółdzielcze. Poza systemem pozostały zatem tylko przedsiębiorstwa prywatne. Wyłączenie to nie stawia ich jednak poza sferę działania systemu finansowego, gdyż wszystkie państwowe plany gospodarcze, jako obejmujące całość gospodarki narodowej, normują również działalność gospodarczą tych przedsiębiorstw. Plan kredytowy ujmuje również akcje kredytowe dotyczące tych przedsiębiorstw, a tym samym są one poddane bankowej kontroli finansowej, której forma jest częściowo odmienna od kontroli przedsiębiorstw uspołecznionych, lecz cele jej i zakres zainteresowań są te same.

Szereg ustaw, dekretów (np. o obrocie bezgotówkowym) i uchwał dotyczy ponadto bezpośrednio lub pośrednio działalności gospodarczo-finansowej przedsiębiorstw prywatnych. Wreszcie z uprawnień i obowiązków przedsiębiorstw uspołecznionych, określonych zasadami systemu finansowego, wynikają pośrednio pewne normy postępowania dla przedsiębiorstw prywatnych.

Kontrola bankowa ma za główne zadanie koordynację działalności tych przedsiębiorstw z planami gospodarczymi. Udzielanie przez bank kretu oparte jest na zasadach podobnych do tych, jakie stosuje się przy kredytowaniu przedsię-

biorstw uspołecznionych. Decydujące znaczenie ma nie tyle odpowiedzialność majątkowa przedsiębiorstwa, lecz cel gospodarczy, na jaki kredyt ma być udzielony. W toku kontroli bank musi zatem brać pod uwagę rolę przedsiębiorstwa w gospodarce narodowej, zapoznać się dokładnie z jego działalnością i powiązaniem jego stosunków z przedsiębiorstwami uspołecznionymi. Pomoc kredytowa może więc być udzielona tylko tym przedsiębiorstwom, których działalność jest gospodarczo uzasadniona i tylko w tych przypadkach, gdy jest ona rzeczywiście potrzebna. Bank więc dokładnie bada wysokość środków własnych przedsiębiorstwa i przestrzega, żeby były one w całości zatwierdzone w jego działalności gospodarczej. Wysokość kredytu i termin spłaty muszą być ściśle dostosowane do cyklu obrotowego kredytobiorcy, żeby wykluczyć u niego akumulację nadmiernych środków obrotowych.

Chociaż jak to już powiedzieliśmy, głównym kryterium przyznania przedsiębiorstwu prywatnemu kredytu jest rola przedsiębiorstwa w gospodarce narodowej i cel, jaki ma kredyt spełnić, to jednak bank nie może pominąć kwestii odpowiedzialności majątkowej kredytobiorcy i jego zdolności do spłacenia udzielonego kredytu. Z tego względu bank prowadzi stałą kontrolę mającą na celu badanie: stosunków prywatnych przedsiębiorstwa, jego stosunków majątkowych oraz zdolności płatniczej.

Charakter prawny dłużnika określa jego zdolność do zadłużenia się oraz odpowiedzialność majątkową. Ma to szczególne znaczenie, gdy kredytobiorcą jest spółka, gdyż wówczas zależnie od jej rodzaju różnie kształtuje się odpowiedzialność za zaciągnięte zobowiązania.

W zakresie kontroli banku na odcinku badania tej odpowiedzialności wchodzi głównie, poza wymienionymi ustaleniami prawnymi, analiza stosunków majątkowych kredytobiorcy, szczególnie wyników jego działalności oraz posiadanych składników majątkowych. W przedsiębiorstwach, które prowadzą prawidłową księgowość za zestawienie takie uważa się bilans oraz rachunek strat i zysków.

Kontrola bankowa przebiega tutaj podobnie jak w stosunku do przedsiębiorstw uspołecznionych. Na tych samych zasadach kwalifikuje się wysokość potrzebnych zapasów materiałowych i remanentów towarowych, bada się cykl inkasowy, ceny, marżę zysku, ze specjalną uwagą, czy się kształtuje w granicach słusznej rentowności itp.

Przy ustalaniu wysokości kredytu, bank kieruje się obliczonym niedoborem środków obrotowych potrzebnych do celowej działalności gospodarczej kredytobiorcy z uwzględnieniem prawidłowego cyklu obrotowego. W zasadzie zatem stosuje i tutaj kryteria podobne jak przy finansowaniu przedsiębiorstw uspołecznionych. Uzupełnia je jednak jeszcze jeden wskaźnik ważny dla banku, a mianowicie zdolność płatnicza przedsiębiorstwa, przez którą rozumie się możność regulowania krótkoterminowych zobowiązań w terminach płatności.

Przy ocenie zdolności płatniczej bierze się pod uwagę tę część ogólnych dochodów, jaka pozostaje po pokryciu takich bieżących wydatków, jak robocizna, podatki, ubezpieczenia itp. Zdolność płatnicza opiera się w pierwszym rzędzie na środkach własnych, obrotach i stosunkach finansowych kształtujących odpowiedzialność majątkową dłużników.

W zasadzie wysokość kredytu nie powinna przekraczać zdolności płatniczej ustalonej na takich zasadach. Pewne odchylenia od tej zasady mogą być jednak stosowane, jeżeli przedsiębiorstwo spełnia ważną rolę w państwowym planie gospodarczym, wykazuje się dużą użytecznością publiczną itp.

Kończąc na tym rozważania na temat roli kredytu bankowego w polskiej gospodarce planowej, trzeba zaznaczyć, że system kredytowania jako ściśle związany z systemem finansowym, ulega co pewien czas zmianom w niektórych swych punktach i dlatego nie można wszystkich przedstawionych zasad uważać za niezmienne. Wydaje się jednak, że cechę stałości wykazują omówione w tym artykule powiązania z planami państwowymi i kontrolą finansową oraz struktura kredytu dostosowana do nowego ujmowania potrzeb gospodarczych.

Zbigniew Pirożyński

O KONTROLI PŁAC

I. Fundusz płac w dochodzie narodowym.

Podział dochodu narodowego w systemie gospodarki pieniężnej jest funkcją układu płac, cen i obciążeń finansowych. Układ ten powoduje podział dochodu narodowego już w samym procesie produkcji (podział pierwotny) a następnie umożliwia dalszy podział dochodu na rzecz tych podmiotów, które nie biorą udziału w jego tworzeniu (podział wtórny). Wychodząc z marksistowskiej formuły produktu globalnego, który równa się materiałom i majątkowi stałemu zużytemu w produkcji, funduszowi płac i produktowi dodatkowemu ($P = c + v + m$), można przedstawić w następujący sposób miejsce i rolę funduszu płac w podziale dochodu narodowego:

Operując dowolnym przykładem liczbowym, przyjmujemy produkt globalny za 100 i zakładanastępujący podział dochodu narodowego ($P - c = v + m$) *):

dochód narodowy . .	70	fundusz płac	30
		produkt dodatkowy .	40
	70		70

Produkt dodatkowy przeznaczony jest na działalność nieprodukcyjną, to jest taką działalność, która nie tworzy dochodu narodowego (materialnego) jak na przykład administracja, oświata, kultura, zdrowie oraz na akumulację, przez którą rozumiemy inwestycje właściwe i wzrost zapasów. W działalności tej powstaje również fundusz płac oraz zużywane są dobra i usługi. Fundusz ten daje prawo do udziału w dochodzie narodowym, obciążając produkt globalny lub fundusz płac, o ile działalność ma charakter odpłatny (kino, biblioteka, szpital). Wówczas następuje transfer w obrębie globalnego funduszu płac, który powoduje, że suma produkcyjnego funduszu płac i nieprodukcyjnego funduszu płac ma charakter kwoty brutto, to jest zwiększonej o transfer między funduszami płac z tytułu działalności nieprodukcyjnej. W naszym przykładzie mogłoby to przedstawiać się następująco:

produkt dodatkowy .	40	działalność nieprodukc.		
transfer z funduszu płac	5	a) fundusz płac	20	
		b) materiały zużyte	10	30
		akumulacja		
		a) inwestycje .	10	
		b) wzrost zapasów	5	15
	45			45

*) Dla uproszczenia zakładamy gospodarstwo narodowe o układzie zamkniętym.

Zestawiając siłę nabywczą reprezentowaną przez fundusz płac i produkt dodatkowy z dochodem narodowym będącym masą towarów i usług materialnych otrzymujemy bilans następujący:

fundusz płac:			konsumcja:		
a) produkcyjny	30		a) indywidualna	45	
b) nieprodukc.	20	50	b) zbiorowa . .	10	55
produkt dodatkowy		40	inwestycje . . .		10
			wzrost zapasów.		5
					70
			transfer:		
			a) z funduszu płac	5	
			b) z produktu dodatk.	15	20
		90			90

Bilans powyższy obejmuje fundusz płac brutto (50) i produkt dodatkowy (40). Jeżeli uwzględnić transfery w ramach funduszu płac (5) i transfer z produktu dodatkowego na działalność nieprodukcyjną (15) to można przedstawić powyższy bilans w ujęciu netto:

fundusz płac (55 — 5)	45	konsumcja:		
nadwyżki przedsiębiorstw (40 — 15)	25	a) indywidualna	45	
		b) zbiorowa	10	55
		inwestycje	10	
		wzrost zapasów	5	15
	70			70

Fundusz płac netto, to jest po wyeliminowaniu transferu w obrębie funduszu płac, równoważy się z częścią dochodu narodowego przeznaczoną do konsumcji indywidualnej.

Z przedstawionych schematów wynika, że:

1) ogólna siła nabywcza powinna pozostawać w równowadze z dochodem narodowym,

2) fundusz płac jest trzonem siły nabywczej i decyduje o udziale ludności w dochodzie narodowym,

3) fundusz płac powinien pozostawać w równowadze z produkcją dóbr konsumcyjnych,

4) wielkość funduszu płac w działalności produkcyjnej decyduje o rozmiarach działalności nieprodukcyjnej, jeśli przyjąć, że inwestycje odpowiadają produkcji dóbr inwestycyjnych.

2. Przesłanki ekonomiczno-finansowe kontroli płac.

Jeśli założymy, że narodowy plan gospodarczy (łącznie z planem finansowym) zbudowany jest na zasadzie równowagi siły nabywczej oraz masy towarów i usług , jeśli następnie założymy, że w planie tym istnieją właściwe proporcje między

inwestycjami a konsumcją i że istnieje równowaga między funduszem płac a częścią dochodu przeznaczoną na konsumcję indywidualną, możemy rozważyć następstwa przekraczania planowanego funduszu płac.

Przekroczenie planowanego, globalnego funduszu płac może wynikać z przekroczenia planu produkcyjnego lub też może być czystym przekroczeniem funduszu płac. Przekroczenia wynikające z ponadplanowej produkcji dotyczą wyłącznie produkcyjnego funduszu płac. W tym przypadku następuje równoczesny wzrost siły nabywczej reprezentowanej przez fundusz płac i przyrost masy towarów i usług pochodzących z ponadplanowej produkcji. Równowaga między siłą nabywczą a masą towarową jest w tym wypadku zachowana, zakładając oczywiście, że wzrost siły nabywczej nie jest spowodowany wyłącznie wzrostem produkcji dóbr inwestycyjnych. Jeśli, powiedzmy, plan produkcji zostanie przekroczony o 10% i fundusz płac rośnie proporcjonalnie do wzrostu produkcji to otrzymamy w naszym przykładzie: *)

produkt globalny	110
dochód narodowy	77
fundusz płac	33
produkt dodatkowy	44

Zwiększony produkt dodatkowy pozwala rozszerzyć inwestycje, o ile istnieje odpowiednia ponadplanowa produkcja w zakresie dóbr inwestycyjnych, zapasy oraz działalność nieprodukcyjną. Jak z tego wynika wzrost funduszu płac wynikający ze wzrostu produkcji nie powoduje w zasadzie zaburzeń w równowadze siły nabywczej i masy towarów oraz usług. Należy tu zwrócić uwagę na jeszcze jeden moment w problematyce funduszu płac związanego z produkcją. W obrębie tego funduszu zarysowuje się fundusz płac pracowników biorących bezpośredni udział w produkcji i fundusz płac pracowników nie biorących bezpośredniego udziału w produkcji np. pracowników ogólnoadministracyjnych. W przedsiębiorstwach produkcyjnych wzrost tej ostatniej części funduszu może działać podobnie jak zwiększenie nieprodukcyjnego funduszu płac.

Odmienne od przedstawionego wyżej jest działanie czystego wzrostu funduszu płac. Wzrost może wynikać z:

a) przekroczenia funduszu płac ponad planowany, przez przekraczanie stawek płac lub zwiększanie zatrudnienia, prowadzące do obniżenia wydajności,

b) rozszerzenia działalności nieprodukcyjnej to jest w zakresie administracji, oświaty, kultury, zdrowia itp.

Takiemu wzrostowi funduszu płac nie towarzyszy wzrost masy towarów i usług. Równowaga między siłą nabywczą i masą towarów oraz usług jest zachwiana. Praktyczną konsekwencją musi być poszukiwanie metod uchwycenia równowagi, jeśli nie chce się dopuścić do automatycznego chwytania równowagi przez wzrost cen i wszystkich następstw, w zakresie zaopatrzenia, związanych z przewagą siły nabywczej nad będącą do dyspozycji masą towarów i usług. Na odcinku pieniężnym takie przekroczenie funduszu płac wiąże się ze wzrostem emisji banknotów, ponieważ fundusz płac jest główny i staje się obok zakupów rolniczych niemal wyłącznym kanałem dopływu banknotów do konsumentów (ludności) i przedsiębiorstw nieuspołecznionych.

Niedopuszczenie do przekroczenia planowanego funduszu płac jest zadaniem kontroli płac. Kontrola płac ma przeciwdziałać tendencjom podwyższania funduszu płac, jaka istnieje w gospodarce uspołecznionej zarówno ze strony pracodawcy jak i pracownika. Ponieważ fundusz płac nie ma w zakresie działalności pracodawcy powiązania materiałowego (pracodawca nie dostarcza pracownikom ani towarów ani usług), brak jest u pracodawcy na odcinku płac takiego dodatkowego hamulca, jaki istnieje na przykład w zakresie wydatków materiałowych, gdzie niewątpliwie dodatkowo działa ograniczająco plan zaopatrzenia. Przeciwnie, dążenie do maksymalnego i optymalnego wykonania zadań ze strony każdej jednostki gospodarującej może wywoływać jeszcze w obecnym etapie, na tle braku fachowych pracowników, tendencje do podwyższenie płac. Ze strony pracownika istnieje również dążenie do maksymalnej płacy, która zapewniłaby mu maksymalny udział w dochodzie narodowym.

3. Założenia kontroli płac.

Kontrola nie może wchodzić w tematykę narodowego planu gospodarczego i ogólnego planu finansowego, a w szczególności w zagadnienia prawidłowego układu proporcji ekonomicznych i prawidłowego układu płac, cen i obciążeń finansowych. Kontrolując proporcje ustalone w planie, kontrola może jedynie dostarczać materiału do korektury układu, lecz nie może wkraczać w same zagadnienia

*) Dla uproszczenia zakładamy, że wszystkie elementy, na które dzieli się produkt globalny, rosną proporcjonalnie.

planowania. Podstawę kontroli płac stanowi plan funduszu płac oparty o planowane zatrudnienie i planowane stawki płac. Z łatwością jednak dostrzegamy, że plan funduszu płac musi uwzględniać te elementy, które są istotne z punktu widzenia miejsca i roli funduszu płac w dochodzie narodowym. Za taki należy uważać oparty na klasyfikacji czynności gospodarczych podział funduszu płac na produkcyjny i nieprodukcyjny a następnie w obrębie funduszu produkcyjnego na związany bezpośrednio z produkcją i związany pośrednio z produkcją (np. płace personelu ogólnoadministracyjnego), a w obrębie nieprodukcyjnego funduszu płac na fundusz administracyjny i fundusz zbiorowego zaspokajania potrzeb w zakresie oświaty, kultury, zdrowia itp. Produkcyjny fundusz płac wiąże się bezpośrednio z dochodem narodowym, fundusz produkcyjny i fundusz zbiorowego zaspokajania potrzeb wiążą się ze stopą życiową ludności, fundusz administracyjny stanowi „zło konieczne“ i dlatego należy dążyć do jego zmniejszania.

Kontrola płac ma dwa kierunki: kontrolę globalnego funduszu płac i kontrolę płacy indywidualnej. Z punktu widzenia miejsca i roli funduszu płac w dochodzie narodowym kontrola globalnego funduszu płac wydaje się wystarczająca. Jednak realizowanie zasady sprawiedliwego podziału dochodu narodowego rozumianego jako podziału między jednostki oraz wpływ przekraczania płacy indywidualnej na globalny fundusz płac nie pozwala pominąć przy kontroli płac zagadnienia płacy indywidualnej. Oczywiście obydwa te kierunki wymagają różnych metod i różnych organów kontroli.

Kontrola płac powinna obejmować całą gospodarkę uspołecznioną to znaczy tę część gospodarki narodowej, która jest objęta planowaniem bezpośrednim. Kontrola części gospodarki uspołecznionej nie rozwiązałaby zagadnienia kontroli globalnego funduszu płac ani też nie dostarczyłaby odpowiednich materiałów do korektury układu płac.

Produkcyjny i nieprodukcyjny fundusz płac wymagają odrębnych metod kontroli. Kontrola produkcyjnego funduszu płac powinna uwzględniać powiązanie funduszu płac z produkcją, powinna traktować fundusz płac elastycznie a więc jako fundusz proporcjonalny do produkcji. Kontrola nieprodukcyjnego funduszu płac musi być rygorystyczna, wychodząc z założenia, że planowany fundusz płac jest nieprzekraczalny, a w ramach planu proporcjonalny do zatrudnienia. Należy przy tym zwrócić uwagę, że zagadnienie stosunku produkcji do funduszu płac jest jednym z trudniejszych zagadnień planowania finansowego. Te same trudności stoją na tym odcinku przy kontroli globalnego funduszu płac.

Kontrola płac może być tylko wtedy skuteczna o ile jest wyposażona w odpowiednie sankcje. Sankcje mogą dotyczyć albo przekroczenia planowanego funduszu płac, albo też płacy indywidualnej. Trzeba przy tym mieć na uwadze, że z punktu widzenia ekonomiczno - finansowego istotna jest tylko taka sankcja, która uniemożliwia przekroczenie funduszu płac. Każda inna sankcja miałaby tylko charakter karny i jednocześnie zapobiegawczy w stosunku do przyszłości. Dlatego istotną sankcją jest tylko odmowa wypłaty wynagrodzeń przekraczających planowany fundusz płac.

Możliwość zastosowania sankcji w postaci odmowy wypłat leży tylko po stronie aparatu finansowego kontrolującego gospodarkę finansową jednostek gospodarujących. Przechodzimy w ten sposób do zagadnienia organów kontroli płac. Pierwsze pytanie, jakie w tym zakresie należy postawić, to czy możliwe jest pozostawienie kontroli płac wyłącznie w jednostkach gospodarujących. Jeżeli przypomnimy sobie przedstawioną wyżej tendencję podwyższania płac reprezentowaną przez poszczególne jednostki gospodarujące, to odpowiedź musi być negatywna. Następne pytanie, czy możliwe jest powierzenie tych czynności wyłącznie nadzorowi nad tymi jednostkami. Odpowiedź również będzie negatywna, dochodzą bowiem trudności techniczne; kontrolę płac może wykonywać tylko taki aparat, który stale współdziała z jednostką gospodarującą i to przede wszystkim na odcinku finansowym, gdyż fundusz płac ma wyraz pieniężny i w pieniądzu następuje jego wypłata. Dlatego jedyna możliwość kontroli płac leży po stronie aparatu finansowego jako obiektywnego i niepowiązanego z jednostką kontrolowaną pionem organizacyjnym. Z łatwością nadto zauważamy, że parat finansowy odpowiedzialny za zagadnienia pieniężne jest najbardziej zainteresowany w działaniu tego kanału, który wprowadza pieniądz gotówkowy do gospodarstwa narodowego.

4. Aparat kontroli płac.

Stwierdziliśmy, że najbardziej powołany do kontroli płac jest aparat finansowy. Poprzednio już stwierdziliśmy, że w zakresie kontroli płac istnieją dwa kierunki kontroli i że istnieje konieczność zróżniczkowania metod kontroli. Pow-

staje pytanie, jaki aparat finansowy ma kontrolować, jakie jednostki i w jakim zakresie. Rozwiązanie przeprowadzone wyżej oraz doświadczenie w zakresie kontroli płac w Związku Radzieckim prowadzą do wniosków następujących:

a) Kontrola globalnego funduszu płac powinna być związana z finansowaniem jednostki gospodarującej, a zatem powinien ją wykonywać aparat finansujący. W naszych warunkach może być brany pod uwagę aparat bankowy w stosunku do przedsiębiorstw uspołecznionych i aparat skarbowy w stosunku do władz, urzędów, instytucyj i zakładów państwowych, samorządowych i społecznych. Należy przy tym zaznaczyć, że wprowadzenie kontroli płac w stosunku do przedsiębiorstw jest o tyle łatwiejsze, że niemal całość przdsiębiorstw uspołecznionych objęta jest bankową kontrolą finansową. Natomiast w zakresie władz, urzędów, instytucyj i zakładów, wymagałoby to przystosowania systemu planowania finansowego, reorganizacji aparatu skarbowego i rozciągnięcia działalności tego aparatu na pozapaństwowe władze, urzędy, instytucje i zakłady gospodarki uspołecznionej (np. samorząd terytorialny). W obecnym etapie ograniczenie kontroli bankowej wyłącznie do produkcyjnego funduszu płac byłoby trudne, tym niemniej jest niezbędne stosowanie przez banki odrębnych metod kontroli w stosunku do funduszu produkcyjnego i nieprodukcyjnego.

b) Kontrola indywidualnej płacy wymagająca badania legalności wypłat wynagrodzeń i w związku z tym odrębnych metod nie powinna obciążać aparatu bankowego; mogłaby być ona zlecona na przykład aparatowi skarbowemu, który wiązałby ją z kontrolą podatku od wynagrodzeń.

5. Dotychczasowe próby kontroli płac.

Kontrola płac w Polsce ma swoją historię. Zagadnienie kontroli płac powstało na tle uchwały Prezydium Krajowej Rady Narodowej z dnia 8 listopada 1946 r., która wezwała Radę Ministrów do podjęcia stosownych kroków w kierunku ścisłego przestrzegania i realnego wykonywania przez ob. ob. ministrów i podległe im organa, poczynając od dnia 1 grudnia 1946 r. ustalonych uchwałą wytycznych w sprawie górnej granicy płacy indywidualnej, premii, kumulacji stanowisk, wypłaty dodatkowych pensyj itp. W wykonaniu tej uchwały Rada Ministrów w uchwale z dnia 19 grudnia 1946 r. wezwała wszystkich ministrów, aby w podległych im resortach zwrócili baczną uwagę na przestrzeganie ustalonych zasad w dziedzinie wynagrodzeń pracowniczych a w wypadkach stwierdzonych przekroczeń zarządzili wdrożenie postępowania dyscyplinarnego oraz kierowali sprawę do prokuratora o pociągnięcie winnych do odpowiedzialności z art. 286 K. K. i wprowadzili kontrolę wynagrodzeń przekraczających 15.000 zł miesięcznie. Jako organa kontroli płac pracowników państwowych, samorządowych oraz przedsiębiorstw państwowych i samorządowych zostały powołane — instrukcją ministra skarbu z dnia 20 lutego 1947 r. — urzędy skarbowe, urzędy rewizyjne, izby skarbowe i Ministerstwo Skarbu, każde we własnym, odrębnym zakresie działania. Kontrola polegała na badaniu legalności wypłat miesięcznych z tytułu stosunku służbowego lub umowy o pracę, przekraczających 15.000 zł, przez sprawdzenie wykazów pracowników, którym wypłacono miesięcznie powyżej 15.000 zł oraz kontrolę wypłaconych wynagrodzeń na miejscu u pracodawcy. Wprowadzona z dniem 1 marca 1947 r. kontrola płac ma charakter kontroli płacy indywidualnej. Trudno odpowiedzieć na pytanie, czy wytrzymała ona na przestrzeni 1947 i 1948 r. próbę życia. Obserwując żywiołowy rozwój funduszu płac, choćby na przestrzeni ubiegłego roku, nabiera się przekonania, że kontrola ta nie zdała egzaminu, jakkolwiek uzyskane doświadczenie może być cennym wkładem w przyszłą kontrolę płac, w szczególności płacy indywidualnej.

Stosowany dotąd system kontroli płac nie mógł zdać egzaminu, gdyż pozbawiony jest tego syntetycznego charakteru, który daje tylko kontrola globalnego funduszu płac.

Należy jeszcze nadmienić o kontroli płac na odcinku budżetu państwowego. Począwszy od 1946 r., to jest od chwili opanowania żywiołowego rozrostu administracji państwowej, prowadzona była centralnie przez kontrolerów budżetowych, kontrola etatów osobowych a następnie od 1947 r., kontrola wypłat budżetowych, a więc i wypłat wynagrodzeń.

6. Przed nowym systemem kontroli płac.

Nowe, podwyższone i ujednolicone normy płac na tle całości zadań postawionych w roku bieżącym przez narodowy plan gospodarczy oraz konieczność podjęcia przygotowań do ambitnego planu sześcioletniego wysunęły porównanie zagadnienia kontroli płac. Z dniem 1 lipca br. banki przystępują do wykonywania kontroli płac w przedsiębiorstwach uspołecznionych w opraciu o uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 czerwco br. o bankowej kontroli płac. Zgodna z przedstawionymi wyżej zasadami bankowa kontrola płac roz-

wiąże jeden z odcinków kontroli płac w gospodarce uspołecznionej, a mianowicie kontroli funduszu płac w przedsiębiorstwach uspołecznionych i to przede wszystkim kontroli globalnego funduszu płac pod kątem zgodności z planem funduszu płac. Mimo przyznanych w uchwale Rady Ministrów uprawnień, banki nie będą w stanie wykonywać w sposób dostateczny kontroli płacy indywidualnej i związanej z tym legalności wypłat. Z łatwością dostrzegamy, że odcinek przedsiębiorstw jest najbardziej istotny ilościowo i jakościowo w całości problemu kontroli płac i że na tym odcinku gromadzą się głównie niebezpieczeństwa przekraczania płac. Tym niemniej rozwiązanie problemu kontroli płac musi być pełne, zarówno co do zakresu jak i treści kontroli, gdyż naruszenie dyscypliny płac na innych odcinkach będzie rzutować również na fundusz płac przedsiębiorstw.

Mgr T. Choliński

KONTROLA BANKOWA FUNDUSZU PŁAC

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 21.VI.1949 r. nałożono na banki, z ważnością od 1 lipca 1949 r., obowiązek bieżącej kontroli wykonania zaplanowanego funduszu płac.

Na wstępie uchwały uzasadniono celowość wprowadzenia kontroli dążeniem do „pogłębienia rozrachunku gospodarczego i wzmocnienia dyscypliny finansowej oraz usprawnienia wykonania planów gospodarczych".

Wydaje się, że do czynników, jakie wpłynęły głównie na decyzję wprowadzenia kontroli zaliczyć można:

1) spostrzeżenia z dotychczasowej obserwacji gospodarki finansowej przedsiębiorstw kontrolowanych,
2) wprowadzenie z dniem 1 stycznia 1949 r. w sektorze uspołecznionym jednolitego systemu płac,
3) wszczętą na szeroką skalę akcję oszczędnościową.

Dotychczasowa obserwacja gospodarki finansowej prowadzonej przez przedsiębiorstwa uspołecznione wykazała sporadycznie lub stale występującą, w poszczególnych jednostkach kontrolowanych, tendencję w kierunku rozbudowy funduszu płac w wysokości gospodarczo nieuzasadnionej. Zarobki wypłacane w wysokości nie znajdującej odpowiednika w zwiększonym nakładzie pracy i produkcji, były elementem niezdrowej rozbudowy kosztów osobowych. Również nieuzasadniony wzrost zatrudnienia w poszczególnych działach przedsiębiorstwa zniekształcał zdrową zasadę wzajemnej równowagi ilościowego stanu zatrudnionego personelu na poszczególnych odcinkach pracy. Zachwianie tej równowagi odbijało się ujemnie na koszcie jednostkowym artykułu produkowanego lub niweczyło korzyści gospodarcze płynące ze zwiększonej wydajności osiąganej na innych odcinkach pracy.

Wprowadzony w przedsiębiorstwach uspołecznionych z dniem 1 stycznia br. jednolity system płac uzależnia wysokość zarobków od spełnianych funkcyj. W związku z tym mogła zachodzić obawa wystąpienia w poszczególnych przedsiębiorstwach lub jednostkach o charakterze administracyjnym, wyraźnej tendencji w kierunku sztucznej rozbudowy sieci organizacyjnej w celu stworzenia dodatkowych stanowisk i funkcyj. To z kolei spowodowałoby nadmierny wzrost funduszu płac. Wprowadzona więc kontrola zapobiega ewentualnym niezdrowym tendencjom rozbudowy schematu organizacyjnego, nie wynikającego z gospodarczych potrzeb.

Również akcja oszczędnościowa musiała zakresem swym objąć odcinek kosztów osobowych. Wprowadzenie omawianej kontroli daje możność wykrycia i usunięcia istniejących przerostów osobowych, co z kolei pozwoli osiągnąć efekty oszczędnościowe.

To były główne czynniki, jakie spowodowały powzięcie uchwały o kontroli funduszu płac. Kontrolą zostały objęte wszystkie przedsiębiorstwa uspołecznione. Do przedsiębiorstw uspołecznionych wspomniana uchwała zalicza przedsiębiorstwa państwowe, pod zarządem państwowym, państwowo-spółdzielcze, przedsiębiorstwa samorządowe oraz pod zarządem samorządu terytorialnego lub międzykomunalne, spółdzielnie, centrale spółdzielni i centrale spółdzielczo-państwowe oraz spółki prawa handlowego z udziałem Państwa, związku samorządu terytorialnego, osób prawa publicznego i spółdzielni. Wszystkie te przedsiębiorstwa podlegają na mocy poprzed-

nio już wydanych rozporządzeń, kontroli finansowej spełnianej przez właściwe banki.

Przez właściwy bank rozumie się instytucję kredytową, w której, według przepisów dekretu o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym, przedsiębiorstwo kontrolowane winno posiadać rachunek bieżący. Z tych też względów zrozumiałe jest powierzenie tej kontroli bankom. One bowiem, kontrolując obroty gospodarcze przedsiębiorstw, mogą obiektywnie ocenić kształtowanie się rozwoju kosztów osobowych w zależności od rozmiarów produkcji lub powierzonych zadań.

Przedmiotem kontroli będzie fundusz płac obejmujący w rozumieniu omawianej uchwały wszelkie wynagrodzenia pobierane przez pracownika z tytułu stosunku pracy, a w szczególności płaca zasadnicza, dodatki, wynagrodzenia specjalne, równowartość świadczeń w naturze, nagrody i wynagrodzenia za prace zlecone.

Uchwała podaje wytyczne ramowe, na jakich ma się oprzeć kontrola bankowa funduszu płac.

Ogólne założenie jest, że bank dokonuje ostatecznej wypłaty na fundusz płac — jedynie na podstawie list płacy zgłoszonych przez jednostkę kontrolowaną i udokumentowanych sprawozdaniem z wykonania planu zatrudnienia i nakładów osobowych.

W żadnym wypadku jednostka kontrolowana nie może dokonywać jakichkolwiek wypłat z tytułu wynagrodzeń za pracę z uzyskanych wpływów kasowych.

Wykonywanie kontroli ma polegać zgodnie z tezą VI uchwały Rady Ministrów na:

a) ustaleniu, czy wykazana w przedłożonym przez przedsiębiorstwo oświadczeniu kwota mieści się w granicach zatwierdzonego funduszu płac,

b) badaniu, w przypadku odchyleń od zatwierdzonego funduszu płac, współzależności między odchyleniem i wykonaniem planu produkcji,

c) skontrolowaniu, czy wykazane do wypłaty etaty i fundusz płac administracji ogólnej mieszczą się w zatwierdzonym planie etatów i płac,

d) systematycznej analizie funduszu płac w oparciu o wyniki badań, o których mowa w pkt. b i c i na ocenie w tym zakresie działalności przedsiębiorstwa.

W czasie wykonywania kontroli bieżącej bank winien zatem porównywać dane cyfrowe podane przez przedsiębiorstwa w miesięcznym sprawozdaniu wykonania planu, z danymi zamieszczonymi w zatwierdzonym planie oraz zbadać wyrywkowo prawidłowość wyliczeń podanych przez przedsiębiorstwo w sprawozdaniu odnośnie procentowego wykonania planu i sprawdzić prawidłowość wyliczenia stopnia odchylenia względnego lub bezwzględnego od zaplanowanego funduszu płac. W tym celu podany we wzorze sprawozdania układ rzeczowy umożliwia zarówno kontrolowanemu przedsiębiorstwu jak i bankowi śledzenie przebiegu realizacji funduszu płac przy uwzględnieniu stanu zatrudnienia i wykonania planu gospodarczego. Kontrola pomyślana w ten sposób będzie wykrywać i sygnalizować wszelkie spostrzeżone nieprawidłowości mające wpływ na koszt jednostkowy produktów, bądź zmniejszających korzyści gospodarczo zwiększonej wydajności osiąganej na innych odcinkach pracy.

Przy kontroli wykonania zaplanowanego funduszu płac zasadniczą podstawą dla wyciągnięcia ujemnych wniosków będzie stwierdzenie:

a) przekroczenia względnego, zaplanowanego funduszu płac w przedsiębiorstwach produkcyjnych,
b) przekroczenia bezwzględnego, zaplanowanego funduszu płac w jednostkach handlowych, usługowych i administracyjnych.

Na podstawie tych wytycznych banki mają obowiązek opracowania szczegółowych instrukcyj, które winny uzyskać akceptację ministra skarbu, dokonaną w porozumieniu z przewodniczącym PKPG.

Uchwała wyraźnie zaznacza, że na podstawie instrukcji opracowanej przez:

1) Narodowy Bank Polski będą kontrolowane przedsiębiorstwa produkcyjne, handlowe i usługowe,
2) Bank Inwestycyjny — przedsiębiorstwa budowlane,
3) Bank Rolny — przedsiębiorstwa rolne.

Wynika z tego jasno, że o ile Bank Rolny sprawuje kontrolę finansową nad przedsiębiorstwem budowlanym — to musi on przy kontroli funduszu płac posługiwać się instrukcją Banku Inwestycyjnego i odwrotnie Bank Inwestycyjny obowiązany stosować przy kontroli przedsiębiorstwa rolnego instrukcję Banku Rolnego. Zasada powyższa powinna być przestrzegana przez wszystkie banki.

Instrukcja Narodowego Banku Polskiego, opracowana na podstawie wytycznych podanych w uchwale Rady Ministrów, przewiduje trzy etapy czynności związanych z kontrolą:

1) składanie planów zatrudnienia i funduszu płac,
2) kontrolę bieżącą wykonania złożonych planów,

3) kontrolę następną — tj. wtórną wykonania planów.

Plany zatrudnienia i funduszu płac, do składania których — po ich uprzednim zatwierdzeniu przez jednostkę nadrzędną — obowiązane są wszystkie kontrolowane przedsiębiorstwa, stanowią materiał wyjściowy dla kontroli bankowej. Plany te w zasadzie winny obejmować okresy kwartalne, jednak ze względu na specyficzne warunki mogą obejmować okresy krótsze lub dłuższe.

Ze względu na charakter czynności jednostek kontrolowanych trzeba było założenia kontroli oprzeć na właściwych dla danej grupy przedsiębiorstw przesłankach. Z tych też względów zaszła potrzeba wprowadzenia trzech typów kontroli:

a) dla jednostek produkcyjnych,
b) dla jednostek handlowych i usługowych,
c) dla jednostek administracyjnych.

Kontrola wykonania funduszu płac w jednostkach produkcyjnych polega na stałym analizowaniu zachodzących odchyleń od zaplanowanych danych cyfrowych odnośnie:

1) stanu zatrudnienia z rozbiciem na pracowników:
   a) zatrudnionych bezpośrednio i pośrednio w produkcji,
   b) administracyjnych,
   c) zatrudnionych w inwestycjach przeprowadzanych systemem gospodarczym.
2) funduszu płac z rozbiciem na wyżej podany podział grupowy zatrudnionego personelu,
3) produkcji w ujęciu ilościowym (przy produkcji jednorodnej) i wartościowym,
4) wartości robót inwestycyjnych przeprowadzonych sposobem gospodarczym.

Jak widać przepisy wprowadzają nową klasyfikację zatrudnionego personelu. Dotychczas stosowany podział, usankcjonowany obowiązującymi przepisami i przyjęty w obowiązującym ramowym planie kont, dzieli pracowników na fizycznych i umysłowych. Tego rodzaju podział wypływający z przedwojennej klasyfikacji pracowników jest sprzeczny z założeniem kontroli funduszu płac. Podstawowym bowiem założeniem kontroli funduszu płac przedsiębiorstw produkcyjnych jest badanie współzależności nakładów osobowych w stosunku do rozmiarów produkcji. Z tych też względów zaszła potrzeba podziału pracowników na:

a) zatrudnionych bezpośrednio i pośrednio w produkcji,
b) administracyjnych,
c) inwestycyjnych.

We wszystkich tych trzech grupach będą występować zarówno pracownicy fizyczni jak i umysłowi. Zatem inżynier czy technik, zatrudniony w dziale produkcyjnym, zaliczony będzie do grupy pierwszej, zatrudniony zaś przy czynnościach administracyjnych w biurze — zaliczony zostanie do grupy drugiej. I analogicznie pracownik fizyczny (zatrudniony jako pomoc przy warsztacie) z momentem zatrudnienia go np. w charakterze woźnego w administracji zakładu, zostanie zaliczony do grupy drugiej. Podział ten daje możność, w oparciu o dane cyfrowe odnośnie zatrudnienia pracowników produkcyjnych, dokonanych efektywnie wypłat i osiągniętej produkcji, przeprowadzić analizę porównawczą z wyliczeniem stopnia odchyleń bezwzględnych i względnych od cyfr zaplanowanych.

Fundusz płac pracowników zatrudnionych w administracji zakładów jest kontrolowany w drodze przeprowadzenia analizy porównawczej efektywnego zatrudnienia i wypłaconych zarobków z danymi zatwierdzonego planu.

Analizę odchyleń przeprowadza bank na podstawie sprawozdania miesięcznego, przedłożonego przez przedsiębiorstwo. W sprawozdaniu muszą być podane, obok zaplanowanych danych cyfrowych, dane efektywnie osiągnięte w miesiącu sprawozdawczym. Każde przedsiębiorstwo obowiązane jest przedłożyć takie sprawozdanie przy złożeniu zapotrzebowania na środki płatnicze potrzebne na wyrównanie należności pracowniczych wykazanych w ostatecznym rozliczeniu sporządzonej listy płac. Bank, po sprawdzeniu wiarogodności danych cyfrowych podanych w sprawozdaniu i ich przeanalizowaniu, dokonuje sprawdzenia sporządzonego przez przedsiębiorstwo wyliczenia odnośnie bezwzględnego lub względnego odchylenia od zaplanowanego funduszu płac. Odchylenie „bezwzględne“ — stanowi rzeczywistą różnicę (w cyfrach absolutnych) — między funduszem płac zaplanowanym i zrealizowanym w danym okresie czasu, tj. miesiącu sprawozdawczym. Wyliczenie tego rodzaju odchylenia przeprowadza się przy wypłatach pracownikom zatrudnionym w administracji zakładu produkcyjnego. Odchylenie „względne“ — natomiast stanowi różnicę w cyfrach absolutnych, skorygowaną przez wprowadzenie do obliczenia procentowego współczynnika określającego stosunek rzeczywistej wartości produkcji za dany okres, do planowanej.

Tego rodzaju wyliczenie przeprowadza się przy złożeniu zapotrzebowania pieniężnego na wypłatę pracowników zatrudnionych w produkcji.

Wzór na obliczenie odchylenia względnego przedstawia się następująco:

$$0 = \frac{Fp \times d}{100} - Fp_1$$

gdzie Fp oznacza zaplanowany fundusz płac,

Fp_1 oznacza wykonany fundusz płac,

d oznacza procentowy stosunek rzeczywistej wartości produkcji do zaplanowanej, a więc omówiony wyżej współczynnik korygujący obliczenie różnicy.

Jak wynika z podanych niżej przykładów, odchylenie „względne" na skutek wprowadzenia współczynnika „d" obiektywizuje zagadnienie różnic, łagodząc lub bardziej uwydatniając cyfrę różnicy bezwzględnej zależnie od stopnia wykonania planu.

Przykłady:

I

	Plan	Wykonanie	% wykonania	Odchylenia w wykonaniu zaplanowanego funduszu płac	
				bezwzgl.	wzgląd.
Wartość produkcji wg cen rozliczeniowych f.	400	400	100		
Fundusz płac a —	140	140	100	0	0
b —	140	126	90	— 14	+14
c —	140	168	120	+28	— 28

a) $0 = \frac{140 \times 100}{100} - 140 = 0$

b) $0 = \frac{140 \times 100}{100} - 126 = + 14$

c) $0 = \frac{140 \times 100}{100} - 168 = - 28$

Przy pełnym wykonaniu planu produkcyjnego różnice bezwzględne pokrywają się z względnym odchyleniem funduszu płac, wykazując na tym odcinku przerosty lub oszczędności.

Względne dodatnie odchylenie w wykonaniu zaplanowanego funduszu płac oznacza osiągnięcie oszczędności w funduszu płac, odchylenie ujemne jest potwierdzeniem jego przekroczenia.

2

	Plan	Wykonanie	% wykonania	Odchylenia w wykonaniu zaplanowanego funduszu płac	
				bezwzgl.	wzgląd.
Wartość produkcji wg cen rozliczeniowych f.	400	440	110		
Fundusz płac a —	140	140	100	0	+14
b —	140	126	90	— 14	+28
c —	140	168	120	+28	— 14
d —	140	154	110	+14	0
e —	140	147	105	+ 7	+ 7

a) $0 = \frac{140 \times 110}{100} - 140 = + 14$

b) $0 = \frac{140 \times 110}{100} - 126 = + 28$

c) $0 = \frac{140 \times 110}{100} - 168 = - 14$

d) $0 = \frac{140 \times 110}{100} - 154 = 0$

e) $0 = \frac{140 \times 110}{100} - 147 = + 7$

Przy przekroczeniu planu produkcyjnego:

a) utrzymanie funduszu płac w ramach zaplanowanych nie wykazuje żadnej oszczędności w cyfrach bezwzględnych, przynosi jednak oszczędność względną, wyrażoną liczbą + 14;

b) wykonanie funduszu płac poniżej planu — wykazuje pewną oszczędność bezwzględną. Oszczędność ta wyrażona odchyleniem względnym w podanym przykładzie — podwaja się, a w każdym przypadku będzie przewyższać oszczędność bezwzględną;

c, d, e) przekroczenie planowanego funduszu płac w zależności od stopnia przekroczenia, może wywołać względne odchylenie ujemne — zerowe lub dodatnie.

3

	Plan	Wykonanie	% wykonania	Odchylenia w wykonaniu zaplanowanego funduszu płac	
				bezwzgl.	wzgląd.
Wartość produkcji wg cen rozliczeniowych f.	400	360	90		
Fundusz płac a —	140	112	80	— 28	+14
b —	140	126	90	— 14	0
c —	140	133	95	— 7	— 7
d —	140	140	100	0	— 14
e —	140	154	110	+14	— 28

a) $$0 = \frac{140 \times 90}{100} - 112 = +14$$

b) $$0 = \frac{140 \times 90}{100} - 126 = 0$$

c) $$0 = \frac{140 \times 90}{100} - 133 = -7$$

d) $$0 = \frac{140 \times 90}{100} - 140 = -14$$

e) $$0 = \frac{140 \times 90}{100} - 154 = -28$$

Przy niewykonaniu planu produkcyjnego:

w przykładzie a, b, c) bezwzględne oszczędności w wykonaniu funduszu płac koryguje odchylenie, ustalając utrzymanie się wydatków osobowych w planie (O) lub osiągnięcie względnych oszczędności (+ 14), bądź przekroczenie funduszu (— 7);

w wypadku podanym w d, e) utrzymanie planu funduszu, a tym więcej jego przekroczenie powoduje zawsze względne przekroczenie funduszu.

Sygnałem dla banku będzie więc ujemne odchylenie względne, które dokumentuje faktyczne przekroczenie funduszu płac, a zatem pozwala wykryć przekroczenie udziału funduszu płac w koszcie jednostkowym produkcji.

Kontrola wykonania funduszu płac w przedsiębiorstwach handlowych i usługowych jest mniej skomplikowana i podlega na analizowaniu zachodzących odchyleń od zaplanowanych danych cyfrowych odnośnie:

1) zatrudnienia — z rozbiciem na grupy według przysługujących etatów,
2) funduszu płac,
3) obrotów handlowych czy usługowych.

Przy wyciąganiu wniosków ze sprawozdań składanych przez jednostki handlowe i usługowe należy pamiętać o tym, że bilansowe obroty w przedsiębiorstwie handlowym i usługowym ustalane zostają na podstawie księgowania faktur. Suma obrotów nie może być zatem traktowana jako właściwy sprawdzian działalności przedsiębiorstwa. Zasadniczą podstawą oceny jest ustalenie bezwzględnego stopnia wykonania planu funduszu płac i przeprowadzenie porównań danych cyfrowych z wykonania planu w ramach poszczególnych etatów i wypłaconych zarobków. Niemniej jednak dane cyfrowe odnośnie dokonywanych obrotów i głębsza analiza tych danych może zwrócić uwagę na konieczność przeprowadzenia lustracji, w celu bliższego zbadania przypuszczalnych nieprawidłowości.

Kontrola wykonania funduszu płac w jednostkach administracyjnych jest zbliżona do kontroli przeprowadzanej w przedsiębiorstwach handlowych i usługowych i ogranicza się ona do bardziej dokładnego przeanalizowania zachodzących odchyleń od zaplanowanych danych cyfrowych odnośnie:

1) zatrudnienia — z rozbiciem na grupy według przysługujących etatów,
2) funduszu płac — z podziałem według danych grup etatów.

Bank po sprawdzeniu na wstępie, czy nie nastąpiło przekroczenie bezwzględne zaplanowanego funduszu płac, przechodzi do sprawdzenia zgodności wykazanych etatów i wypłaconych zarobków z pierwotnym planem. Tę drugą kontrolę bank przeprowadza niezależnie od tego w jaki sposób kształtuje się wykonanie ogólnego funduszu płac w stosunku do planu.

Poza wyżej omówioną kontrolą bieżącą uchwała upoważnia bank do przeprowadzania lustracji w celu ustalenia wiarogodności przedkładanych danych sprawozdawczych i bliższego zbadania przyczyn ewentualnych uchybień w zakresie wypłaconych wynagrodzeń.

W zależności od rodzaju i zakresu ustalonych przekroczeń, bank, zgodnie z postanowieniami tez VIII i IX omawianej uchwały, obowiązany jest zastosować przewidziane sankcje.

W zasadzie bank powinien zwracać uwagę przedsiębiorstwa (lub jednostki administracyjnej) i jego jednostki nadrzędnej na wszelkie zauważone niedociągnięcia w wykonaniu zaplanowanego funduszu płac; bezwzględnie jednak obowiązany jest do oficjalnego wystąpienia w przypadku stwierdzenia:

a) przekroczeń względnych wykonania funduszu płac w przedsiębiorstwach produkcyjnych,

b) przekroczeń bezwzględnych wykonania funduszu płac w przedsiębiorstwach handlowych lub usługowych i jednostkach administracyjnych.

W przypadku przekroczenia funduszu płac w granicach nie przewyższających 5% planowanego funduszu — bank powinien zażądać od przedsiębiorstwa wyjaśnienia różnic, zawiadamiając o tym jednocześnie jednostkę nadrzędną, która winna podjąć odpowiednie kroki w celu usunięcia przyczyn. Przy stwierdzeniu wyższych przekroczeń, powtarzających się w ciągu dwu kolejnych miesięcy lub po raz trzeci w ciągu roku kalendarzowego, bank odmawia wypłaty części zapotrzebowania, przekraczającej zatwierdzony fundusz płac. O odmowie wypłaty bank zawiadamia właściwe ministerstwo oraz PKPG. Decyzja

ostateczna co do wypłaty wstrzymanej części zapotrzebowania należy do właściwego ministra. Uchwała upoważnia przewodniczącego PKPG do podwyższenia lub obniżenia ustalonej 5% granicy przekroczeń w stosunku do wszystkich lub poszczególnych grup przedsiębiorstw.

Reasumując można stwierdzić, że wprowadzona kontrola funduszu płac nie wprowadza zbyt skomplikowanych czynności, lecz opiera się na uszeregowanym materiale cyfrowym i wyliczonych stosunkach procentowych. Dane te, w założeniu swym proste, dają możność przeprowadzenia porównań i wyciągnięcia wniosków, sygnalizujących konieczność poczynienia pewnych posunięć dla zlikwidowania już zaistniałych jak i przyszłych przekroczeń funduszu płac. Materiał cyfrowy, dotyczący dłuższego okresu czasu, pozwala również poczynić spostrzeżenia w kierunku konieczności zastosowania w poszczególnych elementach kosztów osobowych oszczędności, w drodze likwidacji przerostów — gospodarczo nieuzasadnionych.

WAŻNIEJSZE POZYCJE BIBLIOGRAFICZNE*)

W języku rosyjskim.

a) Książki.

1) **Ałtunin M. P. — Prakticzeskoje posobje po obszczej i sielskochaziajstwiennoj statistikie.** (Praktyczny podręcznik statystyki ogólnej i rolnej). Moskwa 1947 Sielchozgiz str. 312.

T r e ś ć: Część I Ogólna teoria statystkyi. 1) Zestawienie i zgrupowanie surowych danych obserwacyjnych, Sporządzenie tablic statystycznych, 2) Elementarne opracowanie wielkości statystycznych (liczby względne), 3) Struktura wskaźników, 4) Obliczenie wielkości przeciętnych i wymiar wariantów, 5) Wymiar związków (analiza korelacyjna), 6) Ocena prawdopodobieństwa wielkości statystycznych, Część II 1) Statystyka hodowli roślin, Produkcja globalna i towarowa upraw zbożowych i technicznych, Produkcja i dystrybucja jej w kołchozach, 2) Statystyka zbiorów, Obliczanie urodzaju kultur zbożowych, 3) Obliczanie urodzaju poszczególnych gatunków upraw zbożowych, 4) Statystyka hodowli zwierząt, Obliczanie produkcji globalnej i towarowej w zakresie bydła rogatego, 5) Statystyka energetyki i wykorzystania maszyn, konstrukcji i analiza wskaźników energetycznych w gospodarce rolnej, 6) Statystyka wydajności pracy w gospodarce rolnej, Konstrukcja i analiza wskaźników wydajności pracy, 7) Statystyka dochodów i akumulacji, Rozrachunek ich w kołchozie, 8) Statystyczne opracowanie danych z doświadczeń rolnych, Część III Statystyczno-matematyczne tabele i materiały do opracowań praktycznych.

2) **Baranskij N. N. — Ekonomiczeskaja geografja SSSR.** (Geografia ekonomiczna ZSRR, Podręcznik dla 8 klasy szkół średnich). Moskwa 1948 Uczpiedgiz str. 400.

T r e ś ć: Część I Przegląd ZSRR jako całości, 1) Ogólna charakterystyka gospodarki narodowej ZSRR, 2) Geografia przemysłu ZSRR, 3) Geografia gospodarki rolnej ZSRR, 4) Geografia transportu ZSRR, Część II Przegląd rejonowy ZSRR, Republiki, obwody, kraje, miasta.

3) **Baranowskij A. W. — Organizacja i płanirowanje stroitielnawo proizwodstwa.** (Organizacja i planowanie produkcji budowlanej). Moskwa 1948 Gos. Izd. Stroitielnoj Litieratury str. 362.

T r e ś ć: Część I Podstawy organizacji produkcji budowlanej, 2) Projektowanie organizacji robót budowlanych, Część II Normy w produkcji budowlanej, 1) Podstawy technicznego normowania w produkcji budowlanej, 2) Tryb i metodyka ustalania norm, 3) Płace zarobkowe w produkcji budowlanej, 4) Kalkulacja w produkcji budowlanej, 5) Kosztorysy budowlane. Część III Planowanie produkcji budowlanej, 1) Organizacja procesów montażowych, 2) Organizacja procesów budowania, 3) Planowanie robót w obiekcie budowlanym, 4) Planowanie robót ziemnych na placu budowy, 5) Sporządzenie w terenie i w perspektywie chronologicznych planów robót. Część IV Organizacja gospodarki budowlanej, 1) Organizacja zaopatrzenia budownictwa w zasoby materiałowe, 2) Organizacja składów na placu budowlanym, 3) Organizacja tymczasowej pomocniczej produkcji, 4) Organizacja tymczasowej gospodarki pomocniczej, 5) Transport budowlany, 6) Sporządzanie ogólnych planów budowy obiektów, 7) Sporządzanie generalnych planów zabudowy całego terenu, 8) Badania przy budowie, 9) Organizacja administracji dla produkcji budowlanej.

*) Por. „Wiadomości NBP" nry 6, 11/1948 r. i 3/1949 r.

4) **Basiuk T. L. — Organizacja socjalisticzeskawo sielskochaziajstwiennawo proizwodstwa.** (Organizacja socjalistycznej produkcji rolnej). Moskwa 1947 Sielchozgiz str. 760.

Treść: Część I Podstawy organizacji produkcji, 1) Przedmiot, zadania i metoda, 2) Rodzaje przedsiębiorstw rolnych, 3) Administracja produkcji socjalistycznej, 4) Specjalizacja i rozmieszczenie gospodarki rolnej, 5) Rozmiary produkcji, 6) Czynniki produkcji rolnej. Część II Rolnictwo, 7) Rozwój rolnictwa w ZSRR, 8) Płodozmiany w kołchozach i sowchozach, 9) Urządzenia rolne, 10) Podstawa paszowa hodowli zwierząt, 11) Określenie zapotrzebowania i organizacja wykorzystania środków produkcji, 12) Organizacja pracy w rolnictwie, 13) Normowanie pracy. Część III 14) Hodowla zwierząt, 15) Organizacja stada i jego reprodukcja, 16) Organizacja pracy w hodowli zwierząt. Część IV Transport, 17) Transport rolniczy. Część V Finanse, 18) Środki przedsiębiorstw rolnych, 19) Kalkulacja produkcji oraz kosztów własnych robót w rolnictwie, 20) Rentowność. Część VI Dystrybucja, 21) Socjalistyczne zasady dystrybucji, 22) Dystrybucja dochodów w kołchozach, 23) Opłacanie pracy na stacjach maszynowo-traktorowych, 24) Opłacanie pracy w sowchozach.

5) **Czuwikow W. A. — Dopołnitielnaja opłata truda kołchozników.** (Dodatkowa zapłata za pracę kołchoźników). Moskwa 1948 Ogiz str. 128.

Treść: Wstęp, 1) Dodatkowa zapłata za pracę kołchoźników i jej znaczenie, 2) Dodatkowa zapłata za pracę kołchoźników za przekroczenie planu urodzaju uprawy zboża, 3) Dodatkowa zapłata za przekroczenie planu urodzaju w uprawach roślin technicznych i karmowych, kartofli i warzyw, 4) Dodatkowa zapłata za pracę w ogrodownictwie, 5) Dodatkowa zapłata za pracę w hodowli zwierząt, 6) Dodatkowa zapłata za pracę ogniwowego, brygadowego oraz przewodniczącego kołchozu, 7) Co należy czynić w celu wprowadzenia w życie ustawy o dodatkowej zapłacie za pracę kołchoźników, 8) Repartycja dodatkowej zapłaty w brygadzie, ogniwie oraz tryb jej wypłacania. Aneksy.

6) **Daniłow D. W. — Miestnyje nałogi i sbory.** (Lokalne podatki i daniny). Moskwa 1946 Gosfinizdat str. 44.

Treść: 1) Ogólne zasady, 2) Struktura poszczególnych lokalnych podatków i danin, 3) Organizacja działalności w zakresie lokalnych podatków i danin, 4) Odpowiedzialność płatników i tryb rozpatrywania skarg na niewłaściwe ściąganie lokalnych podatków i danin.

7) **Dikanskij M. — Posobje po izuczeniu firm.** (Podręcznik badania firm). Moskwa 1946 Mieżdunarodnaja Kniga str. 108.

Treść: Wstęp, 1) Przedsiębiorstwo kapitalistyczne, 2) Zrzeszenia monopolistyczne, 3) Wojenno-gospodarcze organizacje państwowe, 4) Źródła informacji o firmach, 5) Nazwy towarzystw akcyjnych w różnych krajach, 6) Jak prowadzić studnia bieżące. Aneks. Przewodniki firm różnych krajów. Przewodniki międzynarodowe.

8) **Djaczenko N. A. — Organizacja centralizirowannawo uczota nałogowych płatieżej.** Organizacja centralnej rachunkowości opłat podatkowych). Moskwa 1948 Gosfinizdat str. 120.

Treść: 1) Rola i znaczenie rachunkowości, 2) Organizacja buchalterii podatkowej, 3) System buchalterii podatkowej, 4) Wymiar podatków, 5) Wpływ podatków do budżetu, 6) Nadpłaty podatkowe, 7) Pierwotne dokumenty buchalterii podatkowej, 8) Konta osobiste płatników, 9) Księgi zbiorcze wyników, 10) Ewidencja braków, 11) Sprawozdawczość buchalterii podatkowej, 12) Ewidencja i konserwacja blankietów ściśle kontrolowanych, 13) Kontrola nad działalnością agentów podatkowych, 14) Kontrola buchalterii podatkowej.

9) **Gindin I. F. — Ruskije komerczeskije banki.** (Rosyjskie banki handlowe). Moskwa 1948, Gosfinizdat str. 453.

Treść: Wstęp. Przedmowa Część I. Zarys historii rosyjskich banków handlowych i organizowania bankowych monopoli. 1) Banki handlowe do okresu ożywienia w przemyśle 1890 lat, 2) Banki handlowe w okresie ożywienia w przemyśle (1893—1899), 3) Banki handlowe w latach kryzysu i następujących depresji (1900—1908), 4) Banki handlowe w latach rozwoju przemysłu (1909—1813). Banki handlowe w latach wojny (1914—1917). Część II. Działalność rosyjskich banków handlowych, 6) Rynek pieniężny Rosji, 7) Kredytowanie handlu, 8) Kredyt przemysłowy, 9) Finansowanie przemysłu, 10) Rosyjskie monopole bankowe w systemie finansowego kapitału w Rosji. Dodatki statystyczne.

10) **Gusakow A. D. — Oczerki po dienieżnomu obraszczeniu Rossii.** (Zarys obiegu pieniężnego w Rosji). Moskwa 1946. Gofinizdat str. 124.

Treść: 1) Obieg pieniężny w przededniu Październikowej Rewolucji Socjalistycznej, 2) Obieg pieniężny w okresie przygotowania Październikowej Rewolucji Socjalistycznej, 3) Zagadnienia obiegu pieniężnego na ekonomicznej

platformie partii bolszewików na drodze do Października, 4) Zawładnięcie aparatem emisyjnym, 5) Obieg pieniężny w okresie dokonywania Październikowej Rewolucji Socjalistycznej, 6) Plan Lenina reformy pieniężnej.

11) **Kagan A. I. — Płanirowanje truda w rajonnoj promyszliennosti** (Planowanie pracy w przemyśle rejonowym). Moskwa 1946 Gizmiestprom, str. 52.

Treść: 1) Plan działalności podstawowej, 2) Plan pracy w organizacjach i gospodarstwach o charakterze niegospodarczym, 3) Plan wydatkowania funduszu bezimiennego, 4) Plan remontu kapitalnego, 5) Plan budownictwa kapitalnego.

12) **Kamałow O. M. — Puti sniżenja siebiestoimosti** (Drogi obniżenia kosztów własnych). Moskwa 1948 Gosfinizdat str. 40.

Treść: 1) Moskiewskie zakłady metalurgiczne, 2) O wysoką wydajność pracy, 3) Koszty produkcji i sposoby ich obniżenia, 4) Wydatki ogólnozakładowe, 5) Wewnętrzno - zakładowy rozrachunek gospodarczy, 6) Z pomocą społeczności, 7) Nowe zadania kolektywu zakładu „Sierp i Młot".

13) **Koliesniew S. G. — Organizacja socjaliticzeskich sielsko - chaziajstwiennych priedprijatij.** (Organizacja socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych). Moskwa 1947, Sielchozgiz str. 632.

Treść: 1) Przedmiot, metoda i zadania nauki, 2) Formy i struktura organizacyjna przedsiębiorstw rolnych, 3) Podstawy planowania gospodarki rolnej, 4) Rozmieszczenie produkcji rolnej i specjalizacja socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych, 5) Rozmiary socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych, 6) Środki produkcji w kołchozach. Stacje maszynowo - traktorowe w sowchozach, 7) Podstawy organizacji, normowania i zapłaty za pracę, 8) Organizacja poszczególnych gałęzi rolnictwa w kołchozach i sowchozach, 9) Organizacja procesów produkcji w poszczególnych gałęziach rolnictwa, 10) Organizacja poszczególnych gałęzi hodowlanych, 11) Organizacja przerobów produktów rolnych. Przemysły chałupnicze, 12) Gospodarka finansowa w sowchozach, na stacjach maszynowo - traktorowych i w kołchozach, 13) Repartycja dochodów w kołchozach, 14) Rentowność i analiza działalności socjalistycznych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, 15) Administracja sowchozów, stacji maszynowo - traktorowych i kołchozów, 16) Metodyka sporządzania planów w sowchozach, na stacjach maszynowo - traktorowych i w kołchozach.

14) **Kondraszew D. D. — Bałans dochodow i raschodow priedprijatij i objedinienij promyszliennosti.** (Bilans dochodów i rozchodów przedsiębiorstw i zjednoczeń przemysłowych). Moskwa 1948 Gosfinizdat str. 144.

Treść: Część I. Bilans dochodów i rozchodów oraz bilans państwowy, 1) Związek bilansu dochodów i rozchodów z budżetem państwowym, 2) Metoda sporządzania bilansu dochodów i rozchodów, Część II. Metoda sporządzania bilansu dochodów i rozchodów przedsiębiorstwa przemysłowego, 3) Forma i struktura bilansu dochodów i rozchodów, 4) Planowanie akumulacji, utargu z realizacji produkcji i kosztów produkcji, 5) Określenia zapotrzebowania na własne środki obrotowe, 6) Planowanie wydatków na inwestycje kapitalne, pozabudżetowe wydatki i kapitalne remonty, 7) Planowanie potrąceń od dochodów na specjalne fundusze premii, 8) Ustalanie wysokości innych dochodów i rozchodów, 9) Wzajemne stosunki przemysłu z budżetem państwowym, 10) Sporządzanie szachownicowej tabeli bilansu dochodów i rozchodów, 11) Planowanie wskaźników kwartalnych bilansu dochodów i rozchodów. Część III. Specjalne cechy sporządzania bilansu dochodów i rozchodów zjednoczeń przemysłowych. Część IV. Kontrola nad wykonaniem bilansu dochodów i rozchodów, 13) Metody nadzoru bieżącego nad wykonaniem bilansu dochodów i rozchodów.

15) **Koszelew F. — Posliewojennyj piatiletnij plan i puti jewo dosrocznawo wypołnienja.** (Powojenny plan pięcioletni i drogi jego przedterminowego wykonania). Moskwa 1949, Moskowskij Raboczij, str. 52.

Treść: 1) Zadania podstawowe powojennej pięciolatki, 2) Powojenny rozkwit gospodarki narodowej ZSRR, 3) Drogi przedterminowego wykonania powojennej pięciolatki.

16) **Konszin F. W. — Gosudarstwiennoje strachowanje na sielie** (Państwowe ubezpieczenia na wsi). Moskwa 1948, Gosfinizdat, str. 56.

Treść: 1) Państwowe ubezpieczenia współdziałają z produkcją kołchoźniczą i bronią interesów pracujących, 2) Ubezpieczenie majątku kołchozów, 3) Ubezpieczenie majątku osobistego pracujących, 4) Ochrona majątku ubezpieczonego i obowiązek ubezpieczającego, 5) Sporządzanie aktów o padnięciu zwierząt — to ważny obowiązek rad wiejskich, 6) Ubezpieczenie życia pracujących, 7) Ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków.

17) **Kukuliewicz I. L. i Rubin M. A. — Płanirowanie i analiz trudowych pokazatielej** (Planowanie i analiza wskaźników pracy). Moskwa 1948, Gizmiestprom, str. 270.

Treść: Część I. Planowanie wskaźników pracy, 1) Skład grup, 2) Planowanie zespołu podstawowej grupy przemysłowo - produkcyjnej, 3) Planowanie personelu organizacji o charakterze nieprzemysłowym, 4) Planowanie pracy w remoncie kapitalnym. Część II. Analiza wskaźników pracy. 1) Analiza wskaźników wydajności pracy, 2) Analiza wydatkowania funduszu płac. Aneksy.

18) **Kutuzow G. A. — Riewizja sostawlienja i ispołnienja miestnych biudżetow** (Kontrola sporządzania i wykonywania miejscowych budżetów). Moskwa 1947, Gosfinizdat, str. 76.

Treść: 1) Podstawowe zadania kontroli budżetów, 2) Kontrola sporządzania budżetów, 3) Kontrola wykonania budżetów, 4) Kontrola stanu rachunkowości i sprawozdawczości w zakresie wykonywania budżetu, 5) Kontrola specjalnych i pozabudżetowych środków, 6) Stwierdzanie wyników kontroli.

19) **Kurskij A. — Socjalisticzeskoje płanirowanje narodnawo chaziajstwa SSSR.** (Socjalistyczne planowanie gospodarki narodowej ZSRR). Moskwa 1945, Gospłanizdat, str. 64.

Treść: 1) Znaczenie planu w socjalistycznym systemie gospodarki narodowej. Socjalistyczne planowanie — prawem rozwoju ekonomiki radzieckiej. Jego rozwój. Organizacja sporządzania planu ogólnogospodarczego, 2) Plan i bilans ogólnogospodarczy. Planowa repartycja pracy społecznej. Grupy, wskaźniki i bilanse planu ogólnogospodarczego, 3) Walka o wykonanie planu ogólnogospodarczego. Masy pracujące w walce o plan. Plan, stosunki towarowo-pieniężne i rozrachunek gospodarczy. Kontrola wykonania planu ogólnogospodarczego.

20) **Leontjew L. A., Gatowskij L. M. — Ekonomiczeskaja Politika SSSR.** (Polityka ekonomiczna ZSRR). Moskwa 1947, Ogiz, str. 648.

Treść: Zbiór dokumentów (dekretów Rady Komisarzy Ludowych). Tom I obejmuje okres od 1 listopada 1917 r. do lutego 1921 r.

21) **Lewin B. I. — Sbornik statiej: Osnownyje woprosy piatilietniawo płana wozstanowlienja i razwitja żielieznodarożnawo transporta na 1946—1950 g.** (Zbiór artykułów: Podstawowe zagadnienia pięcioletniego planu odbudowy i rozwoju transportu kolejowego na lata 1946—1950). Moskwa 1947, Gosud. Transp. Żielieznodar. Izdatielstwo, str. 400.

Treść: Dekret o pięcioletnim planie odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na 1946—1950 r. 1) Przewóz i eksploatacja, 2) Tabor, siła nośna kolei, 3) Budownictwo, linie komunikacyjne i łączność, 4) Kadry i działalność naukowo-badawcza.

22) **Masłakow W. P., Fiłatow N. L., Barman W. W. — Finansirowanie żiliszczno-kommunalnawo chaziajstwa.** (Finansowanie gospodarki mieszkaniowo-komunalnej). Moskwa 1948, Gosfinizdat, str. 204.

Treść: Wstęp. 1) Rozwój gospodarki mieszkaniowo-komunalnej w ZSRR, 2) Finansowanie reprodukcji podstawowych funduszów gospodarki mieszkaniowo - komunalnej, 3) Tworzenie i wykorzystanie środków obrotowych. 4) Plan produkcyjno - finansowy przedsiębiorstw komunalnych, 5) Bilans dochodów i rozchodów przedsiębiorstwa komunalnego, 6) Plan finansowy gospodarki mieszkaniowej, 7) Rachunek zbiorczy dochodów i rozchodów gospodarki komunalnej miasta, 8) Bieżące finansowanie z budżetu gospodarki mieszkaniowo - komunalnej, 9) Kontrola wykonania planów finansowych.

23) **Michaliewskij F. I. — Oczerki istorii dieniег i dienieżnawo obraszczenja. T. I. Dieńgi w feodalnom chaziajstwie.** (Zarys dziejów pieniądza i obiegu pieniężnego. T. I. Pieniądz w gospodarce feudalnej). Leningrad 1948, Gosfinizdat, str. 264.

Treść: Część pierwsza: Przegląd ogólny, 1) Rozwój funkcji pieniądza, 2) Rodzaje pieniądza u Merowingów i Karolingów, 3) Reforma pieniężna Karolingów, 4) Feudalne rozdrabnianie się, 5) Organizacja spraw pieniądza, 6) Pochody krzyżowe i pieniądz, 7) Dalszy rozwój sił wytwórczych, podziału pracy i wymiany, 8) Dalszy rozwój funkcji pieniądza, 9) Sprawa monet, II Właściwość poszczególnych krajów, 10) Francja, 11) Ludwik IX, Filip IV. Wojna stuletnia, 12) Niemcy, 13) Anglia, 14) Co się ukrywało pod pozornym dobrobytem w obiegu pieniężnym Anglii. 15) Zwiększenie srebrnej i bicie złotej monety w Anglii. Część druga: Ruś, 16) Funkcja pieniądza na Rusi Kijowskiej i Nowogrodzkiej (IX—XIV stulecie), 17) Pieniądz Rusi Kijowskiej. Nowogród, 18) Bicie monet na Rusi. Dopełnienia. Tabele.

24) **Niedielin S. I. — Organizacja finansow sowchoza.** (Organizacja finansów sowchozu), Moskwa 1947, Gosfinizdat, str. 88.

Treść: 1) Zadania sowchozów w powojennej pięciolatce, 2) Rozrachunek gospodarczy i plan finansowy sowchozu, 3) Finansowanie

i kredytowanie inwestycji kapitałowych, 4) Środki obrotowe sowchozów, 5) Kredytowanie sowchozów, 6) Organizacja działalności kredytowej i kontroli finansowej.

25) **Notkin A. I. — Oczerki tieorji socjalisticzeskawo wosproizwodstwa.** (Zarysy teorii socjalistycznej reprodukcji). Moskwa 1948, Ogiz, str. 292.

Treść: Wstęp. 1) Rozszerzona reprodukcja socjalistycznych warunków produkcji, 2) Skład bogactwa społecznego i produktu społecznego w socjalizmie, 3) Pokrycie funduszów produkcji w socjalistycznej gospodarce, 4) Dochód narodowy socjalistycznego społeczeństwa, 5) Podział dochodu narodowego społeczeństwa socjalistycznego na fundusze akumulacji i konsumcji, 6) Stosunek środków produkcji do przedmiotów konsumcji, 7) Socjalistyczna reprodukcja w warunkach wojny i rozwoju powojennego.

26) **Pieriesliegin W. I. — Otczotnyj bałans dochodow i razchodow Ministierstwa i Gławka.** (Bilans dochodów i rozchodów Ministerstwa i Zarządu Centralnego). Moskwa 1948, Gosfinizdat, str. 56.

Treść: 1) Treść rachunku zysków i strat (otczotnawo bałansa dochodow i raschodow), 2) System i źródła rachunku zysków i strat, 3) Wskaźnik wykonania planu wpływu i rozchodu środków wg gałęzi gospodarki.

27) **Płotnikow K. N. — Biudżet socjalisticzeskawo Gosudarstwa.** (Budżet państwa socjalistycznego). Leningrad 1948, Gosfinizdat, str. 374.

Treść: Część I. Budżet radziecki w latach pierwszego pięciolecia, 1) Dochody budżetu państwowego — głównym źródłem finansowania pierwszej pięciolatki, 2) Rola i znaczenie przymusowych i dobrowolnych wpłat ludności w budżecie, 3) Rozchody budżetu państwowego w latach pierwszej pięciolatki. Część II. Budżet radziecki w latach drugiej pięciolatki, 4) Wpływy budżetu w latach drugiej pięciolatki, 5) Zarządzenie państwa socjalistycznego w celu mobilizacji środków ludności w latach drugiej pięciolatki, 6) Budżet w walce o dokonanie technicznej rekonstrukcji gospodarki narodowej. Część III.

7) Wpływy z gospodarki uspołecznionej w latach trzeciej pięciolatki, 8) Podatki od ludności oraz kredyt państwowy w latach trzeciej pięciolatki, 9) Rola budżetu i wykonanie podstawowego zadania ekonomicznego trzeciej pięciolatki. Część IV. Budżet Radziecki w okresie Wielkiej Wojny Ojczyźnianej. 10) Podstawowe cechy budżetu państwowego lat wojennych, 11) Dochody budżetu z gospodarki socjalistycznej w latach wojny, 12) Podatki i daniny od ludności w okresie Wojny Ojczyźnianej, 13) Aktywny udział mas narodowych w umocnieniu potęgi wojenno-finansowej ZSRR, 14) Budżet i rozwój gospodarki narodowej w latach wojny, 15) Rola budżetu w zabezpieczeniu dobrobytu materialnego oraz potrzeb kulturalnych narodu w latach wojny, 16) Wydatki na aparat państwowy w czasie wojny, 17) Budżety republik związkowych w latach Wielkiej Wojny Ojczyźnianej.

28) **Rubinsztejn S. W.—Finansirowanje stroitielstwa.** (Finansowanie budownictwa. Zbiór ważniejszych decyzji rządowych i wskazówek Ministerstwa Finansów ZSRR w dziedzinie finansowania nakładów kapitałowych organizacji państwowych). Moskwa 1948, Gosfinizdat, str. 384.

Treść: 1) Podstawowe dekrety, 2) Planowanie inwestycji, 3) Dokumenty projektowo-kosztorysowe, 4) Normowanie kosztów ogólnych, 5) Organizacje budowlane i umowy z przedsiębiorcami, 6) Źródła finansowania inwestycji, 7) Tryb przekazywania bankom środków na nakłady kapitalne, 8) Przepisy finansowania nakładów kapitalnych, 9) Długoterminowe kredytowanie nakładów kapitalnych, 10) Krótkoterminowe kredyty w budownictwie, 11) Ponadlimitowe nakłady w remont kapitalny, 12) Płace zarobkowe w budownictwie, 13) Ustalenie cen na materiały budowlane i urządzenia, 14) Rozrachunki w budownictwie, 15) Przekazywanie środków stałych.

29) **Szermieniew M., Nieswickij P., Sokołow I. — Rewizii strachowych inspiekcij.** (Rewizje insepkcji ubezpieczeniowych). Moskwa 1948, Gosfinizdat, str. 80.

Treść: 1) Znaczenie kontroli w ubezpieczeniach państwowych, 2) Organizacja czynników rewizyjnych, 3) Kontrola działalności inspekcji państwowych ubezpieczeń, 4) Kontrola operacji finansowych, 5) Kontrola dokumentów ubezpieczeniowych w kołchozach, 6) Kontrola dokumentów ubezpieczeniowych w radach wiejskich, 7) Kontrola działalności agentów podatkowych, 8) Kontrola działalności agentów ubezpieczeniowych, 9) Protokółowanie wyników kontroli.

30) **Torgowo-finansowyj płan Torga.** (Plan finansowy handlu), Lific MM., Gacenko D. W., Gienkin L. S., Gogol B. I., Kulikow A. G., Maksimienko F. A., Obłowackij F. J. Moskwa 1948 Gostorgizdat str. 292.

Treść: 1) Organizacja planowania działalności gospodarczej w handlu. Znaczenie planu. Me-

tody planowania. Treść planu. Organizacja działalności. Kontrola. 2) Planowanie obrotu towarów. Zadania obrotu. Plan. Jego konstrukcja. Analiza wykonania. Zapasy. Analiza zapasów, obiegu i wpływów towarów. Sporządzanie planu obrotu, 3) Planowanie pracy i płac. Zadanie i treść planu. Wydajność pracy. Etaty. Liczebność pracowników. Płace. Kadry, ich przygotowanie, podnoszenie kwalifikacji, 4) Planowanie działalności transportu samochodowego. Znaczenie jego i zadanie. Planowanie obrotu ładunków. Sporządzanie planu eksploatacji. Planowanie pracy i płac. Preliminarz eksploatacji transportu samochodowego. Dochody i rentowność gospodarki transportowej. 5) Planowanie kosztów biegu. Zadania planu. Analiza kosztów obiegu. Sporządzanie planu wydatków obiegowych. Analiza obciążeń handlowych i rentowność. Planowanie obciążeń i dochodu. 6) Planowanie działalności gospodarczej przedsiębiorstw powszechnego wyżywienia. Sporządzanie programu produkcji i planu obiegu w sprzedaży. Planowanie zapotrzebowania na produkty i materiały. Planowanie pracy i funduszu płac zarobkowych. Planowanie kosztów produkcji i obiegu. Planowanie narzutów i struktury obrotu. Kontrola wykonania planu przemysłowo-handlowo-finansowego. 7) Planowanie działalności podległych przedsiębiorstw produkcyjnych. Znaczenie i zadania podległo-produkcyjnej działalności handlu. Planowanie działalności podległych przedsiębiorstw rolnych. Planowanie produkcji artykułów codziennego użytku i żywności. 8) Planowanie finansowe. Istota finansów i ich znaczenie w rozwoju handlu radzieckiego. Zadania organizacji handlowych w dziedzinie działalności finansowej. Treść planu finansowego organizacji handlowych i założenia jego sporządzenia. Analiza gospodarki finansowej handlu. Sporządzenie planu finansowego.

31) **Turieckij Sz. J. — Rieżim ekonomii i snitenje siebiestoimosti promyszliennoj produkcji.** (System oszczędności i obniżenie kosztów własnych produkcji przemysłowej). Moskwa 1948, Izd. „Prawda", str. 38.

T r e ś ć: Stenogram odczytu wygłoszonego w Wszechzwiązkowym Towarzystwie Szerzenia Wiedzy Politycznej i Naukowej na temat zagadnienia oszczędności w socjalizmie, rozwijania źródeł wzrostu spożycia i akumulacji, zwiększenia wydajności pracy, obniżenia kosztów produkcji, mechanizacji procesu pracy. Zainteresowanie robotników w organizacji przedsiębiorstw. Współzawodnictwo. Praca Stachanowska. Obniżanie norm wydatków surowca, paliwa, materiałów i energii elektrycznej. Oszczędność pracy. Normy techniczne. Zasoby wewnętrzne i ich mobilizacja. Wzrastanie produkcji i akumulacji. Kryterium należytej pracy. Prawidłowy stosunek produkcji i płac, kosztów produkcji i rozmiarów jej oraz zadań ulepszenia jakości. Zniżka kosztów ogólnych. Zmniejszenie nadmiernych ogniw aparatu administracyjnego. Przeciętne progresywne normy. Zniesienie kartek, reforma pieniężna, obniżenie cen detalicznych. Umowy gospodarcze. Wzrost akumulacji. System oszczędności — to system gospodarki socjalistycznej w drodze do komunizmu.

32) **Wiesiełowskij B. B. — Kurs ekonomiki i płanirowanja kommunalnawo chaziajstwa.** (Wykład ekonomiki i planowania gospodarki komunalnej). Moskwa 1945, Izdat. Narkomchoza str. 507.

T r e ś ć: Część I. 1) Marksistowsko - leninowska nauka o rozsiedleniu, 2) Miasta i urządzenia miejskie w społeczeństwie niewolniczym i w feudalizmie, 3) Miasta i urządzenia miejskie w epoce kapitalizmu, 4) Miasta i gospodarka mieszkaniowa ,feudalna w Rosji przedrewolucyjnej, 5) Krytyka „socjalizmu municypalnego". Cz. II. 6) Miasto socjalistyczne i rozsiedlenie, 7) Podstawowe etapy rozwoju gospodarki mieszkaniowo - komunalnej w ZSRR, 8) System administracji gospodarką mieszkaniowo - komunalną. Część III. 9) Charakterystyka urządzeń komunalnych i podstawowe zadania ich technicznej rekonstrukcji. Działalność produkcyjna przedsiębiorstw komunalnych, 10) Środki stałe przedsiębiorstw komunalnych i gospodarki mieszkaniowej, 11) Praca i kadry w gospodarce mieszkaniowo - komunalnej, 12) Rozrachunek gospodarczy w gospodarce mieszkaniowo-komunalnej, 13) Koszty własne i straty, 14) Finanse gospodarki mieszkaniowo-komunalnej. Część IV. 15) Planowanie gospodarki mieszkaniowo-komunalnej i budownictwa, 16) Zjazd XVIII WKP (b). Trzeci plan pięcioletni (lata 1938 — 1942). 17) Gospodarka mieszkaniowo-komunalna i Wielka Wojna Ojczyźniana. Dodatek do części II — partyjne i podstawowe uchwały rządu w zakresie gospodarki komunalnej w latach 1917—1943.

33) **Winniczenko N. G., Grigorjew A. N., Małyszew P. A. — Chaziajstwiennyj raszczot na sortirowocznych stancjach.** (Rozrachunek gospodarczy na stacjach sortowniczych). Moskwa 1948. Izdat. Gosud. Żielieznodorożnoje, str. 120.

T r e ś ć: 1) Podstawowe zasady organizacji rozrachunku gospodarczego na stacji sortowniczej, 2) Administrowanie podstawowymi środka-

mi stacji, 3) Środki obrotowe stacji—własne i pożyczone, 4) Planowanie produkcyjno-finansowe na stacjach sortowniczych, 5) Planowanie kontyngentu i fundusz płac pracowników stacji, 6) Planowanie wydatkowania materiałów, paliwa, energii elektrycznej i kosztów pieniężnych, 7) Plan zbiorczy rozchodów i kalkulacja kosztów własnych. Wydatki stacji, 8) Finansowanie rozrachunkowo-gospodarcze stacji sortowniczej, 9) Rozrachunek gospodarczy oddziału fabrycznego, 10) Bilans dochodów i rozchodów stacji, 11) Fundusz dyrektora i premiowanie pracowników stacji. Aneks.

34) **Zwieriew A. G. — O gosudarstwiennom biudżetie SSSR na 1949 god i ob ispołnienii gosudarstwiennawo biudżeta SSSR za 1947 god.** (O budżecie państwowym ZSRR na r. 1949 i o wykonaniu budżetu państwa ZSRR z roku 1947). Moskwa 1949, Gospolitizdat, str. 52.

T r e ś ć: 1) Wyniki wykonania budżetu na rok 1947 i tymczasowe dane o wykonaniu budżetu państwowego ZSRR za rok 1948, 2) O budżecie państwowym Związku SRR za r. 1949, 3) Podnieść jakość działalności gospodarczej i finansowej, 4) Przemówienia na posiedzeniach Rady Narodowościowej i Rady Związku 14 marca 1949 r., 5) Tekst dekretu o państwowym budżecie Związku Radzieckich Republik Socjalistycznych na 1949 r.

35) **Żurawskij D. P. — Ob istocznikach i upotrieblieniu statisticzeskich swiedienij.** (O źródłach i korzystaniu z danych statystycznych). Moskwa 1946, Gospłanizdat, str. 120.

T r e ś ć: 1) O obecnym stanie statystyki w ogólności i o zastosowaniu jej do niektórych zagadnień społecznych, 2) O źródłach wiadomości statystycznych w Rosji, 3) Uwagi o teoretycznym powstawaniu statystyki jako nauki i o środkach budowy jej podstaw.

b) Artykuły.

1) **Adrianow W. — Dalniejszeje ułutszenie organizacji i opłaty truda w kołchozach.** (O dalsze ulepszenie organizacji i opłacania pracy w kołchozach). **Bolszewik** nr 12/1948 str. 15*)

2) **Basmanow W. — Uskorienie oboracziwajemosti sriedstw — nowyj szag w ułutszeni ekonomiki produkcji.** (Przyspieszenie obrotowości środków — krokiem ku udoskonaleniu ekonomiki produkcji). **Buchgałtierskij Uczot** nr 2/1949 str. 4.

3) **Bierri G., Klimienko K. — Miechanizacja trudojemkich procesow w promyszliennosti SSSR.** (Mechanizacja procesów pochłaniających wiele pracy w przemyśle ZSRR). **Woprosy Ekonomiki** nr 3/1949 str. 18.

4) **Bierri L. — Ekonomiczeskaja rol spiecjalizacji w socjalisticzeskoj promyszliennosti.** (Ekonomiczne znaczenie specjalizacji w przemyśle socjalistycznym). **Woprosy Ekonomiki** nr 3/1948 str. 14*)

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 15—16/1948.

5) **Braginskij B., Wikientjew A. — Rassziriennoje socjalisticzeskoje wozproizwodstwo w posliewojennyj pieriod.** (Rozwinięta socjalistyczna reprodukcja w okresie powojennym). **Woprosy Ekonomiki** nr 3/1948 str. 19*)

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 19/1948.

6) **Bregiel E. Preimuszczestwa sowietskoj finansowoj sistiemy pierered kapitalisticzeskoj.** (Wyższość radzieckiego systemu finansowego nad kapitalistycznym). **Sowietskije Finansy** nr 11 1947 str. 11.

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 8/1948.

7) **Bystrow F. — K woprosu ob izmienieni roli zołota kak dienieżnawo mietala.** (Zagadnienie zmiany roli złota jako pieniądza). **Wniesznaja Torgowlia** nr 1/1947 str. 5.

8) **Cagałow N. — U istokow idiejnoj borby wokrug dwoch tipow burżuaznoj agrarnoj ewolucji w Rossii.** (U źródeł walki ideowej dokoła dwóch typów burżuazyjnej ewolucji rolnej w Rosji). **Woprosy Ekonomiki** nr 3/1948 str. 17.

9) **Djaczenko W. — Sowietskaja dienieżnaja rieforma 1947 goda.** (Radziecka reforma pieniężna z 1947 r.). **Woprosy Ekonomiki** nr 1/1948 str. 13.

10) **Djaczenko W. — Osobiennosti i preimuszczestwa sowietskoj sistiemy finansow.** (Cechy szczególne i wyższość radzieckiego systemu finansowego). **Woprosy Ekonomiki** nr 7/1948 str. 17.

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 2/1949.

11) **Gołowastikow A. — Uczetnyje rabotniki liekkoj promyszliennosti w borbie za rientabielnost.** (Pracownicy księgowi w walce o rentowność). **Buchgałtierskij Uczot** nr 2/1949 str. 5.

12) **Gatowskij L. — Płaniruszczyje socjalisticzeskoje gosudarstwo—istocznik razwitja sowietskoj ekonomiki.** (Planujące państwo socjalistyczne — źródłem rozwoju ekonomiki radzieckiej). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 2/1948 str. 20*).

13) **Iwanow P. — Wniedrienie sriednio-progressiwnych norm i mobilizacja wnutriennych rezierwow promyszliennosti.** (Wprowadzenie średnio-progresywnych norm i mobilizacja we-

wnętrznych rezerw przemysłowych). **Bolszewik** nr 13/1948 str. 18 *).

14) **Jampolskij M. — Woprosy truda w usłowiach nowawo padjoma narodnawo chaziajstwa SSSR.** (Zaganienia pracy na nowym etapie gospodarki narodowej ZSSR). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 6/1948 str. 15.

Zagadnienia pracy, wydajności, płac, premii itd.

15) **Jewsiejew P. — O ułutszenii kaczestwa i assortimienta towarow szirokawo potrieblienia.** (O ulepszenie jakości i asortymentu towarów codziennego użytku). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 1/1949 str. 14.

16) **Karawajew A. — O dalniejszem ukreplieniu sielskochaziajstwiennoj artieli.** (O dalszym umacnianiu artelu rolnego). **Bolszewik** nr 8/1948 str. 15 *).

17) **Kołdomasow J. — Powysit rol riecznawo transporta w gruzobrotie strany.** (Powiększyć udział transportu rzecznego w krajowym obrocie ładunków). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 2/1948 str 11 *).

18) **Kondraszow D. — Płanirowanie dochodow gosudarstwiennawo biudżeta ot promyszliennosti.** (Planowanie dochodów budżetu państwowego z przemysłu). **Sowietskije Finansy** nr 10/1947 str. 5.

Analiza metody planowania zysku w związku z opracowaniem budżetu państwowego.

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 2/1948.

19) **Korobow A. — Kapitalnoje stroitielstwo w tretiem rieszajuszczem godu posliewojennoj piatilietki.** (Budownictwo kapitalne w trzecim, rozstrzygającym roku powojennej pięciolatki). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 3/1948 str. 12 *).

20) **Korolenko A. — Torgowyje dogowory SSSR.** (Układy handlowe ZSRR). **Wniesznaja Torgowlia** nr 4/1948 st. 6.

21) **Korolenko A. — Ekonomiczeskoje sotrudniczestwo SSSR i stran narodnoj diemokracji.** (Współpraca ekonomiczna ZSRR i krajów demokracji ludowej). **Wniesznaja Torgowlia** nr 4/1949 str. 4.

22) **Kosjaczenko G. — Sowietskaja dienieżnaja rieforma.** (Sowiecka reforma pieniężna. **Płanowoje Chaziajstwo** nr 1/1948 str. 17 *).

Tekst artykułu w tłumaczeniu francuskim w biuletynie BIS'u (Banque des Règlements Internationaux) seria HS 189.

23) **Koszelew F. — Industrializacja strany i probliema nakaplienia.** (Industrializacja kraju i problem akumulacji). **Diengi i Kredit** nr 1/1947 str. 11.

24) **Kronrod J. A. — K ekonomiczeskoj charakteristikie sowietskoj dienieżnoj rieformy 1947 goda.** (Charakterystka gospodarcza radzieckiej reformy monetarnej z 1947 r.) **Izwiestia Akadiemii Nauk SSSR**, Otdielienie Ekonomiki i Prawa nr 4/1948 str. 13.

25) **Kryłow P. — Zniżenie izdierżek obraszczenja — ważnaja narodno-chaziajstwiennaja zadacza.** (Obniżka kosztów obiegu — to ważne zagadnienie ogólnogospodarcze). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 4/1948 str. 15 *).

26) **Kurskij A. — Socjalisticzeskaja promyszlienost' w tretiem rieszajuszczem godu piatilietki.** (Przemysł socjalistyczny w trzecim, rozstrzygającym roku pięciolatki). **Bolszewik** nr 9/1948 str. 20 *).

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 12/1948.

27) **Kuźminow I. — Triumf sowietskoj socjalisticzeskoj ekonomiki.** (Triumf radzieckiej ekonomiki socjalistycznej). **Bolszewik** nr 19/ 1947 str. 20.

Historia ewolucji gospodarczej ZSRR od czasów rewolucji październikowej 1917 r.

28) **Kuźminow I. — Nieprierywnyj rost proizwoditielnych sił — zakon razszíriennawo socjalisticzeskawo wosproizwodstwa.** (Nieprzerwany wzrost sił produkcyjnych — nakazem rozwiniętej socjalistycznej reprodukcji). **Bolszewik** nr 14/1948 str. 17 *).

29) **Leontiew A. — O politiczeskoj ekonomii socjalizma.** (O ekonomii politycznej socjalizmu). **Bolszewik** nr 23/1947 str. 22.

30) **Leontiew A. — Sowietskij mietod industrializacji.** (Radzieckie metody industrializacji). **Bolszewik** nr 7—8/1946 str. 16.

31) **Lific M. — Pierechod k razwiernutoj sowietskoj torgowlie.** (Przejście do wolnego handlu radzieckiego). **Woprosy Ekonomiki** nr 2/1948 str. 9.

Zniesienie kart żywnościowych, reforma monetarna, wolność handlu.

Artykuł tłumaczony na język polski: **Spółdzielczy Przegląd Naukowy** nr 4/1948 i **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 13/14/1948.

32) **Ljubimow A. — Ot kartocznoj sistiemy k raziernutoj sowietskoj torgowlie.** (Od systemu kartkowego do wolnego handlu radzieckiego). **Bolszewik** nr 24/1947 str. 10.

33) **Łokszin E. — O socjalisticzeskoj bierеżliwosti i reżimie ekonomii.** (O socjalistycznej oszczędności i metodzie ekonomii). **Bolszewik** nr 11/1948 str. 16 *).

34) **Majzenberg L. — O jedinych gosudarstwiennych raznicznych cienach.** (O jednolitych, państwowych cenach detalicznych). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 4/1948 str. 13 *).

35) **Majzenberg L. — Rezierwy wnutripromyszliennawo nakaplienia.** (Rezerwy akumulacji wewnątrz przemysłu). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 1/1949 str. 17.

36) **Mitin W. — Buchgałtierskij uczot w sbieriegatielnych kasach.** (Księgowość w kasach oszczędności). **Buchgałtierskij Uczot** nr 1/1949 str. 6.

37) **Moskwin W. — Ot kartocznoj sistiemy snabżenją k razwiernutoj sowietskoj torgowlie.** (Od systemu kart żywnościowych do wolnego handlu radzieckiego). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 1/1948 str. 12.

38) **Moskwin W. — Sowietskaja torgowlia w tretiem godu piatilietki.** (Handel radziecki w trzecim roku pięciolatki). **Bolszewik** nr 15/1948 str. 17 *).

39) **Notkin A. — Narodnyj dochod SSSR w posliewojennoj piatilietkie.** (Dochód narodowy ZSRR w planie pięcioletnim powojennym). **Bolszewik** nr 12/1947 str. 9.

Źródła dochodu narodowego — repartycja i zużytkowanie — znaczenie akumulacji w ustroju socjalistycznym dla podniesienia poziomu życia materialnego i kulturalnego klasy pracującej.

40) **Ostrowitianow K. — Rol sowietskawo gosudarstwa w razwitji socialisticzeskoj ekonomiki.** (Rola państwa radzieckiego w rozwoju gospodarki socjalistycznej). **Bolszewik** nr 21/1947 str. 15.

Bilans 30 lat polityki gospodarczej ZSRR.

41) **Ostrowitianow K. — Socialisticzeskoje planirowanie i zakon stoimosti.** (Planowanie socjalistyczne i prawo wartości). **Woprosy Ekonomiki** nr 1/1948 str. 17.

42) **Ostrowitianow K. — O stroitielstwie kommunizma w SSSR.** (O budownictwie komunizmu w ZSRR). **Woprosy Ekonomiki** nr 2/1948 str. 15.

43) **Płotnikow K. — Finansy i razwitje socialisticzeskawo narodnawo chaziajstwa.** (Finanse i rozwój socjalistycznej gospodarki radzieckiej). **Sowietskije Finansy** nr 11/1947 str. 8.

Okres 1918—1945.

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 7/1948.

44) **Płotnikow K. — Narodnochaziajstwiennoje znaczienie sowietskoj dienieżnoj rieformy 1947 goda.** (Narodowo-gospodarcze znaczenie radzieckiej reformy pieniężnej z 1947 r.). **Bolszewik** nr 24/1947 str. 12.

Dewaluacja rubla i zniesienie kart żywnościowych. Dekret Rady Ministrów z 14 grudnia 1947 r.

45) **Rowinski N. — Otwietswiennyje zadaczi finansowoj nauki.** (Odpowiedzialne zadania nauki o finansach). **Sowietskije Finansy** nr 1/1949 str. 6.

46) **Sałtykow G. — Uskorienie oboracziwajemosti oborotnych sriedstw — istocznik wysokich tempow socjalisticzeskawo wozproizwodstwa.** (Przyspieszenie krążenia środków obrotowych, to źródło wysokiego tempa socjalistycznej reprodukcji). **Woprosy Ekonomiki** nr 3/1949 str. 12.

47) **Szifrin G. — Borba za powyszenie rentabielnosti** (na opytie zawoda „Kalibr"). (Walka o podwyższenie rentowności). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 6/1948 str. 11.

48) **Sonin M. — O bałansie raboczej siły w socjalisticzeskom chaziajstwie.** (O bilansie siły roboczej w socjalistycznej gospodarce). **Woprosy Ekonomiki** nr 6/1948 str. 12.

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 1/1949.

49) **Sorokin G. — Tridcat liet socjalisticzeskawo płanirowania narodnawo chaziajstwa SSSR.** (Trzydzieści lat socjalistycznego planowania gospodarki narodowej ZSRR). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 6/1947 str. 17 *).

50) **Sorokin G. — Socjalisticzeskoje płanirowanie — zakon razwitja sowietskoj ekonomiki.** (Planowanie socjalistyczne prawem rozwoju ekonomiki radzieckiej). **Bolszewik** nr 24/1948 str. 17.

51) **Stiepanow A. — Analiz otczietnosti predprijatii kak sriedstwo borby za powyszenie rentabielnosti.** (Analiza sprawozdań przedsiębiorstw źródłem walki o podniesienie rentowności). **Buchgałtierskij Uczot** nr 1/1949 str. 9.

52) **Suchariewskij B. — Posliewojennyj padjom socjalisticzeskoj ekonomiki.** (Powojenny rozkwit ekonomiki socjalistycznej). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 1/1948 str. 31 *).

53) **Szuchatowicz I. — Uczet eksploatacionnych raschodow i opriedielenie siebiestoimosti pierewozok na żieleznych dorogach.** (Księgowanie kosztów eksploatacji i obliczanie kosztów transportu na kolejach). **Buchgałtierskij Uczot** nr 2/1949 str. 5.

54) **Szewjakow L. — Sowietskaja tiechnika za tridcat liet.** (Technika radziecka w XXX-leciu). **Płanowoje Chaziajstwo** nr 6/1947 str. 17 *.

55) **Wasiljew D. — Wieliczestwiennaja programma razwitja socjalisticzeskawo ziemliedielja i zadaczi uczota w sowchozach.** (Imponujący program rozwoju socjalistycznego rolnictwa i zadanie rachunkowości w sowchozach). **Buchgałtierskij Uczot** nr 1/1949 str. 8.

56) **Władimirow P. — Za rentabielnuju rabotu predprijatii.** (O rentowną pracę przedsiębiorstw). **Woprosy Ekonomiki** nr 8/1948 str. 9.

57) **Zworykin A. — Puti razwitja sowietskoj promyszliennoj tiechniki w posliewoj. pieriod.**

(Drogi rozwoju radzieckiej techniki przemysłowej w okresie powojennym). **Bolszewik** nr 7/1948 str. 20 *).

Artykuł tłumaczony na język polski: **Zagadnienia Gospodarcze BGK** nr 11/ 1948.

58) **Zworykin A. — Sowiernowanie — moguczaja siła razwitja socjalisticzeskawo obszczestwa.** (Współzawodnictwo — potężna dźwignia rozwoju społeczeństwa socjalistycznego). **Woprosy Ekonomiki** nr 1/1949 str. 14.

b[1]) Artykuły redakcyjne.

1) **Soobszczenie Gospłana SSSR ob itogach wypołnienia gosudarstwiennawo płana wostanowlienia i razwitja narodnawochaziajstwa SSSR na 1948 god za I, II, III kw.** (Dane o wykonaniu planu odbudowy i rozwoju gospodarki ZSRR na r. 1948, kwartały I, II, III). **Narodnoje Chaziajstwo SSSR, Sbornik** nr 2. Moskwa (1948) Gospłanizdat, str. 14.

2) **K nowomu padjomu finansowoj raboty.** (Do dalszego rozkwitu działalności finansowej). **Sowietskje Finansy** nr 1/1949 str. 3.

3) **Uskorienie oboracziwajemosti oborotnych sriedstw i zadaczi rabotnikow uczota.** (Przyspieszenie krążenia środków obrotowych i zadania pracowników księgowości). **Buchgałtierskij Uczot** nr 2/1949 str. 4.

4) **Sowietskaja ekonomika 31-je godowiszcze Wielikoj Oktiabrskoj Socjalisticzeskoj Riewolucji.** (Radziecka ekonomika na 31-lecie Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej). **Planowoje Chaziajstwo** nr 5/1948 str. 11 *).

5) **Socjalisticzeskoje sowiernowanie za dosrocznoje wypołnienie posliewojennoj stalinskoj piatilietki.** (Socjalistyczne współzawodnictwo o przedterminowe wykonanie prac powojennej pięciolatki stalinowskiej). **Planowoje Chaziajstwo** nr 6/1947 str. 10 *).

6) **Tridcat liet sowietskoj ekonomiki.** (Trzydzieści lat ekonomiki radzieckiej). **Planowoje Chaziajstwo** nr 5/1947 str. 14 *).

7) **O gosudarstwiennom biudżetie SSSR na 1948 god i ob ispołnieniu gosudarstwiennawo biudżeta SSSR za 1946 god.** (O budżecie państwowym ZSRR na 1948 r. i o wykonaniu budżetu państwowego na r. 1946). **Izwiestja** z dnia 1. II. 1948 r.

8) **Za dalniejszij padjom raboty transporta.** (O dalszy rozwój działalności transportu). **Żelieznodorożnyj Transport** nr 7/1948 str. 18 *.

9) **O rieformie optowych cien i piereocienkie towaro-matierialnych ciennostiej na 1. I. 1949 g.** (O reformie cen hurtowych i przeszacowaniu wartości towarowo-materiałowych na 1. I. 1949). **Buchgałtierskij Uczot** nr 1/1949 str. 5.

10) **Za wypołnienie i pierewypołnienie płana 1948 goda — rieszajuszczewo goda posliewojennoj stalinskoj piatilietki.** (O wykonanie i przekroczenie planu 1948 r. rozstrzygającego roku powojennej pięciolatki stalinowskiej). **Planowoje Chaziajstwo** nr 2/1948 str. 11 *).

11) **XXX liet sowietskoj wniesznoj torgowli.** (Trzydzieści lat radzieckiego handlu zagranicznego). **Wniesznaja Torgowlia** nr 4/1948 str. 6.

---

*) artykuł opublikowany w **Narodnoje Chaziajstwo SSSR**, Sbornik nr 2, Moskwa (1948) Gospłanizdat.

Nakładem **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego"** ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1946 r. Str. 64

II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYNARODOWYCH

1947 r. Str. 146

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r. Cz. I, II, i III.

IV

TADEUSZ DIETRICH

ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ

1947 r. Str. 71

V

W. BATYRIEW, M. USOSKIN

SYSTEM BANKOWY Z. S. R. R.

1949 r. Str. 160

Prenumerata kwartalna zł 300.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego"** w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie Nr 2 oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto „Wiadomości N. B. P." Warszawa Nr 1 — 6753. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P." prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.

Drukarnia Narodowego Banku Polskiego Nakład 2.600 — wym. 61 × 86, kl. V, 70 gr. Zam. 528. Nr B. - 80151